

ΔΙΣΩΠΟΥ

ΜΥΘΟΙ

.odeiosibeli

www.odeiosibelius.gr

www.odeiosibelius.gr

www.odeiosibelius.gr

www.odeiosibelius.gr

ΑΙΣΩΠΟΥ ΜΥΘΟΙ

- ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ:

**ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΗΣ ΩΣ ΓΕΦΥΡΑΣ ΣΥΝΔΕΟΥΣΗΣ ΤΗΝ ΝΕΑΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΑΤΤΙΚΗΣ -**

(Σύγγραμμα έκπονηθὲν ἐν Ἀθήναις τῷ ἔτει ,βκα΄, ἐξ ἀφορμῆς τῆς
συμπληρώσεως διακοσίων ἐτῶν ἀπὸ τοῦ ἐθνικοῦ
Ἀγῶνος τῶν Ἑλλήνων,
πρὸς ὃν οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι ἀρετῇ καὶ τόλμῃ χρώμενοι ἀπεδύσαντο σὺν
Θεῷ ἀρωγῇ τῇ κε΄ Μαρτίου ,αωκα΄ διὰ τὴν Ἐλευθερίαν, τὴν Πατρίδα καὶ τὴν
Ὁρθοδοξίαν, διὰ τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστιν τὴν ἀγίαν καὶ τὴν ἐθνικὴν τοῦ
Γένους παλιγγενεσίαν.)

Επιμέλεια έκδόσεως e-book, δακτυλογράφησης-σελιδοποίησης,
σχεδιασμός εξωφύλλου:

Γεώργιος Ζάρβανος

Σειρά: ΑΙΣΩΠΟΥ ΜΥΘΟΙ

«ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ: ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΗΣ ΩΣ
ΓΕΦΥΡΑΣ ΣΥΝΔΕΟΥΣΗΣ ΤΗΝ ΝΕΑΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ
ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΑΤΤΙΚΗΣ.»

Πρώτη δημοσίευσις: 2021

Copyright ©: www.odeiosibelius.gr

■ Απαγορεύεται ή αναδημοσίευσις εν όλω ή εν μέρει του περιεχομένου του παρόντος συγγραφικού πονήματος άνευ τής προγενεστέρως έγκρίσεως του άνωτέρω ίστοτόπου.

—Είς τὸ έξώφυλλον εικονίζετ αι ὁ Αἴσωπος, εκ κύλικος του 5^{ου} αἰῶνος π.Χ., εκτιθεμένου εν τῷ Μουσείῳ του Βατικανού.

.odeiosibeli

www.odeiosibelius.gr

www.odeiosibelius.gr

www.odeiosibelius.gr

www.odeiosibelius.gr

ΑΙΣΩΠΟΥ ΜΥΘΟΙ

- ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ:

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΗΣ ΩΣ ΓΕΦΥΡΑΣ ΣΥΝΔΕΟΥΣΗΣ ΤΗΝ ΝΕΑΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΑΤΤΙΚΗΣ -

ΕΚΔΟΣΙΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

Σύγγραμμα έκπονηθὲν

ὑπὸ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ τοῦ ΖΑΡΒΑΝΟΥ

ἐν Ἀθήναις τῇ ζ΄ Μαρτίου, βκα΄,

ἐξ ἀφορμῆς τῆς συμπληρώσεως διακοσίων ἐτῶν ἀπὸ τοῦ ἔθνικοῦ

Ἀγῶνος τῶν Ἑλλήνων,

πρὸς ὃν οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι ἀρετῇ καὶ τόλμῃ χρώμενοι ἀπεδύσαντο σὺν
Θεῷ ἀρωγῷ τῇ κε΄ Μαρτίου, αωκα΄ διὰ τὴν Ἐλευθερίαν, τὴν Πατρίδα καὶ τὴν

Ὁρθοδοξίαν, διὰ τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστιν τὴν ἀγίαν καὶ τὴν ἔθνικὴν τοῦ

Γένους παλιγγενεσίαν.

Ἐν Ἀθήναις
βκα΄ Μαρτίου ζ΄

www.odeiosibelius.gr

.odeiosibeli

www.odeiosibelius.gr

www.odeiosibelius.gr

www.odeiosibelius.gr

www.odeiosibelius.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

σελίδες

ΜΕΡΟΣ Α.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΗΣ ΩΣ ΓΕΦΥΡΑΣ ΣΥΝΔΕΟΥΣΗΣ ΤΗΝ ΝΕΩΤΕΡΑΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΑΤΤΙΚΗΣ:

Εισαγωγή 16-20

§ 1. Περὶ τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς καὶ τῆς καθόλου πολιτισμικῆς ἐκπτώσεως ἐν ἣ διατελεῖ ἀδιαλλείπτως τὸ ἔθνος τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ 19^{ου} αἰῶνος ἄχρι τοῦ νῦν:

Ὅτι ἐν ἀπωλείᾳ τοῦ ἐθνικοῦ συνειδότος ζῶντες αἰεὶ διάγουσιν οἱ Ἕλληνες τὸν βίον.— Τί εἴρηται Γεωργίῳ τῷ Σουρῇ ἐπὶ τοῦ προκειμένου.— Περὶ Δικαιοσύνης Κυρίου Τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἀντιπαραβαλλομένης πρὸς τὴν θεῶν ὄψιν, καὶ δὴ τὴν τοῦ Διὸς. Τί ἔφη Ἀπόστολος ὁ Μακράκης ἐπὶ τοῦ προκειμένου.— Περὶ τοῦ ἡκιστα πολιτευομένου καὶ ἀθύμου ἔθνους τῶν νέων Ἑλλήνων, ἀντιδιαστελλομένου πρὸς τὸ ἐνθυμον καὶ διανοητικὸν ἔθνος τῶν ἀρχαίων αὐτοῦ προγόνων. Τί γέγραπται Ἀριστοτέλει τῷ Σταγειρίτῃ περὶ τοῦ προκειμένου.— Περὶ τοῦ παντάπασιν ἀμελῶς καὶ ῥαθυμῶς τοὺς νῦν Ἕλληνας ἔχειν τοῦ μαθεῖν καὶ γνῶναι τὴν πατρῶαν γλῶσσαν.. 20-28

§ 2. Περὶ τῆς ἀποδομήσεως τοῦ σχολικοῦ προγράμματος τῶν διδασκομένων ἐν τῇ μέσῃ παιδείᾳ μαθημάτων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς, τῶν θρησκευτικῶν καὶ τῆς ἱστορίας:

Περὶ τῶν σπουδαιότερων τῆς παιδείας μεταρρυθμίσεων τῶν γενομένων ἀρχαίου τοῦ 20^{οῦ} αἰῶνος μέχρι καὶ τοῦ ἔτους 1981.—

Περὶ τῆς ἐπιχειρουμένης ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τοῦ ἑλληνισμοῦ τελείας χαλκείσεως —εἰ δυνατὸν καὶ ἐξαλείψεως—πασῶν τῶν ἱστορικῶν ἀναφορῶν εἰς τὸν Βυζαντιακὸν πολιτισμὸν τῶν Ἑλλήνων.— Ὅτι οὐκέτι γράφουσιν οἱ νέοι Ἕλληνες τὴν ἑλληνικὴν ἐν ἅπασιν τοῖς τονικοῖς σημείοις, καὶ οὐδὲως μετὰ τῶν πνευμάτων, ἡγουν τῆς ψιλῆς () καὶ τῆς δασείας ().— Τάδε ἔφη Ἀλέξανδρος ὁ Παπαῖ Ἀδαμαντίου.— Ὅτι οἱ νέοι Ἕλληνες ἀπεστράφησαν τὰ χριστιανικὰ ἰδεώδη τοῦ Βυζαντιακοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἀπέστησαν ἀπὸ τῶν νόμων τῆς Δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.. 28-33

▪ *Ἐξαγόμενα συμπεράσματα 33-35*

ΜΕΡΟΣ Β.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΥΦΟΥΣ ΤΟΥ ΠΑΡΟΝΤΟΣ ΠΟΝΗΜΑΤΟΣ:

Εἰσαγωγή 37-38

§1. Περὶ Χρόνων τῶν ῥημάτων:

Τίνες οἱ χρόνοι ἐν τῷ παρόντι συγγράμματι οἱ γραφόμενοι ἀττικιστί. Τίνων ἀττικῶν χρόνων αἱ διαθέσεις φυλάττονται εἰσέτι ἐν τῷ παρόντι συγγράμματι, τίνων δὲ τὰς διαθέσεις ὅλως ἀπώλεσεν ἡ νεωτέρα Ἑλληνικὴ Κοινὴ. — Περὶ τοῦ πῶς γράφονται ἐν τῷδε τῷ πονήματι οἱ χρόνοι τοῦ Παρακειμένου καὶ Ὑπερσυντελικου καὶ Μετ' ὀλίγον Μέλλοντος.— Πῶς δὲ γράφονται προσέτι καὶ οἱ Δεύτεροι λεγόμενοι χρόνοι. 39-41

§ 2. Περὶ Ἐγκλίσεων:

α'. Περὶ τῆς δυνητικῆς ὀριστικῆς ἱστορικῆς χρόνου:

Πῶς ἀπαντᾷ αὕτη παρ' ἡμῖν ἐν τοῖς Σχολίοις εἰς τὸν ἐπιγραφόμενον «Σκώληξ καὶ δράκων» μῦθον τοῦ Αἰσώπου.— Ὅτι ἀπαντᾷ δὲ ἡ τοιαύτη σύνταξις καὶ παρ' Ἀποστόλῳ τῷ Μακρόκῳ, καὶ τοῦτο προσέτι ἰστέον.— Πόθεν εἴληπται ἡ ἐν τοῖς νεωτέροις Ἑλλησι λίαν συνήθης οὔσα δυνητικὴ ὀριστικὴ, ἡ σχηματιζομένη συντάξις τοῦ ἀκλίτου θὰ σὺν ῥήματι κατὰ χρόνον παρατατικὸν ἢ ὑπερσυντελικὸν ἐκφερομένη.— Πῶς δὲ παραλαμβάνει τὴν δυνητικὴν ὀριστικὴν ὁ Μακρόκῳ ἐν τῇ Λύσει Φιλοσοφικῇ.— Περὶ τοῦ τί καλεῖται «ἡγούμενον» καὶ τί «ἐπόμενον» κατὰ τὸν ὀρισμὸν τοῦ Ὑποθετικοῦ Λόγου.— 41-43

β'. Περὶ ὑποτακτικῆς τῆς Προτροπικῆς καλουμένης:

Πῶς ἐκφέρεται πᾶν ῥήμα ἐν τῇ ἐγκλίσει ταύτῃ. Πῶς ἀπαντᾷ ὁ Ὑποτακτικὸς Λόγος παρ' ἡμῖν ἐν τοῖς Σχολίοις εἰς τὸν Αἰσώπειον μῦθον ὃς ἐπιγέγραπται «Αἴλουρος καὶ ὄρνεις». Ἐπὶ τίνι ὁ τοιοῦτος λόγος προσέτι καὶ Ἀὐθυπότακτος ὠνόμασται.— Ὅτι δὲ ὁ

αὐθυπότακτος λόγος κείται καὶ παρ' Ἀποστόλω τῷ Μακράκη (οἶον αὐτίκα ἐν ταῖς Φιλοσοφικαῖς Ἐπιστήμαις, καθὼς καὶ ἐν τῷ Γερωντισμῷ), καὶ τοῦτο ἔστω παρασημειωτέον.— 43-45

γ'. Περὶ τῆς εὐκτικῆς ἐγκλίσεως:

Τίνι λόγῳ ὠνόμασται οὕτως ἢ ὡς εἴρηται ἐγκλισίς. Τί δὲ γέγραπται Θεοδοσίῳ τῷ Ἀλεξανδρινῷ περὶ τούτου ἐν τῷ Περὶ Γραμματικῆς συγγράμματι αὐτοῦ.— Περὶ τοῦ πῶς δεῖ γράφεσθαι τὴν εὐκτικὴν ἐγκλισίαν ἐπὶ εὐχῆς ἀτελέστου.— Περὶ τοῦ πῶς παρειλήφθαι ἡμῖν τὴν δυνητικὴν εὐκτικὴν ἐν ταῖς Σημειώσεσιν εἰς τὸν Αἰσώπειον μῦθον ὃς ἐπιγράφεται «Ἀλώπηξ καὶ Πάροδαλις». Περὶ τῆς αὐτῆς ἐγκλίσεως, κειμένης παρ' ἡμῖν ἐν ταῖς περὶ τοῦ «Σκόληξ καὶ Δράκων» προσηκούσαις «Σημειώσεσιν» εἰς «ἀπόδοσιν» τοῦ 3^{ου} εἴδους τῆς «ὑποθετικῆς Λέξεως» (ἢ ἄλλως, τοῦ «ὑποθετικοῦ Λόγου» καλουμένου κατὰ τὸ σύνηθες ὃν τοῖς νέοις Ἑλλησιν).— Περὶ τοῦ πῶς παρειλήφθαι τὴν εὐκτικὴν κατὰ τὴν καλουμένην Πλαγίαν Λέξιν, τὴν ἄλλως καὶ Πλάγιον Λόγον λεγομένην παρὰ τοῖς νέοις Ἑλλησιν.— Περὶ εὐκτικῆς τῆς Ἐπαναληπτικῆς λεγομένης: ἐν τίνι τῶν ἡμετέρων συγγραμμάτων εὔρηται κείμενον τὸ εἰρημένον εἶδος τῆς εὐκτικῆς καὶ πῶς δεῖ ἀποδίδοσθαι τοῦτο κατὰ τὴν νῦν γραφομένην καὶ λαλουμένην ὑπὸ τῶν νέων Ἑλλήνων Νέαν ἑλληνικὴν Κοινήν.— 45-48

δ'. Περὶ τῆς ἀπαρεμφάτου:

Ἐπὶ τίνι παρείληπται ἐν τῷ παρόντι συγγράμματι ὁ καλούμενος παρὰ τῶν φιλολόγων Συνεπτυγμένος Ἀπαρεμφατικός Λόγος τῆς ἀρχαίας γλώσσης, ἀνθ' ἐκείνου τοῦ Ἀναλελυμένου Ἀπαρεμφατικοῦ τῆς νέας

γλώσσης. Διὰ τίνα δ' αἰτίαν τοῦθ' ἡμῖν πεποίηται.— Πῶς ἀναλύονται τὰ τελικὰ τῆς ἀρχαίας γλώσσης ἀπαρέμφατα κατὰ τὸν ἀναλελυμένον ἀπαρεμφατικὸν λόγον, πῶς δὲ τὰ εἰδικὰ ἀπαρέμφατα: τὸ μόριον «νά» κατὰ τὴν νέαν ἑλληνικὴν, λαμβανόμενον κατὰ ἀφαίρεσιν τοῦ «ἴνα» τελικοῦ συνδέσμου τῆς ἀρχαίας. Περὶ τοῦ εἶναι τὸ ἀναλελυμένον ἀπαρέμφατον τῆς νέας γλώσσης ἐκ τῆς Ἀγίας Γραφῆς παρειλημμένον· πῶς γὰρ οἱ ἱεροὶ εὐαγγελιστὰὶ τὴν τῆς τελικῆς προτάσεως χρῆσιν ποιοῦνται ἀντὶ τοῦ κατ' ἐξάρτησιν τελικοῦ ἀπαρεμφάτου: πῶς μὲν ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς· πῶς δὲ ὁ Ἰωάννης.— Πῶς γέγραπται ἐν τῷ παρόντι συγγράμματι τὰ τελικὰ ἀπαρέμφατα τὰ ἐξαρτώμενα ἐκ ῥημάτων τῶν Δυνητικῶν ἢ Ἀποπειρατικῶν καλουμένων, ὡς καὶ ἐκεῖνα τὰ ἐκ ῥημάτων ἔθους σημαντικῶν. Περὶ τοῦ ὅπου καὶ ὅπως ἀπαντᾶν ἐν τῷ πονήματι τούτῳ τὰ τελικὰ ἀπαρέμφατα τὰ ἐξαρτώμενα εἴτε ἐκ ῥημάτων βουλευτικῶν ἢ ἐφετικῶν εἴτε ἐκ ῥημάτων κελεύσεως ἢ προτροπῆς σημαντικῶν, εἴτε καὶ ἐκ πάντων ἐκείνων τῶν ῥημάτων τῶν δηλούντων τὰς ἐννοίας τοῦ κωλύειν καὶ τοῦ ἀπαγορεύειν καὶ τοῦ ἀποφασίζειν καὶ τοῦ διανοεῖσθαι.— Οἶω δὲ τρόπῳ γέγραπται ἐν τῷ συγγράμματι ἡμῶν τὰ τελικὰ ἀπαρέμφατα κατὰ τὸν ἀπρόσωπον λόγον. Ὅτι ὁ ἀπρόσωπος λόγος εὔρηται κείμενος καὶ ἐν τοῖς συγγράμμασιν Ἀποστόλου τοῦ Μακράκη, καὶ τοῦτο προσέτι ὑπομνηστέον.— Περὶ τῶν καλουμένων «Εἰδικῶν» ἀπαρεμφάτων.— Περὶ τοῦ ἀπαρεμφάτου τοῦ συντασσομένου μετὰ τοῦ συνδέσμου ὡς τ ε: τί γέγραπται τῷ Μακράκῃ ἐν τῇ Λογομαθείᾳ περὶ τῆς τοιαύτης συντάξεως τοῦ ἐν λόγῳ ἀπαρεμφάτου.— Περὶ ἀπαρεμφάτου τοῦ καλουμένου «Σύναρθρον»: περὶ τοῦ πῶς γέγραπται τοῦτο παρ' ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι συγγράμματι, ἐπέχον εἴτε θέσιν ἐμπροθέτου διορισμοῦ· εἴτε θέσιν ἐπεξηγήσεως· εἴτε θέσιν γενικῆς ὑποκειμενικῆς ἢ

ἀντικειμενικῆς ἢ διαιρετικῆς ἢ τῆς αἰτίας ἢ τῆς ἀξίας· εἴτ' ἐπέχον
ἀπλῶς θέσιν ὑποκειμένου ἢ ἀντικειμένου.— 48-54

§ 3. Περὶ μετοχῶν:

I. Περὶ τῆς «Κατ' ἐπίθεσιν» ἢ κοινῶς «Ἐπιθετικῆς» καλουμένης
μετοχῆς. 54-57

II. Περὶ τῆς «Κατ' ἐξάρτησιν» ἢ κοινῶς «Κατηγορηματικῆς»
καλουμένης μετοχῆς. 57-58

Συμπέρασμα. 58-59

III. Περὶ τῆς «Ἐπιρρηματικῆς» ἢ «Συνημμένης» ἢ «Κατὰ Παρένθεσιν»
μετοχῆς καὶ περὶ τῶν εἰδῶν αὐτῆς 59-69

1. Αἰ αἰτιολογικαὶ μετοχαί. 60

2. Αἰ τελικαὶ μετοχαί. 60-61

3. Αἰ χρονικαὶ μετοχαί. 61-63

4. Αἰ ὑποθετικαὶ μετοχαί. 63-64

5. Αἰ Ἐναντιωματικαὶ ἢ Ἐνδοτικαὶ ἢ Παραχωρητικαὶ καλούμεναι
ἐπιρρηματικαὶ μετοχαί. 65

6. Αἰ τροπικαὶ μετοχαί. 66

7. Ἡ γενικὴ ἀπόλυτος. 66-67

8. Ἡ αἰτιατικὴ ἀπόλυτος. 67-69

§ 4. Ἐν ἐπιλόγῳ. 69

ΜΕΡΟΣ Γ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ:

<u>Σημ. (1).</u>	71-73
<u>Σημ. (2).</u>	73-85
<u>Σημ. (3).</u>	85-88
<u>Σημ. (4).</u>	88
<u>Σημ. (5).</u>	88-91
<u>Σημ. (5β)</u>	91-98

ΜΕΡΟΣ Δ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

Α'. ΕΛΛΗΝΙΚΗ	100-105
Β'. ΞΕΝΗ	106-108

.odeiosibeli

www.odeiosibelius.gr

www.odeiosibelius.gr

www.odeiosibelius.gr

www.odeiosibelius.gr

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

τὸ παρὸν
πὸνημα
συγγέγραπται
καὶ
ἐκδίδεται
ὑπὸ
Γεωργίου τοῦ Ζαβάνου
(μουσικοῦ- ἐρευνητοῦ)
ἐν Ἀθήναις τῆς ζ' Μαρτίου, βκα'.

ΜΕΡΟΣ Α.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΗΣ ΩΣ ΓΕΦΥΡΑΣ ΣΥΝΔΕΟΥΣΗΣ
ΤΗΝ ΝΕΩΤΕΡΑΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ
ΑΤΤΙΚΗΣ.

Εἰσαγωγή.

«Πᾶς ὅστις τὴν νέαν ἑλληνικὴν πειρᾶται ἐρμηνεύειν, μὴ τὴν ἀρχαίαν
εἰδῶς ἱκανῶς, ἢ ἀπατῶμενος τυγχάνει ἢ ἀπατῶν σαφῶς.»

Ἰ Αδαμάντιος ὁ Κοραΐς (1748-1833).

Ἰ Ολίγοι ὑπῆρξαν οἱ ἀκούσαντες τοῦ Κοραΐ τὸν λόγον τοῦτον καὶ
ἔτι ὀλιγώτεροι ἐκεῖνοι οἱ διδαχθέντες ὑπ' αὐτοῦ, πάντως δὲ οὐδεὶς
τῶν γνωρίμων ἡγήτωρ ἢ τοῦ δήμου προεστῶς, ἀπὸ συστάσεως τοῦ
νέου ἑλληνικοῦ κράτους, ἄχρι σήμερον, οἷος ἦν ἔργον ποιῆσαι τὸν

λόγον· ἐξαιρέσει γε, ἀφ' ἑνός, τῆς βραχυβίου ἀρχῆς τοῦ τῶν Ἑλλήνων ἀπάντων νοημονεστάτου, πλὴν δὲ πάνυ ἀτυχοῦς ἀνδρός, Ἰωάννου τοῦ Καποδιστρίου (1828-1831+), καὶ ἀφ' ἑτέρου, τῆς ἐπὶ Ὀθωνος καταστάσεως βασιλείας, ὅποτε φιλότιμοι καὶ συνεχεῖς ἐγένοντο τῶν κυβερνώντων αἱ ἀπόπειραι πρὸς μόρφωσιν ἐθνικοῦ συνειδότος ἐν τῷ πνεύματι τῶν πολιτῶν τοῦ εἰσέτι τότε νεοπαγοῦς ἑλληνικοῦ κράτους· ἀπόπειραι γενόμεναι ἀρωγῇ ἐπιφανῶν λογίων ἐκ Φαναρίου, ὅποιος ἦν ὁ Ἀλέξανδρος Ῥίζος Ῥαγκαβῆς (1809-1892), καθηγητῆς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν καὶ ὑπέριμαχος τῆς ἀττικῆς διαλέκτου. Ὡστε πρόδηλον ἡμῖν ὅτι, καταλυθείσης τῆς τοῦ Ὀθωνος βασιλείας (1862), ἔκτοτε, σύντονος καὶ συνεχῆς ἀπόπειρα τοῦ ὀρθῶς τε καὶ ἀδιαλείπτως διδάσκεσθαι τοὺς νέους τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν, ἐν ἀπάσαις τῆς παιδείσεως ταῖς τάξεσιν, οὐ ποτε πεποίηται ἢ τοιαύτη ὑπ' οὐδενός.

Μηδόλως μέντοι ἐπιλαθώμεθα ἐνταῦθα λαβεῖν ἐπὶ νοῦν καὶ τὴν ιδιότυπον ἐκείνην ῥοπὴν τοῦ νέου Ἑλλήνος χαρακτῆρος εἰς τὸ φθονεῖν καὶ λοιδορεῖν τὰ βελτίω, καὶ εἴπερ τι ἄλλο, **τᾶριστον**· ῥοπή δέ, ἦν, φεῦ(!...), οἱ ἀρχαῖοι τοῦ Ἑλλήνος πρόγονοι προσκατέλιπον αὐτῷ σὺν πολλοῖς ἄλλοις ἀρνητικοῖς γνωρίσμασι τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ. Τούτου δὲ τεκμήριον τόδε· ὁ γὰρ ἡμέτερος Ἀριστείδης (540-468 π.Χ.), ὁ κατὰ πάντα **Δίκαιος** ἐπικληθεὶς διὰ τὸ εὐγενὲς καὶ ἀκήρατον αὐτοῦ ἦθος, ὀστρακισθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων δημοκρατικῶν (484-483 π.Χ.), Θεμιστοκλέους τοῦ Νεοκλέους (527-461 π.Χ.) προεστῶτος αὐτῶν, ἐπύθετό τινα τῶν ἀπαιδευτῶν καὶ παντάπασιν ἀγροίκων, οὐ γινώσκοντα τὸν ἄνδρα καὶ καταψηφισάμενον αὐτοῦ, διὰ τίνα αἰτίαν τοῦστρακὸν ἐπενέγκαι τῷ

άνδρι· ὁ δὲ ἄγροικος ἀνὴρ ὑπολαβὼν τῷ Ἀριστείδῃ εἶπεν οὐ γινώσκειν τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἐνοχλεῖσθαι πανταχοῦ τὸν Δίκαιον ἀκούων."(!...)*

Ταῦτὸ δὲ τοῦτο συνέβη καὶ τῷ νέῳ ἑλληνισμῷ, ὅτε τῶν Ἑλλήνων ἀπάντων οἱ ἀμαθέστατοι καὶ ἀχρειότατοι ἐκάκιζον—ὥσπερ καὶ νῦν εἰσέτι κακίζουσιν οἱ συμπλεγματικοὶ Ἕλληνες— τοὺς ἀρίστους τοῦ ἔθνους ἄνδρας φιλόλογους, λογοτέχνας, ποιητὰς καὶ λογίους ἅτε δὴ ἐν Ἑλληνίδι γλῶσση τῇ καθαρευούσῃ καὶ ἀπτικισούσῃ γράφειν ἐφεμένους· ἄνδρας τοσοῦτω ἐναρέτους καὶ πεπαιδευμένους, ὅσῳ ἦν καὶ ὁ πάνυ σοφὸς Ἀπτικιστὴς ἐξ Ἀμφίσσης, φιλόλογος καὶ καθηγητὴς τοῦ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίου, Κωνσταντῖνος ὁ Κόντος (1834-1909). Ὁμοίως δ' ἐκάκιζον τοὺς ἀρίστους τοῦ ἡμετέρου ἔθνους ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς, ὧν ἔστιν οἱ καὶ τοῦ βίου ἐξαγαγεῖν ἑαυτοὺς ἠναγκάσθησαν,[†] ἅτε τῆς τῶν λογοτεχνῶν χορείας ἀπομονωθέντες καὶ εἰς τὸ περιθώριον τῆς διανοήσεως τεθέντες ὑπὸ ἀνθρώπων, λόγῳ μὲν νοῦν καὶ πνεῦμα μάλα ἔχειν δοκούντων(...), ἔργῳ δὲ προκτοσόφων ὄντων καὶ κηφήνων καὶ ὑποτακτικῶν τῆς ἐκάστοτε πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἀριστοκρατίας.

Τοιούτων δ' ἀνθρώπων τὸν ψόγον καὶ τὴν καταλαλίαν καὶ τὴν χυδαιότητα φυγεῖν οὐκ ἠδυνήθη, δυσδαίμονι μοίρᾳ, οὐδεὶς τῶν ἀρίστων τὸ πνεῦμα ἀνδρῶν τοῦ ἔθνους, οὐδὲ καὶ ἄνθρωποι μέγιστα ἀγαθὰ ὑπουργήσαντες τῇ ἑαυτῶν πατρίδι· τοῖοι ἄνδρες ἔνδοξοι, ὅποιοι ἦσαν: ὁ ποιητὴς τοῦ Ὀδοιπόρου, Παναγιώτης ὁ Σοῦτσος (1806-1868)· ὁ συγγραφεὺς τοῦ Λεάνδρου καὶ ποιητὴς τῶν

* Πλουτάρχου *Βίος Ἀριστείδου*, 7.7.1..

[†] ὥσπερ ἠναγκάσθη ποτὲ ὁ ἀπτικολάτρης πεζογράφος καὶ δοκιμογράφος, Περικλῆς ὁ Γιαννόπουλος (1869-1910), ἀνὴρ ἀντισυμβατικώτατος, γεννηθεὶς ἐν Πάτραις, τῷ 1869, καὶ αὐτοχειρία ἀποθανῶν Ἐλευσίनि (ἐν τόπῳ τῷ *Σκαρῶμαγῶ*), τὸ ἔτος 1910. Ἐπηρεάσθη ὑπὸ τῶν Ζ. Μωρεῶ καὶ Μπωντλαίρ, ὡς καὶ ὑπὸ τῶν Φ. Νίτσε καὶ Μπαρέζ, συνέγραψε δὲ τὰ πονήματα, *Νέον Πνεῦμα*, *Ἐκκλησις πρὸς τὸ Πανελλήμιον Κοινόν*, *Ἡ Ἑλληνικὴ Γραμμὴ καὶ τὸ Ἑλληνικὸν χρῶμα*.

ἐπιγραφομένων *Περιπλανώμενος* καὶ *Τουρκομάχος Ἑλλάς* ποιημάτων, Ἀλέξανδρος ὁ Σοῦτσος (1803-1863)* ὁ ἐκ Συρῶν τῆς Ἡπείρου καταγόμενος ποιητὴς καὶ ἀγωνιστὴς τοῦ 1821, Γεώργιος ὁ Ζαλοκώστας (1805-1858), ὁ συγγραψὰς ἀδιακρίτως, ἔν τε τῇ δημῳδαίᾳ καὶ ἐν τῇ καθαρευούσῃ, ποιήματα ἐπικολυρικά ἢ βραχυτέρα λυρικά, ὡς καὶ εἰδυλλιακὰ ἢ ἐλεγειακὰ («*Εἰς τὸ φεγγάρι*»· οἷος ἦν Θεόδωρος ὁ Ὀρφανίδης (1817-1866), ὁ τὸ ἐπιγεγραμμένον *Τίρι-Λίρι* ἔμμετρον διήγημα συγγραψάμενος· ὁποῖοι ἦσαν καὶ οἱ πάνυ ῥωμαντικοὶ ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς, Δημήτριος ὁ Παπαρῶηγόπουλος (1843-1873) καὶ Σπυρίδων ὁ Βασιλειάδης (1845-1874), ὡς καὶ πλείστοι ἄλλοι ἀξιόλογοι συγγραφεῖς καὶ δοκιμιογράφοι καὶ ποιηταί, (οὓς τῷ παρόντι πονήματι συγκαταλέγειν ἀδύνατον ἡμῖν), ἅπαντες δὲ γνήσια τέκνα γενόμενοι τοῦ ῥωμαντισμοῦ τῆς γνωστῆς ἡμῖν ὡς *Πρώτης Ἀθηναϊκῆς Σχολῆς*. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου δ' ἡγούμεθ' ἂν ὥραν εἶναι παρέχειν ἐνταῦθα εἰς τοὺς ἀναγνώστας τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ σπουδαίου Γερμανοῦ φιλοσόφου, ἐκπροσώπου τοῦ Ἑπαρξισμοῦ, Μάρτιν Χάιντεγκερ (1889-1976), εἰπόντος ὅτι:

«Ὅταν οἱ δημιουργοὶ ἐξαφανίζονται ἀπὸ τὸ ἔθνος, ὅταν ἀπλῶς τοὺς ἀνέχονται ὡς μιὰ περιθωριακὴ περιέργεια, ὡς ἐπικόσμημα, ὡς ἐκκεντρικοὺς ξένους πρὸς τὴν πραγματικὴν ζωὴν· ὅταν ὁ αὐθεντικὸς ἀγῶνας παύῃ, καὶ μετατρέπεται σὲ ἀπλὴν πολεμικὴν, σὲ μηχανορραφίαν καὶ δολοπλοκίαν τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ ὑπάρχον δεδομένο, τότε ἡ παρακμὴ ἔχει ἤδη ἀρχίσει. Διότι ἀκόμη καὶ ὅταν μιὰ ἐποχὴ

* Τῷ ἀνδρὶ τούτῳ μετῆν τῆς Ἐπιτροπῆς ἐκείνης, τῆς ἐπὶ Ἀντιβασιλείας τοῦ Ὁθωνοῦ συσταθείσης, τῇ 22^ῃ Μαρτίου τοῦ ἔτους 1833, καὶ σκοπὸν σχοῦσης διαδύθμισθῆναι τὰ «περὶ τῶν καταλληλοτέρων μέσων πρὸς βελτίωσιν τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως· πρὸς σχηματισμὸν Σχολείων τοῦ Λαοῦ, Ἑλληνικῶν Σχολείων, Γυμνασίων καὶ ἐνὸς Πανεπιστημίου» (Α. Δημαράς *Ἱστορία τοῦ νέου ἑλληνισμοῦ*, σ.169.)

προσπαθῆ ἀπλῶς νὰ διατηρήσῃ τὸ κληρονομημένο ἐπίπεδο καὶ τὴν ἀξιοπρέπεια τῆς ὑπαρξῆς της, τὸ ἐπίπεδο πέφτει. Μπορεῖ νὰ διατηρηθῆ μόνον ὅταν ὑπερβαίνεται δημιουργικά.»

§ 1. Περὶ τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς καὶ τῆς καθόλου πολιτισμικῆς ἐκπτώσεως ἐν ἣ διατελεῖ ἀδιαλλείπτως τὸ ἔθνος τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ 19^{ου} αἰῶνος ἄχρι τοῦ νῦν.

Ὅτι ἐν ἀπωλεία τοῦ ἐθνικοῦ συνειδότος ζῶντες αἰεὶ διάγουσιν οἱ Ἕλληνες τὸν βίον.— Τί εἴρηται Γεωργίῳ τῷ Σουρῇ ἐπὶ τοῦ προκειμένου.— Περὶ Δικαιοσύνης Κυρίου Τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἀντιπαραβαλλομένης πρὸς τὴν θεῶν ὄπιν, καὶ δὴ τὴν τοῦ Διός. Τί ἔφη Ἀπόστολος ὁ Μακράκης ἐπὶ τοῦ προκειμένου.— Περὶ τοῦ ἡκιστα πολιτευομένου καὶ ἀθύμου ἔθνους τῶν νέων Ἑλλήνων, ἀντιδιαστελλομένου πρὸς τὸ ἐνθυμον καὶ διανοητικὸν ἔθνος τῶν ἀρχαίων αὐτοῦ προγόνων. Τί γέγραπται Ἀριστοτέλει τῷ Σταγειρίτῃ περὶ τοῦ προκειμένου.— Περὶ τοῦ παντάπασιν ἀμελῶς καὶ ῥαθύμως τοὺς νῦν Ἕλληνας ἔχειν τοῦ μαθεῖν καὶ γνῶναι τὴν πατρῶαν γλῶσσαν.

Ἐκ πάντων δὲ τῶν εἰρημένων ἀνωτέρω συνακτέον ὅτι οὐχὶ Ἡ Ἑλλάς κατεσθίει τὰ ἑαυτῆς τέκνα, ὡς εἰώθει λέγειν ὁ πάλαι μὲν ποτε θυμόσοφος ὢν, νῦν δὲ ἄσοφος καὶ προπετὴς ἑλληνικὸς λαός, ἀλλὰ, μᾶλλον εἰπεῖν, *Τὰ Ἑαυτῆς τέκνα κατεσθίουσιν ἄλληλα...* Ἡ γὰρ Ἑλλάς ἐστὶ τὸ ὑψιστον τοῦ ἔθνους ἰδεῶδες· ἐστὶν ἡ φιλόστοργος μήτηρ, ἥτις, καίτοι περιφρονηθεῖσα καὶ λησμονηθεῖσα ὑπὸ τῶν ἑαυτῆς

τέκνων, τῶν ἀχαριστοτάτων καὶ ἀγνωμονεστάτων ὄντων, ἐκεῖνη καρτερεῖ εἰσέτι αὐτὰ φιλοῦσα καὶ στέργουσα. Καὶ τὴν Μητέρα Ταύτην τὴν ὑπερτάτην οἴομεθα οὐκ ἂν δεῖν τοὺς Ἑλληνας βεβηλοῦν, καταμεφόμενους Αὐτὴν ἐπὶ τοῖς δεινοτάτοις ἐπακολουθήμασιν, ἃ ἐπήνεγκαν τῇ γῆ ταύτῃ αἱ ἡμαρτημένοι καὶ ὀλέθρια αὐτῶν ἐπιλογαὶ πάντων τῶν ἄχρι τοῦδε κυβερνησάντων τὸ ἀγνωμον τοῦτο ἔθνος. Οἱ γὰρ Ἑλληνες σήμερον λαμβάνουσι τὰ ἐπίχειρα τῶν ἀσεβῶν πράξεων καὶ τῶν ὕβρεων αὐτῶν, μὴ εἰδότες τί μέλλει γενήσεσθαι εἰς τὸ μάλα ἀμφίβολον ἤδη μέλλον. Καὶ οὐδαμῶς ἄπορον ἡμῖν φαίνεται πῶς κατεκλείσθημεν ἡμεῖς οἱ Ἑλληνες εἰς τοιοῦτον Γολγοθᾶν ἀλγηρὸν καὶ ἀτελεύτητον, νῦν, ἐν ἔτει 2021· οὐδόλως πάλιν ἄπορον καὶ πῶς τὸ ἡμέτερον ἔθνος περιέστη ἐκ τῆς μικροθυμίας καὶ τῆς ὀκνηρίας αὐτοῦ εἰς τοῖον μέγα καὶ βαθὺ τέλος κοινωνικὸν καὶ πολιτικὸν καὶ οἰκονομικόν. Τὸ γὰρ ἡμέτερον ἔθνος —τὸ ἄλλοτ' ἐνδοξον καὶ γενναιόθυμον, νῦν δὲ ἄτολμον καὶ περιδεές— διατελεῖ σήμερον οὐ μόνον ἐν ἐνδείᾳ χρημάτων, ἀλλ' ὁ καὶ πάντων δεινότατον: ἐν ἐνδείᾳ τόλμης καὶ πίστεως τῷ Κυρίῳ καὶ Σωτῆρι ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ. Κατέστη δὲ τὸ ἔθνος τῶν Ἑλλήνων ἐν ἔθνος ἀθλίον, ἐλληνοφόνων γηγενῶν, δυτικιστόνων, οἵτινες κατήντησαν ἀπλαῖ σκιαὶ τῶν ἐπιφανῶν καὶ κλυτονόων προγόνων αὐτῶν, σκιαὶ φέρουσαι τοῦνομα μόνον καὶ οὐχὶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν τόλμην τοῦ Μακρουγιάννη, τοῦ Καραϊσκάκη καὶ τοῦ Κολοκοτρώνη· τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν τόλμην τοῦ ἀγχίνου Περικλέους, τοῦ Ἀριστείδου καὶ τοῦ Μιλτιάδου, μεθ' ὧν ὁ μόνος τῶν νέων Ἑλλήνων συγγενικὸς δεσμὸς νῦν ἐστὶ μόνον ὁ βιολογικὸς —καὶ οὗτος, ἐπὶ πόσον ἔτι, ἀγνωστον ἡμῖν—, διεξῶργότος ἤδη τοῦ ψυχικοῦ καὶ πνευματικοῦ ἐκείνου δεσμοῦ, τοῦ ἰσχυροῦ καὶ ἀρρήκτου, ὃς συνέδει ἄλλοτε τὸν νέον Ἑλληνα μετὰ τῶν προγόνων αὐτοῦ: τῶν γὰρ ἐναρέτων καὶ γενναίων ἐκείνων ἀνδρῶν, τῶν

ζησάντων κατὰ τὰς ἐνδόξους καὶ ἡρωικάς ἐκείνας ἐποχὰς τοῦ ἐγγυὸς καὶ τοῦ ἀπωτάτου παρελθόντος. Εἰσὶ δὲ ἐκεῖνοι οἱ ἄνδρες, οἷς ἡμεῖς οἱ νέοι Ἑλληγες οἱ ἀχάριστοι καὶ ἀμνήμονες ὀφείλομεν οὐ μόνον τὴν ἡμετέραν ἐλευθερίαν — ἣν ἀπωλέσαμεν ἤδη—, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ταύτην τὴν ἐθνικὴν ὀντότητα ἡμῶν, ἣς ἡ ὀλικὴ ἀφάνισις νῦν ἐστι, πλέον ἤπερ ποτέ, μάλα ἐπικειμένη. Ἡμεῖς τοίνυν οἱ Ἑλληγες οἱ οἰκοῦντες σήμερον τὴν ἱερὰν ταύτην χώραν τῶν θεῶν κατέστημεν ἤδη ἐν ἔθνος ἀνάδελφον, διατελοῦν ἐν ἀπωλείᾳ τοῦ ἐθνικοῦ συνειδότος· ἐν ἔθνος διατελοῦν ἐν ἐνδείᾳ σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης πρὸς τὴν πνευματικὴν κληρονομίαν τῶν ἀρχαίων αὐτοῦ προγόνων, τῶν φωτισάντων φωτὶ νοερῷ καὶ αἰδίῳ τὴν οἰκουμένην σύμπασαν, πλὴν οὐχὶ τοὺς ἀναιδεῖς καὶ ἀχαρίστους καὶ ἐπιλήσμονας κληρονόμους τοῦ πνευματικοῦ αὐτοῦ φωτός, τοὺς νέους Ἑλληγας!... Κατέστημεν ἐν ἔθνος ἀφιλόθεον, κεκενωμένον ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον, οἰκεῖόν τε καὶ ξένον· ἐν ἔθνος ἐπιλήσμον τῆς ἰδίας γλώσσης, τῆς ἰδίας θρησκείας, ἐπιλήσμον καὶ τῆς πατρώας ἔτι σοφίας καὶ ἱστορίας. Εἰς τὸ ἀκριβὲς εἰπεῖν, κατέστημεν ἐν ἔθνος κινδυνεῦον ἐν τέλει ἀπολέσαι αὐτὴν ταύτην τὴν ψυχὴν αὐτοῦ.

Ὅθεν δικαιοτάτα οὖν καὶ εὖ μάλα φρονῶν ὁ σατυρικότατος καὶ ἀγγινοῦστατος Ἑλληγ ποιητῆς, (ὁ καὶ *Σύγχρονος Ἀριστοφάνης* ὑπὸ τινων προσαγορευθεῖς), Γεώργιος ὁ Σουρῆς, ἔγραψε τοιοῦτους στίχους ἐν ποιήματι αὐτοῦ ἐπιγραφομένῳ *Δυστυχία σου Ἑλλάς*,* οἷτινες τάχ' ἂν φανεῖεν τοῖς πλείοσι τῶν Ἑλλήνων πικρότατοι καὶ δηκτικώτατοι εἶναι, ἴσως δ' ἂν καὶ φαῦλοι προσέτι φανεῖεν· ἀσφαλῶς μέντοι οὐ παύονται οὗτοι ὄντες εἰσέτι πιστότατοι καὶ

*Ἐστι δὲ τοῦτο τὸ ποίημα συντεθὲν ἐν Ἀθήναις, τῷ ἔτει 1893, ἐπ' ἀφορμῇ κοινωνικῶν κλυδωνισμῶν καὶ λοιπῶν πολιτικῶν ἀνωμαλιῶν, ἃς ἐπῆνεγκε τῷ ἡμετέρῳ ἔθνει ἡ γενομένη τῷ καιρῷ ἐκεῖνῳ μεγάλῃ χρεωκοπία τοῦ τότε ἐλληνικοῦ κράτους, ὅτε προειστήκει τοῦ ἔθνους πρωθυπουργὸς Χαρίλαος ὁ Τρικούης.

ἐνδεικτικώτατοι τοῦ μεγέθους τῆς πνευματικῆς καὶ τῆς ἠθικῆς ἐκείνης παρακμῆς, εἰς ἣν περιήγαγε τὴν ἱερὰν ταύτην χώραν τῶν θεῶν ἢ οἴησις, ἢ ἀσυδοσία, ἢ ἀπειρος μαλακία καὶ ἡ νωθρότης τοῦ νέου Ἑλληνοῦ χαυνοπολίτου. Ἐν γὰρ ποιεῖν οἶδεν ἱκανῶς ὁ νέος Ἕλληνας: τοὺς μὲν προδότας τοῦ ἔθνους πολιτικούς καὶ ὀλετήρας ἐς ἀεὶ κληΐζει· τοὺς δ' εὐεργέτας καὶ ὡς ἀληθῶς ἡγέτας ἐς εἰρκτὴν ἐγκλείειν. Καὶ ἰδοὺ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ποίημα τοῦ Σουρή:

Ποῖος εἶδε κράτος λιγοστόν
σ' ὅλην τὴν γῆν μοναδικόν,
ἐκατὸν νὰ ἐξοδεύῃ
καὶ πενήντα νὰ μαζεύῃ;

Νὰ τρέφῃ ὅλους τοὺς ἀργούς,
νάχη ἑπτὰ Πρωθυπουργούς,
ταμείον δίχως χρήματα
καὶ δόξης τόσα μνήματα;

Νάχη κλητῆρες γιὰ φρουρά
καὶ νὰ σὲ κλέβουν φανερά,
κι' ἐνῶ αὐτοὶ σὲ κλέβουν
τὸν κλέφτη νὰ γυρεύουν;

Κλέφτες φτωχοὶ καὶ ἄρχοντες
μὲ ἄμαξες καὶ ἄτια,
κλέφτες χωρὶς μία πῆχυ γῆ
καὶ κλέφτες μὲ παλάτια,
ὁ ἓνας κλέβει ὄρνιθες
καὶ σκάφες γιὰ ψωμί
ὁ ἄλλος τὸ ἔθνος σύσσωμον
γιὰ πλούτη καὶ τιμὴ.

Ἄσπερα σ' αὐτὴ τὴ γῆ ἠμασκαρευτῆκαν
ὄνειρατα, ἐλπίδες καὶ σκοποὶ,
ἢ μοῦραις μας μουτσοῦναις ἐγινήκαν
δὲν εἰξεύρομεν τί λέγεται ντροπὴ.

Ὁ Ἕλληνας δὴ δίκαια ἀσκεῖ πανελευθέρως,
συνέρχεσθαί τε καὶ οὐρεῖν εἰς ὅποιον θέλει μέρος.

Χαρὰ ἴστοις χασομέρηδες! χαρὰ ἴστοις ἀρλεκίνους!
σκλάβος ξανάσκυψ' ὁ ῥωμηὸς καὶ δασκαλοκρατεῖται.

Γι' αὐτὸ τὸ κράτος ποῦ τιμᾶ
τὰ ξέστρωτα γαιδούρια,
σικτίρ ἴστα χρόνια τὰ παλιὰ,
σικτίρ καὶ ἴστα καινούρια!

Καὶ τῶν σοφῶν οἱ λόγοι θαρρῶ πῶς εἶναι ψῶρα,
πιστὸς εἰς ὅ,τι λέγει κανένας δὲν ἐφάνη...
αὐτὸς ὁ πλάνος κόσμος καὶ πάντοτε καὶ τώρα,
δὲν κάμνει ὅ,τι λέγει, δὲν λέγει ὅ,τι κάμνει.

Σπαθὶ ἀντίληψις, μυαλὸν ξεφτέρι,
κάτι μισόμαθε κι' ὅλα τὰ ξέρει.
Κι' ἀπὸ προπάππου κι' ἀπὸ παπποῦ
συγχρόνως μποῦφος καὶ ἄλεπού.

Ἔλελει ἀκόμα -κι' αὐτὸ εἶναι ὠραῖον-
νὰ παριστάνη τὸν εὐρωπαϊόν.
Ἰστά δυὸ φορώντας τὰ πόδια ποῦχει,
ἴστό 'να λουστρίνι, ἴστ' ἄλλο τσαροῦχι.

Σουλοῦπι, μπόϊ, μικρομεσαῖον,
ἕφος τοῦ γόη, ψευτομοιραῖον.
Ἰλίγο κατσούφης, Ἰλίγο γκρινιάρης,
Ἰλίγο μαγκούφης, Ἰλίγο μουρντάρης.

Καὶ ψωμοτύρι καὶ γιὰ καφέ
τὸ «δὲ βαρυνέσαι» κι' «ὦχ ἀδερφέ».
Ὡσάν πολίτης, σκυφτὸς ραγιάς
ἴσάν πιάση πόστον,δερβέναγας.

Δυστυχία σου, Ἑλλάς,
μὲ τὰ τέκνα ποῦ γεννᾶς!
Ἵ Ἑλλάς, ἡρώων χώρα,
τί γαιδάρους βγάζεις τώρα...*

Καὶ ὡς ἄλλοτε αἱ ὕβρεις τῶν ἀρχαίων ἡμῶν βασιλέων τὴν τοῦ
πατρὸς Διὸς ὀργὴν ἐπέφερον ἐφ' ὅλου τοῦ ἔθνους: ἐπὶ ἀρχόντων καὶ
ἀρχομένων, ἐπὶ πλουτούντων καὶ πενομένων, ἐπὶ ἀσόφων καὶ σοφῶν,
ἐπὶ καλῶν τε καὶ ἀγαθῶν, οὓς δ' ἅπαντας τῇ ἸΑτῆ παρεδίδου Ζεὺς
Κρονίδης, ὁσάκις τὸ τῶν Ἑλλήνων γένος ἐκ τῶν θεῶν τῆς Δίκης

* Εφημερὶς Ῥωμῆς, τεῦχος 269.

κανόνων παρεκβαίη*· οὕτω καὶ νῦν ἡ ὕβρις καὶ αἱ αἰσχροὶ καὶ ἄνομοι πράξεις ἐκείνων τῶν δωροφάγων καὶ ἀσεβέστατα πολιτευομένων δῆθεν «ταγῶν» τοῦ νέου ἑλληνικοῦ ἔθνους προσήγαγον αὐτὸ συλλήβδην πρὸ τῶν ὁμμάτων τῆς Δικαιοσύνης τοῦ Κυρίου. Ἔστι γὰρ *Δίκης ὀφθαλμός, ὃς τὰ πάνθ' ὄρα*, ὡς ἔφη ποτὲ ὁ Μένανδρος.[†] Καὶ φαίνεται χολωθεὶς ἐξ ἡμῶν ὁ Κύριος, διὰ τὴν ὕβριν, καὶ οὐκέτι ὦν μεθ' ἡμῶν, ἀλλὰ καθ' ἡμῶν. Καὶ ὡς ἄλλοτε Ἀτίλας ὁ τῶν βαρβάρων Οὐννων βασιλεὺς[‡] εἰσώρμησεν εἰς τὸ Δυτικὸν καὶ τὸ Ἀνατολικὸν Ῥωμαϊκὸν κράτος, πόλεις, πολίχνας καὶ κώμας ληξόμενος, φονεύων πᾶν ὃ, τι ἔμψυχον ἴστατο πρὸ αὐτοῦ, οὕτω καὶ νῦν, τῷ 2020, τὰ στίφη τῶν πιστῶν τοῦ Ἀλλάχ[§] εἰσρέουσιν ἀκολύτως καὶ ἀκαταπαύστως εἰς τὴν χώραν, πανταχόθεν τῶν συνόρων, ἀπὸ γῆς τε καὶ θαλάσσης, εἰσδεδυκῶτα λάθρα εἰς τὰς νήσους καὶ τὴν ἔνδον χώραν. Καὶ εὐρύσουσι καταφυγὴν τὰ στίφη ταῦτα τοῦ Ἀλλάχ εἰς γῆν ἱερὰν λαοῦ τινος φιλοξενωτάτου μὲν καὶ φιλοστοργοτάτου, παντάπασιν δ' ὅμως ἀδυνατοῦντος ἐπιμεληθῆναι καὶ θρέψαι μὴ ὅτι τοὺς ἀτυχεῖς αὐτοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' οὐδ' αὐτὸν ἑαυτόν!... Καὶ μνησώμεθα ἐνταῦθα τῶν σοφωτάτων λόγων τοῦ μεγάλου Διδασκάλου τοῦ Χριστιανισμοῦ, Ἀποστόλου τοῦ Μακράκη, οἱ καίπερ εἰρημένονοι τῷ ἔτει 1896 ὅμως οὐ παύονται εἰσέτι καὶ νῦν ἐπίκαιροι ὄντες:

Ἐθνος, ἐπιστάμενον τὸν Θεόν, γίνεται ὀλοκλήρως δίκαιον, κοινωνεῖ ἐν ἀγαθοῖς, εὖ πράττει, εὐεκεῖ, προάγεται κατὰ πάντα τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ, καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ γίνεται ἔθνος ἀθάνατον, μὴ ὑποκείμενον εἰς παρακμὴν καὶ πτώσιν. Τὰ κακὰ ἐν

* Καὶ τότε οὐδὲ γυναῖκες τίκτουσι, φησὶν Ἡσίοδος, μινύθουσι(=ἀπόλλυνται) δὲ οἴκοι...(Ἴδε Ἡσιόδου Ἔργα καὶ ἡμέραι, στ. 238-245.)

† Ἴδε ἀπόσπασμα 225 ἐξ ἀπολεσθέντος ἔργου τοῦ κωμικοῦ ποιητοῦ Μενάνδρου (343-291 π.Χ.).

‡ ὁ καὶ *Θεία μάλιστα* ἐπικληθεὶς ὡς ἐκ τῶν πολλῶν δεινῶν ἃ ἐπέφερον οὗτος εἰς τε τὸ Δυτικὸν καὶ εἰς τὸ Ἀνατολικὸν Ῥωμαϊκὸν κράτος. Ὑπὸ θεῶν δὲ προλήψεων κατεχόμενοι οἱ χρονογράφοι οἱ ζήσαντες κατὰ τοὺς μέσους χρόνους ὑπέλαβον τὸν Ἀτίλαν μάλιστα θεήλατον, ἐκπεμφθείσαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς κολασμὸν καὶ φρονίμους καὶ σωτηρίαν πάντων τῶν ἀπιστούντων τῷ Θεῷ καὶ ἀπειθούντων εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

§ Ὁρα τὴν ὑπ' ἀριθμὸν [4](#) σημειώσει ἐντὸς τοῦ Γ' κεφαλαίου.

ἐκάστω ἔθνει καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις ἔχουσιν αἰτίαν τὴν ἄγνοιαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀπὸ τῶν νόμων τῆς Δικαιοσύνης Αὐτοῦ ἀποστασίαν. Πρὸς ἀπόδειξιν τούτου φέρε ἐρωτήσωμεν, τίνα κακὰ καταμαστιζοῦσι σήμερον τὸ ἡμέτερον ἔθνος, καὶ πᾶσαν τὴν ὀνόματι μόνον χριστιανικὴν Εὐρώπην;

Τὸ πρῶτον καὶ προφανέστατον κακόν, ὃ καταμαστιζεῖ ἀπὸ πολλῶν αἰῶνων μέχρι σήμερον τὸ ἡμέτερον ἔθνος, ἐστὶν ὁμολογουμένως ἡ ψευδὴς γνῶσις τοῦ Θεοῦ, ἢ διὰ τοῦ Μωάμεθ μεταδοθεῖσα εἰς τοὺς βαρβάρους τῆς Ἀραβίας καὶ τῆς Ἀσίας λαούς [...]

Δεύτερον κακὸν μεῖζον τοῦ πρώτου ἐστὶν ἡ θεοκαπηλία τοῦ σιμωνιακοῦ καὶ ἀπαιδεύτου κλήρου, ὅστις, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ, κλείει τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ οὔτε αὐτὸς εἰσέρχεται, οὔτε τοὺς εἰσερχομένους ἀφήσιν εἰσελθεῖν. Ἄν ὁ Τουρκοκὸς ζυγὸς καταμαστιζεῖ τὰ σώματα καὶ διαπαύει τὰς περιουσίας τῶν εἰς αὐτὸν δεδουλωμένων, ὁ σιμωνιακὸς καὶ θεοκάπηλος κληρὸς λυμαίνεται καὶ τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα τῶν Χριστιανῶν, ὅτι διὰ τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς χρηματολατρίας ἄγει τὰς ψυχὰς εἰς τὰς βασάνους τῆς αἰωνίου κολάσεως καὶ κατεσθίει τὰ χρήματα τῶν Χριστιανῶν ἐπὶ τοιούτῳ κακίστῳ τέλει. Ἄρα τοῦ Τουρκοκὸς ζυγοῦ πολλῶ μεῖζον κακὸν ὁ σιμωνιακὸς καὶ θεοκάπηλος κληρὸς, ὅστις ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Χριστοῦ ὑπηρετεῖ τὴν βουλήν τοῦ ἀνθρωποκτόνου Διαβόλου καὶ διαφθείρει σὺν ταῖς ψυχαῖς καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ χρήματα τῶν Χριστιανῶν[...]

Τρίτον κακόν, τοῦ ἔθνους φθαρτικὸν καὶ πολλῆς κακοδαιμονίας πρόξενον, ὑπάρχει καὶ ἡ ψευδοπαιδεία ἐν τοῖς σχολείοις, ἡ ἐκτυφλοῦσα καὶ διαφθεירוῦσα τὴν νεολαίαν τοῦ ἔθνους διὰ τῶν ψευδῶν ἰδεῶν καὶ φρονημάτων τοῦ ὕλισμοῦ καὶ τῆς ἀθεΐας, ἃς διδάσκαλοι οἰηματῖαι καὶ ἀνεπιστήμονες μεταδιδάσκουσιν εἰς ἄφρονες παῖδας ἐν ὀνόματι τῶν φυσικῶν Ἐπιστημῶν, ἃς οἱ μωροὶ μὴ εἰδότες οἴονται εἰδέναί. Ἡ δὲ τῶν παιδῶν διαφθορὰ ἐν τοῖς σχολείοις τί ἄλλο ἐστὶν ἢ διαφθορὰ τοῦ ἔθνους καὶ δεινὸς ὄλεθρος λεληθότως γινόμενος διὰ τὴν ἄγνοιαν τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν θείων καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων; Ἀλλὰ καὶ οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες τοῦ ἔθνους[...] οὐδόλωσ δύνανται πράξαι τι γενναῖον καὶ ἀνδρικὸν εἰς θεραπείαν τῶν ἐθνικῶν ἀναγκῶν καὶ εἰς πλήρωσιν τῶν ἐθνικῶν πόθων, ἀλλὰ τοῦναντίον καὶ αὐτοί, χαμερπῶς πολιτευόμενοι κατὰ τὰς ἰδέας τοῦ ψευδοσυμφέροντος τῆς ὕλης, καὶ φατριάζοντες, καὶ τὰ ἐθνικὰ αἰσθήματα ἐκμεταλλεῦόμενοι, συμπληροῦσι τὸ

ἔργον τῆς καταστροφῆς, ἄγοντες τὸ ἔθνος εἰς ναυάγια, εἰς τὴν ἔνδειαν, καὶ εἰς τὴν περιφρόνησιν τῶν ἄλλων λαῶν.

Ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν, ἅπαντα τὰ καταμαστίζοντα τὸ ἡμέτερον ἔθνος κακά, οἷον ὁ βαρβαρικός τῶν Τούρκων ζυγός, ἡ σιμωνία καὶ ἡ θεοκαπηλία τοῦ κλήρου, ἡ φρενοφθόρος καὶ παιδοφθόρος ψευδοπαιδεία, ἡ ἰδιοτελής καὶ ἄβουλος πολιτικὴ, τὰ βαρέα χρέη, οἱ ἐπαχθεῖς φόροι, αἱ ἀποτυχίαι, τὰ ναυάγια, καὶ εἴ τι ἄλλο κακόν, πάντα ἔχουσιν αἰτίαν τὴν ἄγνοιαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀποστασίαν ἡμῶν ἀπὸ τῶν νόμων τῆς Δικαιοσύνης Αὐτοῦ...»*

Τὸ ἡμέτερον ἔθνος, τὸ ἄλλοτε ἔνθυμον καὶ διανοητικόν, ὡς ἔφη ποτὲ ὁ διανοητικώτατος καὶ πρῶτος Ἐπιστήμων Ἀριστοτέλης ὁ Σταγίριτης ἐν τοῖς Πολιτικοῖς αὐτοῦ, τὸ ἄλλοτε «ἐλεύθερον καὶ βέλτιστα πολιτευόμενον καὶ δυνάμενον ἄρχειν πάντων μιᾶς τυγχάνον πολιτείας...»,[†] νῦν κατήντησεν ἔθνος δοῦλον, ἥμιστα πολιτευόμενον καὶ ἄθυμον· διὸ καὶ ἀρχόμενον καὶ δουλεῦον τοῦτο σήμερον διατελεῖ, καθάπερ ποτὲ διετέλουν ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις τὰ ἔθνη τὰ οἰκοῦντα περὶ τὴν Ἀσίαν· ἔθνη «διανοητικὰ μὲν καὶ τεχνικὰ τὴν ψυχὴν»,[‡] ὡς φησιν ὁ Ἀριστοτέλης, «ἄθυμα δέ». Τοῦναντίον δὲ μάλ' ἀντίστροφος τυγχάνει ἢ τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἐθνῶν ἐξέλιξις· τὰ γὰρ πάλαι βάρβαρα ἐκεῖνα ἔθνη, τὰ θυμοῦ μὲν πλήρη, διανοίας δὲ ἐνδεέστερα καὶ τέχνης,[§] ὡς ἐπιλέγει κατωτέρω ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος ἄνω συγγράμματι—ἔθνη ἄλλοτε ἀπολίτευτα καὶ τῶν πλησίων ἄρχειν μὴ δυνάμενα—,^{**} νῦν καὶ τῶν πλησίων ἄρχουσι καὶ τῶν πόρρω· καὶ τῶν ἐντεῦθεν ἄρχουσι καὶ τῶν ἐκεῖθεν· καὶ τῶν ἄνω καὶ τῶν κάτω, καὶ τῶν ἔσω καὶ τῶν ἔξω, καὶ ὅπου ἂν τις δύνηται εἰκάσαι, ἄρχουσι τὰ ἔθνη ταῦτα, καὶ μάλιστα τοῦ ἔθνους τοῦ ἡμετέρου τυραννικώτατα.

* Α. Μακράκη Ἡ φιλοσοφία καὶ αἱ Φιλοσοφικαὶ Ἐπιστήμαι, τόμος Α', σ.σ. 359-361.

† Ἀριστοτέλους Πολιτικά, 1327b.31(Bekker page), Ross, W.D., *Aristotelis politica*: Clarendon Press, Oxford, 1957.

‡ Αὐτόθι, 1327b.27(Bekker page).

§ Αὐτόθι, 1327b.24-25(Bekker page).

** Αὐτόθι, 1327b.26(Bekker page).

Τὴν αὐτὴν δὲ νωθρότητα καὶ ἀμέλειαν—ἴδιον ὡς εἰκάσαι τοῦ τῶν πάλαι Ἰώνων γένους—* δεικνύει σήμερον ὁ Ἑλληὴν καὶ ἐπὶ τῆς πατρῴας γλώσσης. Οὐδενὶ γὰρ μέλει πῶς διδάσκεται ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ ἐν τῇ δευτέρᾳ καὶ τῇ τρίτῃ τῆς παιδείας βαθμίδι· οἷα ἡ διδακτικὴ τοῦ ἀντικειμένου· ὁποῖα τῶν διδασκόντων ἡ ἐπιμέλεια καὶ ἡ διάθεσις. Οὐδενὶ γὰρ μέλει σήμερον τίνι ποτὲ τρόπῳ δυνατὸν τὸ ἐν λόγῳ μάθημα ἀγαπητὸν τοῖς μαθηταῖς καταστήναι, καὶ μὴ μισεῖσθαι ὑπ’ αὐτῶν ἐκ τῆς λίαν ἐσφαλμένης καὶ κατὰ τοῦ παιδαγωγεῖν γινομένης ἐκλογῆς κειμένων, ὄντων τῶν δυσκολωτάτων τῆς ἀπτικῆς πεξογραφίας κατὰ τε μορφήν καὶ περιεχόμενον· ἐκλογὴ δέ, ἥτις γίνεται ὑπὸ ἀνθρώπων δῆθεν ἄριστα εἰδότες τὸ προᾶγμα, ἵνα δὴ γνῶσιν τοῦ ἀντικειμένου ἔμπεδον καὶ ἐμβριθῆ κεκτημένος ἢ ὁ μαθητὴς ὁ διδασκόμενος τὴν ἑλληνικὴν ἐν τῷ δημοσίῳ διδακτηρίῳ. Καίτοι δ’ ὁ τοιοῦτος οὐδὲν τῷ ὄντι μεμάθηκε κατὰ τὰς παραδόσεις τοῦ μαθήματος οὐδὲ καὶ ἀκήκοεν, ὡς εἰκός, διὰ τὸ λίαν ὀλιγώρως καὶ ῥαθύμως διακεῖσθαι πρὸς αὐτάς.

§ 2. Περὶ τῆς ἀποδομήσεως τοῦ σχολικοῦ προγράμματος τῶν διδασκομένων ἐν τῇ μέσῃ παιδείᾳ μαθημάτων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς, τῶν θρησκευτικῶν καὶ τῆς ἱστορίας.

Περὶ τῶν σπουδαιότερων τῆς παιδείας μεταρρυθμίσεων τῶν γενομένων ἀρχαίου τοῦ 20^{οῦ} αἰῶνος μέχρι καὶ τοῦ ἔτους 1981.— Περὶ τῆς ἐπιχειρουμένης ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τοῦ ἑλληνισμοῦ τελείας χαλκείσεως —ἢ καὶ ἐξαλείψεως—πασῶν τῶν ἱστορικῶν ἀναφορῶν

* Πλὴν μόνως τῆς διαφορᾶς ὅτι ναὶ μὲν τὸ ἀρχαῖον τῶν Ἰώνων γένος ἠμέλησε τῶν περὶ τῶν πολιτικῶν, οὐδεπώποτε ὅμως ἐφάνη τοῦτο ἀφροντίστως ἔχον καὶ πρὸς τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα, ἐφ’ ὧν, ὡς γνωστόν, οἱ Ἴωνες ἠρίστευσαν καταστήσαντες τὴν Ἰάδα γλῶσσαν ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων.

εἰς τὸν βυζαντιακὸν πολιτισμὸν τῶν Ἑλλήνων.— Ὅτι οὐκέτι γράφουσιν οἱ νέοι Ἕλληνες τὴν ἑλληνικὴν ἐν ἅπασιν τοῖς τονικοῖς σημείοις, καὶ οὐδόλως μετὰ τῶν πνευμάτων, ἤγουν τῆς ψιλῆς (´) καὶ τῆς δασείας (´).— Τάδε ἔφη Ἀλέξανδρος ὁ Παπα-Ἀδαμαντίου.—
Ἐξαγόμενα συμπεράσματα.— Ὅτι οἱ νέοι Ἕλληνες ἀπεστράφησαν τὰ χριστιανικὰ ἰδεώδη τοῦ Βυζαντιακοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἀπέστησαν ἀπὸ τῶν νόμων τῆς Δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Οὐδεμίαν δὲ ἀμφιβολίαν ἐπιδέχεται τὸ γεγονός ὅτι ἡ τοιαύτη τῶν πραγμάτων κατάστασις τυγχάνει προῖόν εὐρυτέρου ἐγχειρήματος θεσμικῶν καὶ μὴ φορέων οἰκονομικῶν καὶ πολιτικῶν καὶ πολιτιστικῶν, ἐν τῇ θ´ ἡμεδαπῇ καὶ ἀλλοδαπῇ δρώντων, οἵτινες συντόνως καὶ ἀκαταπονήτως ἀπεργάζονται —οὐ πολλῶ μακρὰν γινόμενοι τοῦ τελέως ἐπιτυχεῖν τοῦ πράγματος— τὴν πλήρη καὶ ὀριστικὴν ἀποδόμησιν τοῦ προγράμματος τῶν ἐν τῇ μέσῃ παιδεύσει διδασκομένων μαθημάτων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ τῶν θρησκευτικῶν, ὡς καὶ τῆς ἱστορίας, καὶ δὴ ἐκείνης τῆς τῶν Βυζαντιακῶν χρόνων.

Καὶ εἴη ἂν περιττὸν εἰπεῖν ὅτι τὸ τοιοῦτον ἐγχείρημα οὐ φαίνεται ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς μεταπολιτεύσεως (1974) καὶ ἐφεξῆς—καθὰ φασί τινες τῆς χοῦντας νοσταλγοί, ἐκ πολιτικῆς μεροληψίας ἴσως ὀρμώμενοι· οὐδὲ πάλιν φαίνεται ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς γενομένης τὸ ἔτος 1976 μεταρρύθμισεως τοῦ τότε ὑφισταμένου ἐκπαιδευτικοῦ καθεστῶτος τῆς χώρας* μεταρρύθμισις, ἣτις κατέστη προπομπὸς

* Ἡ ἐν λόγῳ μεταρρύθμισις τῆς παιδείας ἐγένετο τῷ 1976, κυβερνώσης μὲν τῆς πολιτικῆς ἐκείνης παρατάξεως τῶν νεοφιλελευθέρων, τῆς εἰσέτι καὶ νῦν γνωστῆς ἡμῖν ὡς *Νέα Δημοκρατία* (21.11.1974)

ἄλλης, ὀλεθριωτέρας καὶ μᾶλλον φθερσιγενεῦς μεταδύθμισεως, γενομένης πέντε ἔτη βραδύτερον, ἐν ἔτει 1981.*

Τὸ ἐν λόγῳ ἐγχείρημα φαίνεται ἀρξάμενον πολλῶ πρότερον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Καὶ πρῶτον μὲν ἐν ἔτει 1913, ὅποτε κατεπαύθη ἡ διδασκαλία τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς ἐν ταῖς τάξεσι τοῦ Δημοτικοῦ. Ἐπειτα δέ, ἐν ἔτει 1917, ὅτε εἰσηγήσει Δημητρίου τοῦ Γληνοῦ, τοῦ τελούντος τῷ καιρῷ ἐκείνῳ χρέη γενικοῦ γραμματέως τοῦ τότε Ὑπουργείου τῆς Παιδείας,

28.11.1977), ὑπουργοῦντος δὲ Γεωργίου τοῦ Ῥάλλη ἐν τῷ Παιδείας καλουμένῳ Ὑπουργείῳ (5.1.1976-28.11.1977). Ἠγήτωρ δὲ τῆς ῥηθείσης παρατάξεως ἦν τότε ὁ ἰδρυτῆς αὐτῆς (4 Ὀκτωβρίου τοῦ 1974)—ὁ πρῶτος διατελέσας πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος μετὰ τὴν μεταπολίτευσιν—, Κωνσταντῖνος ὁ Καραμανλῆς. Ἀκολούθως δὲ οἷς ὠρίζοντο ὑπὸ τῶν διατάξεων τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 309/1976 νόμου *Περὶ Ὁργανώσεως καὶ Διοικήσεως τῆς Γενικῆς Ἐκπαιδεύσεως*, ἅπαντα τὰ λογοτεχνικά μνημεῖα τῶν ἀρχαίων ἡμῶν προπατόρων ἔδει γινώσκεισθαι καὶ ἀναγινώσκεισθαι ὑπὸ τῶν μαθητῶν οὐχὶ ἐκ τοῦ πρωτοτύπου ἀρχαίου κειμένου, ὡς ἦν μέχρι τότε εἰθισμένον, ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἔδει γινώσκεισθαι καὶ ἀναγινώσκεισθαι ἐκ κειμένων μετενηνεγμένων ἀπὸ τῆς ἀρχαίας εἰς τὴν νέαν ἐλληνικὴν Δημοτικὴν λεγομένην. Καί, ὡς εἰκός, ἐκ τοῦ νόμου τούτου καὶ τῶν συνακολουθῶν αὐτοῦ συνεπειῶν οὐ μόνον οἱ μαθηταὶ ἄγευστοι ἐγένοντο καὶ τοῦ ἥχου καὶ τῆς ἐκφορᾶς τοῦ ἀρχαίου λόγου, ἀλλὰ καὶ ἠθροῦνθη ἔτι μᾶλλον τὸ χάσμα μετὰ τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου τῆς παρ' ἡμῶν τῶν νέων Ἑλλήνων καθωμιλημένης Κοινῆς, τῆς ἄλλως καὶ Νέας Ἑλληνικῆς Γλώσσης καλουμένης. Ὁ δὲ προῤῥηθεὶς νόμος 309/1976 διεκελεύετο σὺν πολλοῖς ἄλλοις σπουδαιοτάτοις διατάγμασι καὶ τότε: **τὸ διδάσκεισθαι ἐν ἀπάσαις τῆς γενικῆς παιδεύσεως ταῖς βαθμίαι μόνην τὴν Νεοελληνικὴν Κοινὴν λεγομένην**, ὅπου ὡς τῆς ἐξελίξεως τῆς γλώσσης ἐκείνης, «ἡ διαμορφωθεῖσα ὡς πανελληνιον ἐκφραστικὸν ὄργανον ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τῶν δοκίμων συγγραφέων τοῦ ἔθνους Δημοτικῆ συντεταγμένη ἄνευ ἰδιωματισμῶν καὶ ἀκροτήτων».

* Ἡ ἐν λόγῳ μεταδύθμις ἐγένετο τῷ 1982 ἐπὶ κυβερνήσεως τοῦ τότε πρωθυπουργοῦ Ἀ. Γ. Παπανδρέου, τοῦ ἰδρυσαντος τῇ 4^ῃ Σεπτεμβρίου τοῦ 1974 τὸ Πανελλήνιον Σοσιαλιστικὸν Κόμμα (βλέπε ΠΑ.ΣΟ.Κ.), ἔνθα, ὡς ἤδη εἴρηται ἀνωτέρω, κυρώσει τοῦ Π.Δ./297/1982 προεδρικοῦ διατάγματος κατηργήθη τὸ γράφεσθαι τὴν δημῶδη ἐλληνικὴν μετὰ πάντων τῶν πνευμάτων καὶ τῶν τόνων, ὡς εἴθιστο μέχρι τότε (βλέπε *κατάργησιν τοῦ πολυτονικοῦ συστήματος*), ἵνα καθιερωθῇ ἐν τέλει παρὰ πάντων τῶν Ἑλλήνων ἡ συνηθεῖα τοῦ γράφειν αὐτὴν ἄνευ οὐδενὸς τῶν σημείων τῶν πνευμάτων, καὶ τῶν τόνων πάντων μόνῃ τῇ ὀξεῖᾳ. Ταύτην δὲ ὀρῶμεν ἐπὶ τινὰ καιρὸν γραφομένην ἐν τοῖς κειμένοις τῶν ἐφημερίδων ὡς στιγμῆν (ἦτοι τελείαν) ὑπεράνω τῆς τονιζομένης συλλαβῆς. Εἰκάσωμεν δ' ἄρα γράφεσθαι ἂν ἴσως ταύτην ἀντὶ τῆς ὀξεῖας ἐπὶ ἀναμνήσει ἐκείνης; ἐν ἀρχῇ γὰρ καὶ αὐτὴν ἔτι τὴν *στιγμῆν* προέθεντο ἐκβαλεῖν ἐκ τῆς κοινῆς συνηθείας; εἶτα μέντοι, ἰδόντες τὴν πανελληνιον ἀντίδρασιν τῆς χορείας τῶν σοφῶν καὶ τὰς συντόνους αὐτῶν διαμαρτυρίας ἃς ἐπὶ ἠένηκε τὸ γλωσσικὸν ἐκείνο ἀνοσιούργημα, ἠναγκάσθησαν ὕστερον τοῦτο ἀκυρῶσαι(...) καὶ τὴν ὀξεῖαν πάλιν ἀνενεγκεῖν; οὐδεὶς οἶδεν!... Ἐν πάντως ἀπάντων τὸ ἀσφαλέςτατον: τὸ σημεῖον τῆς ὀξεῖας σήμερον κινδυνεύει αἰθῆς πάλιν καταργηθῆναι. Καὶ εἰ γενήσεται τὸ πρᾶγμα τοῦτο, ἔσται συντελεσμένη καὶ ἡ τελευταία πράξις τοῦ δράματος, ᾧ τέλος ΤΟ ΑΠΟΔΟΜΕΙΣΘΑΙ ΤΗΝ ΓΛΩΣΣΑΝ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ, ΩΣΤΕ ΤΗΝ ΤΕ ΔΙΑΝΟΙΑΝ ΑΥΤΟΥ ΑΠΟΔΟΜΗΘΗΝΑΙ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗΝ ΚΑΙ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗΝ ΑΥΤΟΥ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΞΑΔΕΙΦΘΗΝΑΙ. Ἡ μεταδύθμις αὕτη κατέστη τὸ μῆμα τῆς πατροφᾶς ἡμῶν γλώσσης, τῆς ἐλληνικῆς, τῆς οὐσης θεόδοτον κληροδότημα τῶν ἀρχαίων τοκέων τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ, κληροδότημα οὐχὶ ἡμῖν μόνοις τοῖς Ἑλλήσιν, ἀλλὰ καὶ σύμπαντι τῷ Δυτικῷ πολιτισμῷ. Προσέτι δὲ λίαν πρόδηλοι σήμερον γέγονασιν αἱ συνέπειαι ταύτης τῆς μεταδύθμισεως ἐπὶ τοῦ ὅλου τῆς παιδείας τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, ὡς καὶ καθόλου ἐπὶ τοῦ συγχρόνου ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ, καθότι οἱ Ἑλληνας προσείλοντο γράφειν τὴν νέαν ἐλληνικὴν ἀγγλικῶς χροῶμενοι χαρακτηρῶσι (greeklish). Καὶ ὡς ἐκ τούτου κίνδυνος ἔνθεν μὲν ἡ ἱστορικὴ ὀρθογραφία τοῦ λοιποῦ ἐπιλησθῆναι, ἔνθεν δὲ καὶ αὐτὴν ἔτι τὴν γραμματικὴν οἱ Ἑλληνας ἐν τέλει ἀπομαθεῖν.

Καὶ εἶτα κυρώσει τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 2585 Ἀναγκαστικοῦ Διατάγματος *Περὶ διδασκτικῶν βιβλίων* ἐν Θεσσαλονίκῃ, ᾧ συνωδὰ «Τὰ διὰ τὰς τέσσαρας πρώτας τάξεις τῶν δημοτικῶν σχολείων προοριζόμενα ἀναγνωστικά, ὡς καὶ τὰ βιβλία τῶν ἀριθμητικῶν ἀσκήσεων διὰ τὴν γ', δ', ε' καὶ ς' τάξιν τῶν αὐτῶν σχολείων, ὀφείλουσι νὰ εἶναι γεγραμμένα εἰς τὴν κοινὴν ὀμιλουμένην (δημοτικὴν) γλῶσσαν, ἀπηλλαγμένην παντὸς ἀρχαϊσμοῦ ἢ ἰδιωτισμοῦ.» (ὄρα ΦΕΚ Α 138/11-7-1917)*. Εἶτα δὲ ἠκολούθησεν ἡ μεταρρύθμισις τοῦ καθεστώτος τῆς δημοσίας παιδείας, ἡ γενομένη ἐν τῷ διϊκνουμένῳ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1929-1932 χρονικῷ διαστήματι, πρῶτον ἐπὶ ὑπουργίας Κωνσταντίνου Γόντικα (1928-1930) καὶ ὕστερον ἐπὶ ὑπουργίας Γεωργίου τοῦ Παπανδρέου (1930-1932), ὅποτε ἐπετάθη ἡ διδασκαλία τῆς Δημοτικῆς. Καὶ ἔπεται ἡ ἐν ἔτει 1964 γενομένη μεταρρύθμισις, ἡ προπομπὸς τῆς ἐπακολουθησάσης τῷ 1976 μεταρρυθμίσεως τῆς παιδείας—περὶ ἧς ἐγένετο ἤδη λόγος ἀνωτέρω—, ἡ γνωστὴ ἡμῖν καὶ ὡς *Μεταρρύθμισις Παπανδρέου-Παπανούτσου*. Καὶ ἐκλήθη οὕτω ἡ ἐν λόγῳ μεταρρύθμισις τὸ μὲν διὰ τὰ ὑπουργήματα ἃ ἀνέλαβεν ὁ Γεώργιος Παπανδρέου, ὦν ὑπουργὸς Παιδείας ἅμα καὶ πρωθυπουργὸς τότε τῆς

* (Προσωρινὴ Κυβέρνησις, 11 Μαΐου 1917, Ἐφημερὶς τῆς Προσωρ. Κυβ. τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, ἀρ. 96, Θεσσαλονίκη, 30 Μαΐου 1917). (Ἴδε προσφωῶς τὰ Ν.827 ΦΕΚ Α/188/5-9-1917 καὶ ΦΕΚ Α/89/27-4-1918). Ὡστ' ἐγένετο φθίνοντος τοῦ ἔτους 1918 ἤδη μεταλλαγῆναι κατὰ τὴν γλωσσικὴν μορφήν τὰ βιβλία ἅπαντα τὰ διδασκόμενα μέχρι τῶν χρόνων ἐκείνων ἐν ταῖς τάξεσι τοῦ Δημοτικοῦ καὶ γεγράφθαι ταῦτα εἰς γλῶσσαν τὴν ἄχρι καὶ σήμερον ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων λαλουμένην καὶ *Δημοτικὴν Ἑλληνικὴν* λεγομένην. Τῷ αὐτῷ δὲ καιρῷ, συσταθείσης νέας τινὸς ἐπιτροπῆς, ἀπαρτισθείσης ἐκ τῶν μελῶν Δ. Ἀνδρεάδου, Ἀλ. Δελμούζου, Ἐμμ. Τριανταφυλλίδου, Π. Νιρβάνα, Ζαχ. Παπαντωνίου, καθὼς καὶ τοῦ ζωγράφου Κ. Μαλέα, ἐξεδόθη τὸ *Ἀλφαβητάριον*, καθὼς καὶ *Τὰ ψηλὰ βουνά*, παιδικὸν μυθιστόρημα, συγγραφέν ὑπὸ τοῦ Ζαχ. Παπαντωνίου καὶ διδασθὲν δίκην ἀναγνωστικοῦ ἐν τῇ τρίτῃ τάξει τοῦ *Δημοτικοῦ* σχολείου· ἀμφότερα δὲ τὰ βιβλία ταῦτα ἐνομίσθησαν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ σημαντικὰ τοῦ μεταρρυθμιστικοῦ ἐκείνου πνεύματος, ὅπερ λάβρον ἔπνει κατὰ πάντων τῶν συντηρητικῶν καὶ βασιλοφρόνων ἐπὶ τὸ πλείστον πνευμάτων, τῶν βουλομένων καὶ ἐπιχειρούντων φυλάττειν εἰσέτι ἐν τῇ αἰγῇ τοῦ 20οῦ αἰῶνος τὰς ἠθικὰς καὶ πνευματικὰς ἀρχὰς τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος, αἵτινες ἄχρι τοῦ καιροῦ ἐκείνου διεφυλάττοντο ὑπὸ τῆς *Κλασσικῆς* λεγομένης παιδείας. Ἡ κλασσικὴ παιδεία ἐκηδεμονεύετο εἰσέτι τότε ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ Ῥωμαντισμοῦ, τοῦ πνευματικοῦ ἐκείνου κινήματος, ὃ διέλαμψεν κατὰ τὸν 19^{ον} αἰῶνα ἐν ταῖς τέχναις καὶ τοῖς γράμμασιν, οὗ κυριώτατοι φορεῖς ἐν τῇ κλασσικῇ φιλολογίᾳ καὶ τῇ γλωσσολογίᾳ ὑπῆρξαν οἱ Κωνσταντῖνος Κόντος καὶ Γεώργιος Χατζηδάκις.

χώρας, τὸ δὲ διὰ τὸ διατελέσαι γενικὸν γραμματέα Παιδείας τὸν θεολόγον καὶ φιλόσοφον, ἅμα παιδαγωγὸν τε καὶ ἀκαδημαϊκόν, Εὐάγγελον τὸν Παπανοῦτσον (1900-1982).

Ἀκολούθως δὲ οἷς προσετέτακτο ὑπὸ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. Ν.Δ.4379/1964 Νομοθετικοῦ Διατάγματος, φέροντος τὸν τίτλον *Περὶ Ὁργανώσεως καὶ Διοικήσεως τῆς Γενικῆς Ἐκπαιδεύσεως*, τὰς μὲν βίβλους τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων ἔδει τοὺς μαθητὰς διδάσκεσθαι ἐν ταῖς τάξεσι τοῦ Γυμνασίου οὐχὶ ἀμέσως, ἦτοι ἐκ τοῦ πρωτοτύπου ἀρχαίου κειμένου, ἀλλ' ἐμμέσως, ἦτοι ἐκ τοῦ μεταφέρεσθαι τὸ πρωτότυπον κείμενον εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν· τὴν δὲ Δημοτικὴν ἑλληνικὴν ἔδει γράφεσθαι ἐντὸς τῶν διδακτικῶν βιβλίων, αἷς ἐδιδάσκοντο τὰ γράμματα οἱ μαθηταὶ πασῶν τῶν τάξεων τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου. Ἐκ παραλλήλου δ' ἐξῆν γράφεσθαι ἐν γλώσση καθαρευούση τὰς βίβλους ἃς ἀνεγίνωσκον οἱ μαθηταὶ τῶν λοιπῶν τάξεων τῆς παιδείσεως.

Καὶ ἦν ἂν ἀδύνατον τὸ ῥηθὲν ἐγχείρημα τῶν ἐχθρῶν τοῦ ἑλληνισμοῦ, εἰ μὴ ἐπεχειρεῖτο πρῶτον ὑπ' αὐτῶν ἡ ὀλικὴ παραχάραξις καὶ παραποίησις πασῶν τῶν ἱστορικῶν ἀναφορῶν εἰς τὸν βυζαντιακὸν πολιτισμὸν τῶν Ἑλλήνων εἴτε διὰ τῆς γενομένης «ἐπὶ τὸ προοδευτικώτερον» ἀνασκευῆς τῆς ἱστορίας τῶν Βυζαντιακῶν χρόνων εἴτε διὰ τοῦ μὴ περιειληῖσθαι τοῖς σχολικοῖς ἐγχειριδίοις τὰ ἱστοριογραφικὰ καὶ θρησκευτικὰ καὶ φιλολογικὰ καὶ λοιπὰ λογοτεχνικὰ μνημεῖα τῆς βυζαντιακῆς γραμματολογίας. Τοιοῦτοτρόπως, προϊόντος τοῦ χρόνου ἀπεδυναμώθη βαθμηδὸν ἡ συνείδησις ἐκείνη, ἦν εἶχον ἄλλοτε οἱ νεώτεροι Ἕλληνες περὶ τῆς ἱστορικῆς συνεχείας τοῦ γένους καὶ τῆς θρησκείας αὐτῶν. Ταύτην δὲ

τὴν διάνοιαν τῶν ἐχθρῶν τοῦ γένους καὶ τὴν ἐπιβουλήν εὐθύς ὑπενόησεν ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, εἰπὼν ἐν εἰρωνείᾳ τὰ ἑξῆς:

«Μὴ θρησκευτικά, πρὸς Θεοῦ! Τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος δὲν εἶναι Βυζαντινοί, ἐνόησατε; Οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες εἶναι κατ' εὐθειᾶν διάδοχοι τῶν ἀρχαίων. Ἐπειτα ἐπολιτίσθησαν, ἐπροώδευσαν καὶ αὐτοί. Συμβαδίζουν μὲ τὰλλα ἔθνη. Ποίαν ποίησιν ἔχει τὸ νὰ γράψῃς ὅτι ὁ Χριστὸς «δέχεται τὴν λατρείαν τοῦ πτωχοῦ λαοῦ», καὶ ὅτι ὁ πτωχὸς ἱερεὺς «προσέφερε τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως»; Καὶ νὰ περιγράψῃς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναῖσκου, μὲ τὰς νυσταλέας κανδήλας καὶ τὰς ἀμαυρὰς μορφὰς τῶν Ἁγίων ὀλόγυρα! Δὲν τὰ ἐννοοῦμεν ἡμεῖς αὐτά.» («Λαμπριάτικος ψάλτης»)

Ἐξαγόμενα συμπεράσματα.

Κατὰ πάντα δὲ τὰ ἀνωτέρω φρονοῦμεν ὅτι ἀφ' ἧς ἐποχῆς κατηργήθη ἡ κηδεμονευομένη ὑπὸ τῆς ἀρχαίας ἀττικῆς διαλέκτου καθαρεύουσα λέξις καὶ ἐπαύσατο ἔκτοτε θεωρουμένη αὕτη ὡς ἡ ἐπίσημος γλῶσσα τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους —ἵνα τελευταῖον ἀντικατασταθῇ ὑπὸ τῆς λεγομένης *Νέας ἑλληνικῆς Κοινῆς* (1975-76)—, τὰ πράγματα προέβαινον ὁσημέραι ἐπὶ τὰ χεῖρω. Σφόδρα δὲ πεπεισμένοι ἐσμέν ὡς ἔστι καταστῆναι τὴν καθαρεύουσαν γλῶτταν οἰονεὶ διάβασιν, μεσεύουσαν τῆς τε καθ' ἡμᾶς λαλουμένης καὶ γραφομένης Νέας ἑλληνικῆς ἅμα καὶ τῶν παλαιότερων αὐτῆς γλωσσικῶν τύπων· διάβασις, δι' ἧς ἡ σκέψις δυνήσεται βέλτιον μεταβαίνειν ἀπὸ τῆς κοινῆς συνηθείας τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων εἰς τὸ σπουδαίως κατανοεῖν καὶ συνιέναι τὴν ἄλλοτε ποτε παρὰ τῶν βυζαντινῶν λαλουμένην καὶ *Δημιώδη Μεσαιωνικὴν* καλουμένην

ἑλληνικὴν.* Ομοίως δὲ δυνησεται κατανοεῖν ἡ σκέψις τοῦ ἐρευνητοῦ καὶ τὴν μεσαιωνικὴν ἑλληνικὴν τῶν βυζαντινῶν λογίων καὶ ἱστοριογράφων, τὴν κηδεμονευομένην ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς ἀπτικιζούσης παραδόσεως, πρὸς τούτοις δὲ δυνησεται κατανοεῖν καὶ τὴν γλῶσσαν τοῦ ἐπισήμου γραπτοῦ λόγου τῶν κρατικῶν λειτουργῶν τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους. Καὶ ἀπὸ τούτων δὲ τῶν τύπων τῆς ἑλληνικῆς μεταβαίνει δυνησεται ἡ σκέψις εἰς τὸ κατανοεῖν καὶ τὴν Ἑλληνιστικὴν Κοινήν· ἐκεῖνον γὰρ τὸν τύπον τῆς ἑλληνικῆς, καθ' ὃν ἐγράφησαν ἡ Παλαιὰ καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη. Εἶτα δὲ ἡ διάνοια, διατρέψασα περὶ τὴν σπουδὴν τῶν κειμένων τῶν γραφέντων κατὰ τὴν δόκιμον ἀπτικὴν διάλεκτον, δυνησεται ὕστερον μνηθῆναι καὶ εἰς τὴν σπουδὴν τῶν κειμένων τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Ξενοφῶντος καὶ τοῦ Πλάτωνος.

Πάντα οὖν ταῦτα οὐκ ἔνι γενέσθαι ἄλλως πως ἢ ἀρωγῇ καὶ ἐπικουρίᾳ τῆς καθαρευούσης· τῆς οἰονεὶ ἱερᾶς ὁδοῦ εἶναι δοκούσης καὶ τοιαύτης ὄντως οὔσης· ὁδοῦ τῆς βασιλείου πάντων τῶν προωιωτέρων μορφῶν τῆς ἡμετέρας γλώσσης· ὁδοῦ τῆς μόνης οἴας τε οὔσης ἡμᾶς ἀγαγεῖν ἐν ἀσφαλείᾳ εἰς τὸ ἐρμηνεύειν ἀκριβῶς καὶ ἐρευνᾶν διεξοδικῶς ἅπαντα τοῦ λόγου τὰ μνημεῖα τῆς βυζαντιακῆς καὶ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γραμματολογίας.

Ὡς ἐκ πάντων δὲ τῶν ἄνω διαληφθέντων οἰόμεθα τὴν ἱστορικὴν τοῦ γένους συνέχειαν διαφυλάττειν δυνησέσθαι ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες μόνον διὰ τῆς ἱστορικῆς καὶ φιλολογικῆς μελέτης τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ τοῦ Βυζαντίου, μεθ' ἧς μόνης δυνησόμεθα συνιέναι τοὺς πνευματικούς καὶ ἱστορικούς ἐκείνους δεσμούς, οἵτινες συνδέουσι τὸν Ὁρθόδοξον Χριστιανισμόν μετὰ τῶν φιλοσοφικῶν ρευμάτων τοῦ

* τὴν οὔσαν πρόδρομον τῆς καθ' ἡμᾶς Δημοσικῆς λεγομένης. Ἴδε προσφυῶς τὴν ὑπ' ἀριθμ. (2) σημειώσει ἐντὸς τοῦ [Γ' κεφαλαίου](#).

Νέου καὶ τοῦ Μέσου λεγομένου Πλατωνισμοῦ, ὡς καὶ τοῦ Στωϊκισμοῦ, καθὼς καὶ μετὰ τῶν κοσμολογικῶν καὶ κοσμογονικῶν καὶ θεολογικῶν θεωριῶν τῆς κοινότητος τῶν πρώτων χριστιανῶν: τῶν Γνωστικῶν. Ταύταις δὲ ταῖς ἐπιμελείαις καὶ ταῖς σπουδαῖς οἷοί τ' ἐσόμεθα συννοεῖν τὸ ἓν καὶ ἀναμφίλογον δεδομένον: ὅτι ταῦθ' ἅπαντα τὰ φιλοσοφικὰ καὶ θρησκευτικὰ ρεύματα οὐκ ἂν ἠδύναντο ὑπάρχειν ἄλλως, εἰ μὴ ἐπεφύκει καὶ ἐτεθήλει ἐν τῇ ἱερᾷ ταύτῃ ἀττικῇ γῆ τὸ δένδρον τῆς γνώσεως τοῦ λόγου καὶ τῆς σοφίας, ὅπερ οὐδὲν ἄλλο ἢ ἡ γλῶσσα τοῦ Θουκυδίδου καὶ τοῦ Σωκράτους, τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους· ἡ γὰρ χαριεστάτη ἐκείνη διάλεκτος, τὴν Ἀττικὴν λέγομεν, ἦς ἐκ τῶν πνευματικῶν καρπῶν ἐτράφη σύμπας ὁ δυτικὸς πολιτισμὸς καὶ ὡς ἐκ τούτου σύμπασα ἡ οἰκουμένη.

.odeiosibeli

www.odeiosibelius.gr

www.odeiosibelius.gr

www.odeiosibelius.gr

www.odeiosibelius.gr

ΜΕΡΟΣ Β.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΥΦΟΥΣ ΤΟΥ ΠΑΡΟΝΤΟΣ ΠΟΝΗΜΑΤΟΣ.

Εισαγωγή.

Νῦν δὲ εἰπωμέν τινα καὶ περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ὕφους, ᾧ χρῶμεθα ἐν τῷ παρόντι συγγράμματι πρὸς διατύπωσιν τῶν ἡμῶν αὐτῶν νοημάτων, ἐπισκοπούμενοι αὐτὸ συνωδὰ τοῖς κανόσι τῆς γραμματικῆς καὶ τοῦ συντακτικοῦ καὶ τῆς αἰσθητικῆς τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς γλώσσης. Καὶ πρὶν ἂν προέλθωμεν εἰς τὰ περαιτέρω, τόδε χρὴ εἰπεῖν πρῶτον· ἡ γλῶσσα αὕτη, ἐν ἣ γέγραπται τὸ παρὸν σύγγραμμα, οὐδέν τι ἄλλο ἢ ἐλληνικὴ ἢ *Καθαρεύουσα* ἐστίν, ἀεὶ ποτε κανονιζομένη συνωδὰ τοῖς γραμματικοῖς κανόσι τῆς ἀρχαίας Ἀττικῆς.

Πεποιήκαμεν δὲ τοῦτο μιμούμενοι κυρίως τὸ ὕφος τῶν λόγων Ἀποστόλου τοῦ Μακράκη (1831-1905), τοῦ φιλοσόφου καὶ ἱεροκήρυκος καὶ φιλολόγου ἐκ Σίφνου, οὗ τὸ ὕφος τῶν ἐννοιῶν καὶ ὁ ἰδιότερος τρόπος τοῦ συμπλέκειν τὰς λέξεις καὶ τὰς προτάσεις πρὸς ἀλλήλας (ὁ μάλα στοιχῶν τῇ ἐντέχνῳ πλοκῇ καὶ τῇ δομῇ τοῦ λόγου τῶν Εὐαγγελίων)* συνεβάλετο ἡμῖν τὰ μέγιστα εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ ἰδίου ἡμῶν λεκτικοῦ ὕφους, καὶ ὅλως εἰς τὸν τρόπον τοῦ ἐκφράζεσθαι ἐν τῷ γραπτῷ λόγῳ. Εἰς ταῦτόν δὲ οὐδέν ἦττον συνεβάλετο καὶ τὸ

* Ὅρα προσφυῶς ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ Μακράκη ὃ ἐπιγράφεται *Λύσις Φιλοσοφικῆ ἐπὶ τοῦ Προβλήματος τοῦ Ἀνθρωπίνου Προορισμοῦ* (Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ Τυπογραφείου Ἀ. Ν. Καστριώτου, 1883.) Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος σύγγραμμα τοῦ Μακράκη ἐξεφωνήθη ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Λυκείῳ Σπυριδωνος Πατμίου Πέραν Κωνσταντινουπόλεως ἰδρυμένῳ τὴν 17^{ην} Ἰουλίου τοῦ 1880.

ἀπτικίζον ὕφος τὸ ἀπαντῶν ἐν τῷ γραπτῷ λόγῳ περιφήμου ἀνδρός, τοῦ ἀπτικιστοῦ φιλολόγου ἐξ Ἀμφίσσης καὶ πανεπιστημιακοῦ, Κωνσταντίνου τοῦ Κόντου λέγομεν, οὗ αἱ *Γλωσσικαὶ Παρατηρήσεις*, αἱ *Κριτικαὶ καὶ Γραμματικαὶ Παρατηρήσεις*, ὡς καὶ τὰ *Διορθωτικά* συνιστῶσι φιλολογικὸν ὄδηγόν λυσιτελέστατον καὶ παιδευτικώτατον· καὶ ἰστέον ὅτι τὰ ἐν λόγῳ πονήματα καθίσταται εἰσέτι χρήσιμα καὶ ὠφέλιμα παντὶ διδάσκοντι τὴν Ἑλληνικὴν, καθὼς καὶ παντὶ περὶ τὴν γλῶσσαν καθόλου ἐνδιατρίβοντι. Εἰς τὸ ὕφος τοῦ λόγου τοῦ παρόντος πονήματος πάνυ συνεβάλετο προσέτι καὶ ἡ σπουδὴ συγγραμμάτων Βυζαντινῶν φιλολόγων, ἱστοριογράφων καὶ χρονογράφων: οἷον τοῦ Βυζαντινοῦ ἱστοριογράφου Δουκός (1400-1470), τοῦ συγγράψαντος *Ἱστορίαν Τουρκοβυζαντινὴν** τοῦ Βυζαντινοῦ λογίου καὶ ἀξιωματοῦχου καὶ γραμματικοῦ Θωμᾶ τοῦ Μαγίστρου (13^{ος} πρὸς 14^{ον} μ.Χ. αἰῶνα)· τοῦ χρονογράφου Γεωργίου τοῦ Κεδρηνοῦ (11^{ος} πρὸς 12^{ον} αἰῶνα)· τοῦ γραμματικοῦ Γεωργίου τοῦ *Χοιροβοσκοῦ* (9^{ος} μ.Χ.), καθὼς καὶ τοῦ λογίου μοναχοῦ καὶ χρονογράφου Θεοφάνους τοῦ *Ὁμολογητοῦ* (752-818 μ.Χ.), τούτων δ' ἀπάντων ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καταγομένων. Ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ ἐνδιατρίβειν γε περὶ τὸ λεκτικὸν τῶν Ἀλεξανδρινῶν γραμματικῶν οὐδὲν ἦπτον συνεβάλετο εἰς τὴν συγγραφὴν τοῦδε τοῦ πονήματος: οἷον τὸ λεκτικὸν ὕφος τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ γραμματικοῦ Θεοδοσίου (4^{ος} πρὸς 5^{ον} μ.Χ. αἰῶνα), ὡς καὶ τοῦ Ἡρωδιανοῦ (2^{ος} μ.Χ.), υἱοῦ Ἀπολλωνίου Ἀλεξανδρέως τοῦ καὶ *Δυσκόλου* ἐπιλεγομένου (2^{ος} μ.Χ.).

* *Ducæ Historia Turcobyzantina.*

§1. Περί Χρόνων τῶν ῥημάτων.

Τίνες οἱ χρόνοι ἐν τῷ παρόντι συγγράμματι οἱ γραφόμενοι ἄττικιστί. Τίνων ἄττικῶν χρόνων αἱ διαθέσεις φυλάττονται εἰσέτι ἐν τῷ παρόντι συγγράμματι, τίνων δὲ τὰς διαθέσεις ὅλως ἀπώλεσεν ἢ νεωτέρα Ἑλληνικὴ Κοινὴ. — Περί τοῦ πῶς γράφονται ἐν τῷδε τῷ πονήματι οἱ χρόνοι τοῦ Παρακειμένου καὶ Ὑπερσυντελικῆς καὶ Μετ' ὀλίγον Μέλλοντος. — Πῶς δὲ γράφονται προσέτι καὶ οἱ Δεύτεροι λεγόμενοι χρόνοι. —

Ἐὰν δὲ τις ἐθέλῃ ἐξετάσαι τὸν τρόπον ᾧ συντάσσομεν καθόλου λέξεις καὶ φράσεις, ἤγουν τὸν τρόπον ἐκείνον ᾧ συμπλέκομεν αὐτὰς ἀλλήλαις συντάξοντες προτάσεις καὶ κῶλα καὶ περιόδους καὶ συντακτικὰς ἐνότητας,* ὁ τοιοῦτος ἐννοήσει ἀσφαλῶς ὅτι φυλάττομεν τοὺς χρόνους τοῦ τ' ἐνεργητικοῦ καὶ μέσου καὶ παθητικοῦ παρατατικοῦ καὶ τοῦ ἐνεργητικοῦ καὶ μέσου καὶ παθητικοῦ μέλλοντος, ὡς καὶ τοῦ μέσου ἀορίστου, ἅπαντας τούτους κατὰ τὴν ἀρχαίαν Ἀττικὴν σχηματιζομένους†. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐκ τῶν προμνημονευθέντων χρόνων ἢ νεωτέρα γλῶσσα ἀπώλεσε τὴν μόρφωσιν τοῦ μέσου μέλλοντος, ὁ δὲ παθητικῶς λαμβανόμενος

* Τῶν δὲ τελευταίων μάλιστα οὐδόλως στερεῖται τὸ παρὸν πόνημα, ὡς δύναται τις θεωρήσαι ἐπὶ τοῦ ὅλου κειμένου.

† Αὐτίκα γὰρ ἐν τῷ Ἀλώπηξ καὶ Πάρδαλις (ἴδε τὴν σ.12) γράφομεν τὸν κατὰ τὰ εἰς -έω συνηρημένα ῥήματα σχηματιζόμενον ἐνεργητικῶς μέλλοντα ἐρῶ τοῦ ῥ. λέγω, ἢ ὅρα προσέτι καὶ ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ Σκώληξ καὶ δράκων μύθῳ τὸν ὡσαύτως συνηρημένον ἐνεργητικὸν μέλλοντα ἀποκτενῶ (ἀποκτείνω= φονεύω, δολοφονῶ): «περὶ τοῦ δράκοντος Πύθωνος, ὃν ὁ θεὸς Ἀπόλλων ἀποκτενεῖ[...]» (ἴδε τὴν σ.19). Καὶ τὸν μέσον ἀόριστον ἐπορευσάμην ὡσαύτως Ἀττικῶς γράφομεν ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ Αἴλουρος καὶ μύες μύθῳ τοῦ Αἰσώπου: «[...]ὅτι λαβοῦσα γνώσιν... ἢ πονηρὰ γαλῆ ἐπορεύσατο ἐκεῖσε» (σ.13).

Ἐπιγραφῶν δὲ γράφομεν Ἀττικῶς καὶ τὸν παθητικῶς νοούμενον μέλλοντα ἀποδοθήσονται (ἀποδίδομαι) οἷον αὐτίκα «ὡστ' ἀμφότερα ταῦτα (μετοχὴ τε καὶ ἀπαρέμφατον) εἰς τὸν καθαρεύοντα λόγον ἀποδοθήσονται ὡς ἔπεται[...]» (Σκώληξ καὶ δράκων, σ.27).

ἀόριστος ναὶ μὲν καὶ τὴν σημασίαν τοῦ μέσου ἔτι προσέλαβεν,* οὐχὶ δ' ὅμως καὶ ἀπάσας αὐτοῦ τὰς ἰδιότητας ἐφύλαξεν.†

Τῶν δὲ λοιπῶν χρόνων ἐκείνους τοὺς τοῦ παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελικῆς καὶ τετελεσμένου μέλλοντος ἡμεῖς γράφομεν ἑλληνικῶς,‡ κατὰ τὰς τρεῖς γνωστὰς καὶ παρακολουθούσας παντὶ ῥήματι διαθέσεις, τὰς δηλούσας τὸ ἐνεργεῖν, τὸ πάσχειν καὶ τὸ μέσως ἔχειν.

Ὅμοίως δ' ἔχουσι καὶ οἱ Δεύτεροι καλούμενοι χρόνοι τῶν ῥημάτων: ἦτοι ὁ δηλῶν ἐνεργητικὴν καὶ μέσην καὶ παθητικὴν διάθεσιν ἀόριστος β'.[§] ὁ δηλῶν παθητικὴν διάθεσιν μέλλον β'.** οἱ ἐνεργητικῶς λαμβανόμενοι καὶ ἄνευ τοῦ χρονικοῦ κ̅ χαρακτῆρος σχηματιζόμενοι χρόνοι τοῦ παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελικῆς. Καὶ τούτους τοὺς χρόνους ὡσαύτως γράφομεν ἀττικιστί, φυλάττοντες

* τοῦ εἰσέτι συνήθους ὄντος ἐν τῷ νεωτέρῳ ἑλληνισμῷ.

† Ὅθεν, καίτοι ὄλως ἐκβληθέντος τοῦ μέσου ἀόριστου ἐκ τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς, ὁμολογεῖται ἡμῖν εἰσέτι φυλάττεσθαι σπαράγματα τοῦ χρόνου τούτου ἐν τῇ νεωτέρᾳ γλώσσῃ, ταῦτα δὲ παρεχόμενα παθητικῶς.

Πλεῖον δὲ περὶ τῶν μέσως ἐχόντων χρόνων τοῦ ἀόριστου καὶ μέλλοντος ἴδιοι ἂν τις ἐν τῇ ὑπ' ἀριθμὸν (3) σημειώσῃ, ἢ ἀπαντὰ ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ ἐντὸς τοῦ Παραρτήματος τῶν Σημειώσεων.

‡ ἦτοι συνῶδὰ οἷς διακελεύονται οἱ κανόνες τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς, καὶ δὴ ἐκεῖνοι οἱ τῆς ἀττικῆς διαλέκτου. Περὶ μὲν τοῦ Παρακειμένου ὄρα προσφύως ἐν τῷ Αἰσωπέῳ μύθῳ τῷ ἐπιγραφομένῳ Ἀλώπηξ καὶ Πάρδαλις τὸ φερόμενον «Πάνυ δὲ γνώριμον γέγονεν ἐν παντὶ ἱστορικῶ καὶ φιλολόγῳ τὸ συγγραφικὸν τοῦ Εὐσταθίου πόνημα...» (σ.14) ὡσαύτως δ' ὄρα καὶ ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ Σκώληξ καὶ Δράκων μύθῳ τοῦ Αἰσώπου τὸν παθητικῶς λαμβανόμενον παρακειμένον συγκατελεγμα (ἐκ τοῦ συγκαταλέγω, ἦτοι καταλέγω, κατατάσσω, συγκαταριθμῶ τινα μετ' ἄλλου), καθὰ κεῖται οὗτος ἐν τῇ προτάσει «Τὸ περὶ οὗ ἐνταῦθα ὁ λόγος εὐαγγέλιον τοῦ Βαρθολομαίου συγκατελέκται τῷ καταλόγῳ τῶν καλουμένων "Χριστιανικῶν Ἀποκρύφων τῆς Καινῆς Διαθήκης"» (ὄρα ἐντὸς τῆς ὑπ' ἀριθμὸν 13 σελίδος), ὡς καὶ ἐν πλείστοις ἄλλοις τόποις τοῦ παρόντος πονήματος. Περὶ δὲ τοῦ Ὑπερσυντελικῆς ὄρα προσφύως τὸν τύπον εἰώθεσαν, ὃς παρεῖληπται ἐκ τοῦ νοουμένου κατ' οὐδετέραν διάθεσιν ποιητικοῦ τύπου ἔθω (ἦγουν ἔχω τὴν συνήθειαν, συνηθίζω νά...), τύπος ἀπαντῶν ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ Ἀλώπηξ καὶ Πάρδαλις μύθῳ τοῦ Αἰσώπου ἀντὶ παρατατικῆς: «[...]καὶ τὰς φάυλας ταύτας ἰδιότητος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τῇ πονηρᾷ τῆς ἀλώπεκος φύσει ἀποδίδοναι εἰώθεσαν οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι» (σ.12).

§ Ἐντεῦθεν γράφομεν ἀττικῶς τὸν ἀόριστον β' τῶν ῥημάτων ἐλαβον-ἐβαλον, ἐλαβόμεν-ἐβαλόμην-ἐτραπόμην, ἐγράφη-ἐτράπη, ἀντιστοίχως, ἐν τῇ ἐνεργητικῇ καὶ τῇ μέσῃ καὶ τῇ παθητικῇ διαθέσει.

** [...] ὅνπερ χρόνον ὡσαύτως γράφομεν ἀττικῶς: ἀττικὰ γὰρ προκειμένου περὶ τοῦ ἔχοντος παθητικὴν διάθεσιν ῥήματος γράφωμαι ὁ συγγραφεὺς ποιεῖ ἀττικῶς τὸν μέλλοντα β' γραφῆσεται, φεύγων ἐπιμελῶς τὸ παρὰ τῷ νεωτέρῳ ἑλληνισμῷ συνήθες ὄν, θέλει γράφωμαι, —εἰ μὲν λόγος γίνεται περὶ τοῦ πολλῶς ἐν τῷ μέλλοντι γενησομένου (=θὰ γράφηται), ἦτοι: θὰ γράφηται σήμερον, τὴν ὑστεραίαν, τὴν ἐπιούσαν ἐβδομάδα, τὸν ἐπίοντα μῆνα καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς—, καθὼς καὶ τὸ θέλει γραφῆ, —εἰ δὲ μέλλει τι γενήσεσθαι ἅπαξ εἰς τὸ μέλλον (=θὰ γραφῆ), ἦγουν κατὰ τὸ δημῶδες λεγόμενον: θὰ γραφῆ σήμερον μόνον. Ὅρα ὁμοίως καὶ τὸ φερόμενον «ἦπερ φράσις ἅπαντα εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς δημῶδη ἀποδοθεῖσα γραφῆσεται οὕτως» (Σκώληξ καὶ Δράκων, σ.27).

προσέτι καὶ τὰς διαφορὰς ἐκείνας τὰς ἐνούσας ἐν τοῖς κυρίοις καὶ τοῖς δευτερεύουσι χρόνοις, οὐ μόνον κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν ἐν λόγῳ χρόνων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν σημασίαν αὐτῶν (ὄρα προσφυῶς τὴν ὑπ' ἀριθμ. 12 σελίδα ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ *Σκώληξ καὶ δράκων* μύθῳ τοῦ Αἰσώπου).*

§ 2. Περὶ Ἐγκλίσεων.

α'. Περὶ τῆς δυνητικῆς ὀριστικῆς ἱστορικοῦ χρόνου.

*Πῶς ἀπαντᾷ αὕτη παρ' ἡμῖν ἐν τοῖς Σχολίοις εἰς τὸν ἐπιγραφόμενον «Σκώληξ καὶ δράκων» μῦθον τοῦ Αἰσώπου.— Ὅτι ἀπαντᾷ δὲ ἡ τοιαύτη σύνταξις καὶ παρ' Ἀποστόλῳ τῷ Μακράκῃ, καὶ τοῦτο προσέτι ἰστέον.— Πόθεν εἴληπται ἢ ἐν τοῖς νεωτέροις Ἑλλησι λίαν συνήθης οὔσα δυνητικὴ ὀριστικὴ, ἢ σχηματιζομένη συντάξει τοῦ ἀκλίτου *θα* σὺν ῥήματι κατὰ χρόνον παρατατικὸν ἢ ὑπερσυντέλικον ἐκφερομένῳ.— Πῶς δὲ παραλαμβάνει τὴν δυνητικὴν ὀριστικὴν ὁ Μακράκης ἐν τῇ Λύσει Φιλοσοφικῇ.— Περὶ τοῦ τί καλεῖται «ἡγούμενον» καὶ τί «ἐπόμενον» κατὰ τὸν ὄρισμὸν τοῦ Ὑποθετικοῦ Λόγου.—*

Τὸ τοιοῦτον τῆς δυνητικῆς εἶδος ἡμεῖς γράφομεν ἀπτικῶς· οἷον ἐν τῷ μύθῳ τῷ ἐπιγραφομένῳ *Σκώληξ καὶ δράκων*, ἔνθα ἡ ῥηθεῖσα ἔγκλισις κεῖται ἐν τῷ λόγῳ ὡς ἀπόδοσις (ἀκολούθησις) τοῦ 2^{ου} εἶδους τοῦ Ὑποθετικοῦ Λόγου, ἦτοι:

* Περὶ τοῦ β' ἀορίστου καὶ παρακειμένου ὄρα προσφυῶς ἐν τῇ ὑπ' ἀριθμὸν (4) σημειώσει, ἢ ἀπαντᾷ ἐν τῷ οἰκειῷ τόπῳ ἐντὸς τοῦ [κεφαλαίου Γ'](#) τοῦ παρόντος ἐπιμέτρου.

«Και βεβαίως ἂν κατήσθιεν* αὐτὴν ὁ δράκων, εἰ μὴ ἀνεφαίνετο
αἴφνης ὁ Ἅγιος...»

(σ.18)

Ἰστέον δ' ἡμῖν προσέτι καὶ τοῦτο, ὅτι ἡ τοιαύτη σύνταξις τοῦ λόγου ἀπαντᾷ καὶ παρ' Ἀποστόλω τῷ Μακρόν, τῷ μεγάλῳ ἐκείνῳ Διδασκάλῳ τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ (ὡς ἤδη προείρηται ἐν ἑτέρῳ τόπῳ τοῦ παρόντος πονήματος)[†] ἐπαίοντι τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ λόγου καὶ ὅλως τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, ὅς τὴν δυνητικὴν ὀριστικὴν παραλαμβάνει ὁμοίως ὥσπερ οἱ Ἀττικοί, λέγων ἐν τῇ *Λύσει Φιλοσοφικῇ*.

*Εἰ δὲ θρησκευτικῶς τε καὶ κατηχητικῶς ὑμᾶς ἐπεχειροῦν πείθειν,
ὥδε ἔλεγον ἂν.*[‡]

ἐνθα δῆλον ἡμῖν γίνεται ὅτι τὴν δυνητικὴν ὀριστικὴν παρατατικοῦ *ἔλεγον ἂν* γράφει ὁ συγγραφεὺς ὡς *ἐπακόλουθον* (ἢ *ἀκολούθησιν* ἢ *ἐπόμενον*) τῆς *ὑποθέσεως* (*ἡγουμένον*),[§] ἢ ἐν προκειμένῳ μορφοῦται τῷ συντακτικῷ σχήματι *εἰ...ἐπεχειροῦν* ὥστ' ἀμφότερα ταῦτα ὁμοῦ

* ...ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ νεωτέρῳ ἑλληνισμῷ συνήθους ὄντος τύπου ἤθελον-ες-ε(ν) + ἀπαρεμφάτω τῆς καθ' ἡμᾶς ἑλληνικῆς (ἤγουν «καὶ βεβαίως ἤθελε τὴν καταβροχθίσαι»). Καὶ ὅρα ἐν προκειμένῳ τὸ ἀπαρέμφατον *καταβροχθίσαι*, ὅπερ εἴληπται ἐκ τοῦ ἐν χρήσει ὄντος παρὰ τῷ μέσῳ ἑλληνισμῷ ἀπαρεμφάτου *καταβροχθίσει*. Ἰδὲ ὡσαύτως καὶ πῶς κείται τὸ τοιοῦτον ἀπαρέμφατον παρ' Ἰωάννῃ τῷ Καντακουζηνῷ ἐν τῷ πρώτῳ τῆς *Ἱστορίας* αὐτοῦ — ὄρα βιβλ. 1^{ον}, σ. 430, (Schopen, L., *Ioannis Cantacuzeni eximperatoris historiarum*). Ἐκλήθησαν δὲ «ἄχρηστα» τὰ τοιαῦτα ἀπαρέμφατα ὑπὸ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων διὰ τὸ ταῦτα οὐκέτι εἶναι ἐν χρήσει παρὰ τῷ νεωτέρῳ ἑλληνισμῷ. Πρὸς δὲ τούτοις ἰστέον ὅτι ἐκ τῆς τοιαύτης συντάξεως τῆς ἀπαρεμφάτου εἴληπται καὶ ἡ λίαν συνήθης οὔσα ἐν τοῖς νεωτέροις Ἑλλήσιν *δυνητικὴ ὀριστικὴ*, (σχηματιζομένη συντάξει τοῦ ἀκλίτου *θα* σὺν ὀρήματι κατὰ χρόνον *παρατατικόν* ἢ *ὑπερσυντέλικον* ἐκφερομένῳ), ἥτις προσέτι ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῇ περὶ οὗ ὁ λόγος ἄνω φράσει «καὶ σίγουρα *θα* τὴν *κατεβροχθίζεν*», ἢ ἄλλως «καὶ *θα* τὴν *εἶχε σίγουρα καταβροχθίσαι*». Καὶ ἴδῃ τις καθόλου περὶ τῆς δυνητικῆς ὀριστικῆς τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 26 ὑποσημείωσιν τῆς 16^{ης} σελίδος τοῦ διηγήματος *Σταχομαζώχτρα* τοῦ Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη, ὅπερ ἐστὶν ἀνηρτημένον ἐπιμελεῖα τοῦ γράφοντος εἰς τὸν ἱστοχῶρον www.odeiosibelius.gr, προσθήκη πλείστων σχολίων καὶ σημειώσεων γραμματικῶν καὶ λεξιλογικῶν.

† Ὅρα τὴν ὑπ' ἀριθμ. 3 σημείωσιν ἐντὸς τοῦ *Κεφαλαίου Γ'* τοῦ παρόντος ἐπιμέτρου.

‡ *Ἀποστόλου Μακρόν Λύσις Φιλοσοφικῆ ἐπὶ τοῦ Προβλήματος τοῦ Ἀνθρώπινου Προορισμοῦ*, σ. 19: Ἐν Αθήναις, ἐκ τοῦ Τυπογραφείου Α. Ν. Καστριώτου, 1883.) τάχα δ' ἂν ἴσως ὑπολάβοιμεν κείσθαι τὴν *ἔλεγον ἂν* δυνητικὴν ὀριστικὴν ἀντὶ τῆς *λέγομι ἂν* δυνητικῆς εὐκτικῆς οὕτως, ὥστε τὸ 5^{ον} τοῦ Ὑποθετικοῦ εἶδος σχηματίζεσθαι ὡς ἔπεται: *Εἰ δὲ θρησκευτικῶς τε καὶ κατηχητικῶς ὑμᾶς πείθειν ἐπιχειροῖν, ὥδ' ἂν λέγομι...*

§ Καὶ *ἡγουμένον* καλεῖται μὲν ἡ τῆς ὑποθέσεως δηλωτικὴ φράσις ὡς τοῦ λόγου ἡγουμένη, καλεῖται δὲ *ἐπόμενον* ἢ τῆς ἐπακολουθήσεως παραστατικὴ ὡς τῷ τῆς ὑποθέσεως ἐνδεχομένῳ ἐπακολουθοῦσα.

(ὑπόθεσις καὶ ἐπακόλουθον) μετ' ἄλλήλων συντασσόμενα τὸ τοῦ Ὑποθετικοῦ Λόγου εἶδος τὸ 2^{ον} συνιστάσι. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον κεῖται ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματι καὶ ἡ ἔλεγον ἄν δυνητικὴ ὀριστικὴ, ὡς ἔπεται·

*Εἰ τοίνυν ὑμᾶς ῥητορικῶς τε καὶ διδακτικῶς ἔμελλον πείθειν, εὐθύς ἀρχόμενος τοῦ λόγου ἔλεγον ἄν...**

β'. Περὶ ὑποτακτικῆς τῆς Προτρεπτικῆς καλουμένης.

Πῶς ἐκφέρεται πᾶν ῥῆμα ἐν τῇ ἐγκλίσει ταύτῃ. Πῶς ἀπαντᾷ ὁ Ὑποτακτικὸς Λόγος παρ' ἡμῖν ἐν τοῖς Σχολίοις εἰς τὸν Αἰσώπειον μῦθον ὃς ἐπιγέγραπται «Αἴλουρος καὶ ὄρνεις». Ἐπὶ τίνι ὁ τοιοῦτος λόγος προσέτι καὶ Αὐθυπότακτος ὠνόμασται.— Ὅτι δὲ ὁ αὐθυπότακτος λόγος κεῖται καὶ παρ' Ἀποστόλῳ τῷ Μακράκῃ (οἶον αὐτίκα ἐν Ταῖς Φιλοσοφικαῖς Ἐπιστήμαις, καθὼς καὶ ἐν τῷ Γεροντισμῷ), καὶ τοῦτο ἔστω παρασημειωτέον.—

Καὶ τὴν τοιαύτην ἐγκλισιν ὁμοίως ἀπτικῶς γράφομεν, γνωστοῦ δ' ὄντος ἐκ τῶν γραμματικῶν κανόνων ὅτι ἐν τῇ ἐγκλίσει ταύτῃ πᾶν ῥῆμα ἐκφέρεται εἰς πρῶτον πληθυντικὸν ἢ ἐνικὸν πρόσωπον, συναπτόμενον ὡς ἐπὶ πλεῖστον μετὰ τῶν παρακλευστικῶν ἴθι, ἄγε, φέρε, δεῦτε ἐπιρῥημάτων, τῶν ἄλλως καὶ παρακλευσματικῶν καλουμένων ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων γραμματικῶν. Φέρε δ' αὐτίκα

* Αὐτόθι. Καὶ ἐν τῷ χωρίῳ τῷδε δυνάμεθα ὡσαύτως ὑπολαβεῖν κεῖσθαι ὀριστικὴν τὴν δυνητικὴν ἀντὶ τῆς ὁμολόγου ἐντικῆς ὡς ἀκολούθως· *Εἰ τοίνυν ὑμᾶς ῥητορικῶς τε καὶ διδακτικῶς μέλλομι πείθειν, εὐθύς ἀρχόμενος τοῦ λόγου λέγομι ἄν...*

ἴδωμεν ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ *Αἴλουρος καὶ ὄρνεις* μύθῳ τοῦ Αἰσώπου, ἐν ᾧ γράφομεν:

«Καὶ εἰς μαρτύριον τῶν ὡς ἄνω εἰρημένων *φέρ' ἴδωμεν** χωρία τινὰ εἰλημμένα ἐκ λόγων τῶν ῥητόρων Δημοσθένους καὶ Αἰσχίνου καὶ *Λυσίου...»,[†]*

ὅπου ὁρῶμεν τὸν Ἑποτακτικὸν Λόγον ἐκφερόμενον πληθυντικῶς καὶ πρωτοπροσώπως (*ἴδωμεν*), προτασσομένου δὲ πρὸ αὐτοῦ τοῦ παρακελευστικοῦ *φέρε* ἐπιρῥήματος (ἤγουν *φέρ' ἴδωμεν*). Τῷ γὰρ Ἑποτακτικῷ Λόγῳ καθόλου φαινόμεθα ἔνθεν μὲν ὑποτάσσεσθαι ἡμῖν αὐτοῖς, ἔνθεν δὲ καὶ ἑτέρους προτρέπεσθαι εἰς τὸ πρακτέον· διὸ καὶ *Αὐθυπότακτος* ὁ τοιοῦτος λόγος ὠνόμασται ὑπὸ τῶν γραμματικῶν.[‡]

Παρασημειωτέον δὲ ὅτι τὸν *Αὐθυπότακτον Λόγον* ὁρῶμεν κείμενον καὶ παρ' Ἀποστόλῳ τῷ Μακράκῃ· αὐτίκα γὰρ ἴδοι ἂν τις ἐν τῇ *Φιλοσοφίᾳ καὶ ταῖς Φιλοσοφικαῖς Ἐπιστήμαις*, ἔνθα γέγραπται τὸ ἐξῆς:

«*Φέρε οὖν σκεψώμεθα τὴν φύσιν τῆς τοιαύτης τῶν ὑλιστῶν λογικῆς.*»[§]

Ὁμοίως δὲ καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ ὅλου μακροακείου ἔργου δυνάμεθα ὁρᾶν σχετικῶς περὶ τοῦ αὐθυποτάκτου λόγου, καὶ εἰδικώτερον ἐν τῷ *Γεροντισμῷ*, ἔνθα φέρεται:

«*Δεῦτε τὸ φάρμακον τῆς μετανοίας ἐπιθώμεθα ἐπὶ τῶν πληγῶν ἡμῶν.*»^{*}

* ὅπερ τῆδ' ἂν γραφεῖν κατὰ τὴν ἐν τῷ συγχρόνῳ ἑλληνισμῷ συνήθη οὖσαν Ἑποτακτικὴν τὴν Βουλευτικὴν καλουμένην ὑπὸ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων: *Ἄς δούμε κάποιες περικοπές...*

† Ὅρα προσφύως τὴν ὑπ' ἀριθμ. 21 σελίδα ἐν ταῖς εἰς τὸν ἐν λόγῳ μῦθον *Σημειώσεις*, αἵτινες συνετάχθησαν ὑφ' ἡμῶν αὐτῶν τῶν συγγραψάντων τὸ παρὸν τοῦτο πόνημα.

‡ Περὶ δὲ τοῦ ἐν λόγῳ γραμματικοῦ ὅρου ὄρα προσφύως ἐν ἑτέρῳ συγγράμματι τοῦ Μακράκῃ, ὅπερ ἐπιγράφεται *Νέον Ἐκπαιδευτικὸν σύστημα*· καὶ εἰδικώτερον ἰδὲ ὅσα ὁ φιλοπονέστατος καὶ πολυγραφώτατος οὗτος φιλόσοφος διαλαμβάνει περὶ τοῦ ἐν λόγῳ ὅρου ἐν τῇ ὑπ' ἀριθμὸν 40 σελίδι τοῦ Τρίτου Μέρους, ὃ φέρει τὸν τίτλον *Λογομάθεια*: (*Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ τυπογραφείου Ἀντωνίου Ν. Καστριώτου, 1882.*)

§ (*Ἀποστόλου Μακράκῃ Ἡ φιλοσοφία καὶ αἱ φιλοσοφικαὶ ἐπιστήμαι: Τόμος Τέταρτος, σ. 80: Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ τυπογραφείου Ἀντωνίου Ν. Καστριώτου, 1890.*)

Προσφυῶς δ' ἂν ἴδοιμεν καὶ ἐν τῇ Φιλοσοφίᾳ καὶ ταῖς Φιλοσοφικαῖς Ἐπιστήμαις, ἔνθα γέγραπται παρὰ τοῦδε τοῦ ἀνδρὸς τὸ αὐθυποτάκτως ἐκφερόμενον,

«*Φέρε δὲ ποιήσωμεν τὸν ἀποκλεισμόν, ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ πρώτου ἀποκλειστέου προσόντος[...]*».

Ὁμοίως δ' ἂν ἴδοι τις καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις σπουδαιοτάτοις τοῦ συγγραφέως πονήμασι φιλοσοφικοῖς καὶ θεολογικοῖς, περὶ ὧν οὐ χρὴ εἰπεῖν οὐδέν τι περαιτέρω τῶν ἤδη εἰρημένων, ὅτι εἰ βουληθεῖημεν καταριθμῆσαι ἕκαστον τῶν Ἐπιθετικῶν Λόγων τῶν ἐνότων ἐν τοῖς πονήμασι τούτοις, οὐκ ἂν ὁ πᾶς χρόνος τοῖς γραφομένοις ἀρκέσειεν.[†]

γ'. Περὶ τῆς εὐκτικῆς ἐγκλίσεως.

Τίνι λόγῳ ὠνόμασται οὕτως ἢ ὡς εἴρηται ἐγκλισίς. Τί δὲ γέγραπται Θεοδοσίῳ τῷ Ἀλεξανδρινῷ περὶ τούτου ἐν τῷ Περὶ Γραμματικῆς συγγράμματι αὐτοῦ.— Περὶ τοῦ πῶς δεῖ γράφεσθαι τὴν εὐκτικὴν ἐγκλισιν ἐπὶ εὐχῆς ἀτελέστου.— Περὶ τοῦ πῶς παρελιῆφθαι ἡμῖν τὴν δυνητικὴν εὐκτικὴν ἐν ταῖς Σημειώσεσιν εἰς τὸν Αἰσώπειον μῦθον ὃς ἐπιγράφεται «Ἀλώπηξ καὶ Πάρδαλις». Περὶ τῆς αὐτῆς ἐγκλίσεως, κειμένης παρ' ἡμῖν ἐν ταῖς περὶ τοῦ «Σκώληξ καὶ Δράκων» προσηκούσαις «Σημειώσεσιν» εἰς «ἀπόδοσιν» τοῦ 3^{ου} εἴδους τῆς «Ἐπιθετικῆς Λέξεως» (ἢ ἄλλως, τοῦ «Ἐπιθετικοῦ Λόγου» καλουμένου κατὰ τὸ σύνηθες ὃν τοῖς νέοις Ἑλλησιν).— Περὶ τοῦ πῶς παρελιῆφθαι τὴν εὐκτικὴν κατὰ τὴν καλουμένην Πλαγίαν Λέξιν, τὴν

* Ἀποστόλου Μακράκη Γερωντισμός, τὰ πρακτικά καὶ ἡ φωνὴ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πρὸς ἅπαν τὸ πλήρωμα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, σ.13: ἐν Αθήναις, 1862.

† Ἐπισημαστέον δὲ ὅτι ἐν τοῖς ἡμετέροις συγγράμμασι ἀπαντᾷ καὶ τὰ ἄλλα εἶδη τοῦ ὑποτακτικοῦ λόγου, ἦτοι τὰ τοῦ ἐρωτηματικοῦ ὑποτακτικοῦ καὶ τοῦ ἀπλοῦ ὑποτακτικοῦ, ὃς κείται ἐν τῷ ἐξηρημένῳ λόγῳ εἰς δήλωσιν τοῦ προσδοκωμένου ἢ εἰς δήλωσιν καθόλου πράξεως ἐπαναλαμβανομένης ἀδιορίστως κατὰ τὸ παρὸν ἢ τὸ μέλλον.

ἄλλως καὶ Πλάγιον Λόγον λεγομένην παρὰ τοῖς νέοις Ἑλλησιν.—
Περὶ εὐκτικῆς τῆς Ἐπαναληπτικῆς λεγομένης: ἐν τίνι τῶν ἡμετέρων
συγγραμμάτων εὐρηται κείμενον τὸ εἰρημένον εἶδος τῆς εὐκτικῆς καὶ
πῶς δεῖ ἀποδίδοσθαι τοῦτο κατὰ τὴν νῦν γραφομένην καὶ
λαλουμένην ὑπὸ τῶν νέων Ἑλλήνων Νέαν Ἑλληνικὴν Κοινήν.—

Ὡσαύτως γε Ἀπτικῶς γράφομεν καὶ τὴν Εὐκτικὴν ἔγκλισιν, τὴν
οὕτω παρὰ τοῖς γραμματικοῖς ὀνομασθεῖσαν διὰ τὸ εἶναι ταύτην
εὐχῆς σημαντικὴν, ὅτι εἰκὸς ἔστι τὸν εὐχόμενον περὶ τοῦ μέλλοντος
γενήσεσθαι ἀεὶ ποτ' εὐχέσθαι.*

Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ εὐχῆς ἀτελέστου (τουτέστι μὴ πραγματοποιηθείσης, εὐχῆς ἀνεκπληρώτου δηλονότι) ἢ
καὶ ἐναντίας τοῦ ὄντος παρέχεται ἢ ἡμετέρα γλῶσσα τὴν ὀριστικὴν προφορὰν ἐν σχήματι παρατατικῶ
μάλιστα γραφομένην (ἔστιν ὅτε δὲ καὶ ἀορίστου),[†] συντασσομένην δὲ μετὰ τῶν *εἰ γὰρ* ἢ *εἴθε*, ἢ καὶ μετὰ
τῶν *ὄφελον* ἢ *ὡς ὄφελον*, τῶν δὲ τελευταίων ἐκφερομένων σὺν ἀπαρεμφάτῳ οἷον αὐτίκα κεῖται ἐν
ταῖς προτάσεσιν: *Εἴθ' ἤσθα δυνατός, ὅσον πρόθυμος εἰ* (ὅ ἐστι *Μακάρι να ἦσο* τοσοῦτον δυνατός, ὅσον
πρόθυμος εἶσαι)· *Εἴθ' ἀπέθανον ἐν τῇ μάχῃ καὶ μὴ εἶδον ὑμᾶς ἠττωμένους* (ὅ ἐστι *Μακάρι να
ἀπέθνησκον* (ἢ καί: *να εἶχον ἀποθάνει*) μαχώμενος ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης καὶ *να μὴ ἐάρων ὑμᾶς
νενηκήμενος ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ*)· *Μὴ ποτ' ὄφελον λιπεῖν τὴν πατρίδα* (ὅ ἐστι *Μακάρι ποτέ να μὴ
ἐγκατέλειπον τὴν πατρίδα*).

Κατὰ τὸ δυνητικὸν δὲ τῆς εὐκτικῆς εἶδος (δυνητικὴν εὐκτικὴν)
λέγομεν ἐν τῷ Ἀλώπηξ καὶ Πάρδαλις μύθῳ τοῦ Αἰσώπου «*Οθεν τῆδ'
ἂν ἐρμηνευθεῖ ἅπανα ἢ φράσις "περι κάλλους ἤριζον."*»[‡] Ταῦτόν δὲ
εἶδος ὁψόμεθα ἀπαντῶν καὶ ἐν τῷ Σκόληξ καὶ δράκων μύθῳ τοῦ
Αἰσώπου, καὶ δὴ ἐν τῇ δωδεκάτῃ σελίδι τῶν σημειώσεων, ὅπου
παρατηροῦμεν τὸν δυνητικὸν λόγον κείμενον ἐν τῇ προτάσει ἐπὶ
ἀποδόσει (ἀκολούθησις) τοῦ 3^{ου} εἶδους τοῦ Ὑποθετικῶ· οἷον αὐτίκα,

* Ὅρα δὲ ἀρμοδίως ἐν τῷ ἐπιγραφόμενῳ Περὶ γραμματικῆς συγγράμματι τοῦ ἐξ Ἀλεξανδρείας
Θεοδοσίου τοῦ γραμματικοῦ (4ος-5ον αἰῶνα μ.Χ.) εἰπόντος ὅτι Ποῖος ὁ ἐπὶ τοσοῦτον ἀνόητος ὡς περὶ τοῦ
παρηνυθότος εὐχασθαι οἰοῖται ἀπὸ κρηνοῦ πεσὼν καὶ τὴν κεφαλὴν κατεγάως μετὰ ταῦτα εὔχεται
μὴ πεσεῖν καὶ κατεαγέται. (Göttling, K. Theodosii Alexandrini Grammatica, p.171:Libraria Dykiana: Leipzig, 1822).

[†] Βλέπε Εὐχετικὴν ὀριστικὴν.

[‡] Ἀλώπηξ καὶ πάρδαλις, σ.16.

«Καὶ ἴσως ἂν γένοιτο μᾶλλον ἀντιληπτὴ ἡμῖν ἡ διάκρισις τῶν νοητικῶν τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεων, ἀφ' ἑνὸς εἰς αὐτὰς τὰς ἀφιερωμένας εἰς τὴν διακόνησιν τῶν συμπαντικῶν δυνάμεων τοῦ φωτός... ἐὰν ἐπὶ νοῦν λάβωμεν τὸ θεολογικὸν ἐκείνο πρότυπον τὸ παρὰ Μανιχαίοις τεθεωρημένον.»*

Ἄλλὰ καὶ ἐν τῇ *Πλαγία Λέξει*[†] τὴν *Εὐκτικὴν* ὡσαύτως Ἀπτικῶς ἐκφέρομεν, λέγοντες ἕν τι χωρίῳ τοῦ εἰρημένου μύθου:

«Τοῖς Ἀχαιοῖς εἶπεν ὅτι ὅσοι εἶεν οἱ νεοσσοὶ — συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς τεκούσης αὐτοὺς μητρός— τοσαῦτα ἔτη *δεήσοι* Ἀχαιοὺς πολεμεῖν, ἕως τὴν πόλιν τελευταῖον *ἐκπορθήσαιεν*...»,[‡] ὅπου τὸ μὲν *εἶεν*, καίτοι ἔχον σχῆμα ἐνεστῶτος, εἰσάγει ὁμως σημασίαν παρελθόντος· τὸ δὲ ῥῆμα *δεήσοι*[§], μετὰ τοῦ ἀπαρεμφάτου *πολεμεῖν* συντασσόμενον, δηλοῖ προᾶξιν τὴν γενομένην μὲν κατὰ τὸ παρελθόν, τὴν μέλλουσαν δὲ παρατείνεσθαι, ἐν ἀναφορᾷ πρὸς ἄλλην τινὰ προᾶξιν πρὸ αὐτῆς γεγονυῖαν.** τὸ δὲ κατ' εὐκτικὴν ὡσαύτως ἐκφερόμενον ῥῆμα *ἐκπορθήσαιεν* δηλοῖ τὸ ἕως πότε μέλλει παρατείνεσθαι τὴν ὡς εἴρηται προᾶξιν τῶν Ἀχαιῶν: ἐν προκειμένῳ γὰρ «*ἕως ἂν τὴν Τροίαν ἐπὶ τέλους ἐκπορθήσωσιν*.»

Ἄλλὰ καὶ εὐκτικὴ ἢ Ἐπαναληπτικὴ λεγομένη — οὔσα εἰδός τι τῆς *Πλαγίας* Εὐκτικῆς— οὐδαμῶς ἐλλείπει ἐν τῇ συντάξει τῶν συγγραμμάτων ἡμῶν, ὡς δῆλον τοῦτο ἐκ τοῦ χωρίου τοῦδε:

* Σκώληξ καὶ Δράκων, σ.12., ὅπερ παρὰβαλλε πρὸς τὸ παρὰ τῷ *Μακράκη* γεγραμμένον «*ἀλλ' ἴσως ἂν τις ὑπὸ προλήψεων κατεχόμενος ὑπολάβοι εὐθύς ἐξ ἀρχῆς τὴν ὑπόσχεσιν ταύτην νεανειύματα κούφης κεφαλῆς*.» (Α. Μακράκη *Λύσις φιλοσοφικῆς*, σ. 67: Ἐν Αθήναις ἐκ τοῦ Τυπογραφείου Α. Ν. Καστριώτου, 1883).

[†] Τουτέστι τὸν κοινῶς λεγόμενον καὶ *Πλάγιον Λόγον*, καθ' ὃν λόγοι τινες ἐκφέρονται *οὐχὶ εὐθέως ἀλλ' ἐν ἐξαρτήσῃ*, ἢτοι δι' ἐξηρημένων προτάσεων εἴτε κρίσεως εἴτ' ἐφέσεως σημαντικῶν.

[‡] Σκώληξ καὶ Δράκων, σ.19.

[§] Εὐκτικὴ μέλλοντος τοῦ ἀπροσώπου δεῖ, (ἤγουν: εἶναι ἀνάγκη, πρέπει,) ὅπερ λαμβάνεται ἐκ τοῦ ῥ. *δέω*.

** «[...]τοσαῦτα ἔτη *δεήσοι* Ἀχαιοὺς πολεμεῖν...»· τουτέστι, «[...]τόσα πολλά ἔτη ἤθελε (ἢ:θέλει) χρειασθῆ οἱ Ἀχαιοὶ νὰ πολεμῶσιν.»

*«Οσάκισ δὲ ἡ πάρδαλις τὴν τοῦ σώματος ποικιλίαν προβάλοιτο, ἡ
ἀλώπηξ ὑπολαβοῦσα ἔφη...»*,*

ὅπερ καὶ ἀποδοθεῖη ἂν κατὰ τὴν νῦν λαλουμένην τε καὶ γραφομένην
ὑπὸ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων *Νέαν Ἑλληνικὴν*, ὡς ἔπεται:

*«Κάθε φορά δὲ πού ἡ λεοπάρδαλη προέτεινε τὴν ποικιλοχρωμία τοῦ
σώματος ὡς ἐπιχείρημα πρὸς ἀπόδειξη τοῦ σωματικοῦ της κάλλους,
ἡ ἀλεπού ἀπαντοῦσε λέγουσα...»*

δ'. Περὶ τῆς ἀπαρεμφάτου.

Ἐπὶ τίνι παρείληπται ἐν τῷ παρόντι συγγράμματι ὁ καλούμενος παρὰ
τῶν φιλολόγων *Συνεπτυγμένος Ἀπαρεμφατικός Λόγος* τῆς ἀρχαίας
γλώσσης, ἀνθ' ἐκείνου τοῦ Ἀναλελυμένου Ἀπαρεμφατικοῦ τῆς νέας
γλώσσης. Διὰ τίνα δ' αἰτίαν τοῦθ' ἡμῖν πεποιήται.— Πῶς
ἀναλύονται τὰ τελικὰ τῆς ἀρχαίας γλώσσης ἀπαρέμφατα κατὰ τὸν
ἀναλελυμένον ἀπαρεμφατικὸν λόγον, πῶς δὲ τὰ εἰδικὰ ἀπαρέμφατα:
τὸ μόριον «νά» κατὰ τὴν νέαν ἑλληνικὴν, λαμβανόμενον κατὰ
ἀφαίρεσιν τοῦ «ἴνα» τελικοῦ συνδέσμου τῆς ἀρχαίας. Περὶ τοῦ εἶναι
τὸ ἀναλελυμένον ἀπαρέμφατον τῆς νέας γλώσσης ἐκ τῆς Ἀγίας
Γραφῆς παρειλημμένον· πῶς γὰρ οἱ ἱεροὶ εὐαγγελισταὶ τὴν τῆς
τελικῆς προτάσεως χρῆσιν ποιοῦνται ἀντὶ τοῦ κατ' ἐξάρτησιν
τελικοῦ ἀπαρεμφάτου: πῶς μὲν ὁ εὐαγγελιστῆς Λουκάς· πῶς δὲ ὁ
Ἰωάννης.— Πῶς γέγραπται ἐν τῷ παρόντι συγγράμματι τὰ τελικὰ
ἀπαρέμφατα τὰ ἐξαρτώμενα ἐκ ῥημάτων τῶν Δυνητικῶν ἢ
Ἀποπειρατικῶν καλουμένων, ὡς καὶ ἐκεῖνα τὰ ἐκ ῥημάτων ἔθους
σημαντικῶν. Περὶ τοῦ ὅπου καὶ ὅπως ἀπαντᾶν ἐν τῷ πονήματι
τούτῳ τὰ τελικὰ ἀπαρέμφατα τὰ ἐξαρτώμενα εἴτε ἐκ ῥημάτων

* Ἀλώπηξ καὶ Πάρδαλις, σ. 18.

βουλευτικῶν ἢ ἐφετικῶν εἴτε ἐκ ῥημάτων κελεύσεως ἢ προτροπῆς σημαντικῶν, εἴτε καὶ ἐκ πάντων ἐκείνων τῶν ῥημάτων τῶν δηλούντων τὰς ἐννοίας τοῦ κωλύειν καὶ τοῦ ἀπαγορεύειν καὶ τοῦ ἀποφασίζειν καὶ τοῦ διανοεῖσθαι.— Οἷον δὲ τρόπῳ γέγραπται ἐν τῷ συγγράμματι ἡμῶν τὰ τελικὰ ἀπαρέμφατα κατὰ τὸν ἀπρόσωπον λόγον. Ὅτι ὁ ἀπρόσωπος λόγος εὔρηται κείμενος καὶ ἐν τοῖς συγγράμμασιν Ἀποστόλου τοῦ Μακράκη, καὶ τοῦτο προσέτι ὑπομνηστέον.— Περὶ τῶν καλουμένων «Εἰδικῶν» ἀπαρεμφάτων.— Περὶ τοῦ ἀπαρεμφάτου τοῦ συντασσομένου μετὰ τοῦ συνδέσμου ὡ σ τ ε: τί γέγραπται τῷ Μακράκῃ ἐν τῇ Λογομαθείᾳ περὶ τῆς τοιαύτης συντάξεως τοῦ ἐν λόγῳ ἀπαρεμφάτου.— Περὶ ἀπαρεμφάτου τοῦ καλουμένου «Σύναρθρον»: περὶ τοῦ πῶς γέγραπται τοῦτο παρ' ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι συγγράμματι, ἐπέχον εἴτε θέσιν ἐμπροθέτου διορισμοῦ· εἴτε θέσιν ἐπεξηγήσεως· εἴτε θέσιν γενικῆς ὑποκειμενικῆς ἢ ἀντικειμενικῆς ἢ διαιρετικῆς ἢ τῆς αἰτίας ἢ τῆς ἀξίας· εἴτ' ἐπέχον ἀπλῶς θέσιν ὑποκειμένου ἢ ἀντικειμένου.—

Καὶ εὖ μάλα εἰδότες ὅτι ἡ Νέα Ἑλληνικὴ λαλουμένη καὶ γραφομένη ἀπέβαλεν τὸν καλούμενον παρὰ τοῖς γραμματικαῖς *Συνεπτυγμένον Ἀπαρεμφατικὸν Λόγον* τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, ἀνθ' οὗ δὲ ἡ νέα ἡμῶν γλῶσσα, ὡς γνωστόν, παρέχεται ἤδη τὸν καλούμενον *Ἀναλελυμένον Ἀπαρεμφατικὸν Λόγον*, ἡμεῖς μέντοι τῇ τοῦ *Συνεπτυγμένου Λόγου* γραφῇ μᾶλλον εἰλόμεθα χρᾶσθαι κατὰ τὴν συγγραφὴν τοῦδε τοῦ πονήματος. Τοῦτο δ' ἐποιήσαμεν οὕτως, ἔνθεν μὲν διὰ τὸ εὐσύνοπτον τῆς γραφῆς αὐτοῦ, ὅπερ τοῦ ἀττικίζοντος λόγου ἴδιον,* ἔνθεν δέ, ὅπερ καὶ τὸ πάντων κυριώτατον, ὅτι τῷ

* Μάλα δὲ προσιδιάζει τὸ ὕφος τοῦ ἀττικίζοντος λόγου πρὸς ἐκείνο τὸ τῆς ἀττικῆς διαλέκτου, καίτοι τοῦτο πάνυ ἀπλούστερον τοῦ ἐκείνης ὕφους. Καὶ ἔστιν ἡ ἀττικίζουσα λέξις —πράγμα τὸ μέγιστον

συνεπτυγμένω λόγω κρείσσον ἢ τῷ ἀναλελυμένω δεῖ γίνεσθαι τὴν ἀναγωγὴν τῆς σκέψεως τοῦ νοοῦντος ὑποκειμένου, ἀπὸ τῆς συγκεκριμένης ἐννοίας τῆς ῥηματικῆς, εἰς τὴν τοῦ σημαινουμένου ἰδέαν τὴν ἀφρημένην· ἢ δηλοῖ τὸ καθόλου καὶ οὐχὶ τὸ καθ' ἕκαστον.*

Καὶ γνωστὸν ἡμῖν ὅτι κατὰ τὸν ἀναλελυμένον ἀπαρεμφατικὸν λόγον ἀναλύονται τὰ μὲν τελικὰ τῆς ἀρχαίας ἀπαρέμφατα εἰς τὸν τύπον: **νά** (κατ' ἀφαίρεσιν, ἀντὶ τοῦ **ἴνα** τελικοῦ συνδέσμου τῆς ἀρχαίας ἡμῶν γλώσσης) + **ῥήματι καθ' ὑποτακτικὴν συντασσομένην** τὰ δὲ εἰδικὰ ἀπαρέμφατα τῆς ἀρχαίας ἀναλύονται εἰς τὸν τύπον: **ὅτι** + **ῥήματι καθ' ὀριστικὴν συντασσομένην** οἷον αὐτίκα ἐπὶ μὲν τῶν τελικῶν ἀπαρεμφάτων τῆς ἀρχαίας, ἀντὶ τοῦ ἐκφερομένου ἐλληνικῶς «θέλω γράφειν» (ὑπακουομένου τοῦ *πολλάκις*) λέγομεν τὸ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γλώσση σὺνήθης ὄν «θέλω **νά** γράφω», ἀντὶ δὲ τοῦ λεγομένου ἐλληνιστὶ «θέλω γράψαι» λέγομεν «θέλω **νά** γράψω» (ἄπαξ). Ἐπὶ δὲ τῶν εἰδικῶν τῆς ἀρχαίας ἀπαρεμφάτων, ἀντὶ τῆς λίαν συνήθους παρ' ἀρχαίους συντάξεως «**νομίζω** σοφώτατον εἶναι τόνδε τὸν ἄνδρα», νῦν λέγομεν «**νομίζω ὅτι** αὐτός ἐδῶ ὁ ἄνδρας εἶναι πάρα πολὺ σοφός.» Λέγεται δὲ τὸ ἀναλυτικὸν ἀπαρέμφατον τῆς νῦν ἐλληνικῆς ἐκφῶναι τῆς Ἁγίας Γραφῆς (Βάμβα Νεοφύτου Γραμματικὴ τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς σημερινῆς ἐλληνικῆς γλώσσης, σ. 145), ἔνθα κεῖται συχνάκις **τελικὴ πρότασις**, ἀντὶ τοῦ κατ' ἐξάρτησιν **τελικοῦ ἀπαρεμφάτου**. **Αὐτίκα δ' ἂν** ἴδοι τις παρὰ τῷ Εὐαγγελιστῇ Λουκᾷ, ἔνθα κεῖται **Ἐλπὲ οὖν αὐτῇ ἴνα μοι συναντιλάβηται...** ὁ ἀποδοτέον κατὰ τὴν νῦν Κοινὴν «Πῆς της λοιπὸν **νά** με βοηθήση» (τὸ ῥῆμα λέγω ἐνταῦθα κελεύσεως ἢ προτροπῆς σηματικόν), ἀντὶ τοῦ δοκιμῶς ἐκφερομένου **Ἐλπὲ οὖν αὐτῇ μοι συναντιλαβέσθαι**. Τοιαύτη δὲ σύνταξις εὔρηται κεκλιμένη καὶ παρὰ τῷ Εὐαγγελιστῇ Ἰωάννῃ, ἔνθα φέρεται "Ἄλλ' ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν, **συμφέρει ὑμῖν ἴνα ἐγὼ ἀπέλθω,**" (16.7-16.8) ἀντὶ τοῦ δοκιμώτερον γραφομένου «**συμφέρει ὑμῖν ἐμὲ ἀπελθεῖν...**», ὃ ἔστι «**Συμφέρει εἰς ὑμᾶς ἐγὼ ν' ἀπέλθω...**», ὅπου δεῖ λαμβάνεσθαι τὸ μὲν **ἀπελθεῖν** ὡς ὑποκείμενον τοῦ ῥ. *συμφέρει*, τὸ δὲ **ὑμῖν** ὡς ἀντικείμενον αὐτοῦ.

Ἔθεν ἐπὶ τῶν **τελικῶν ἀπαρεμφάτων** τῶν ἐξαρτωμένων ἐκ ῥημάτων **δυνητικῶν ἢ ἀποπειρατικῶν**[†] λέγομεν ἄΟφισ βλοσυρός...πνοὴν ἔχων πυρόεσσαν καὶ θανατώδη, ἧ τὰ πάντα ἡδύνατο κατακαίειν καὶ

ἀπάντων!— ἡ μόνη δυναμένη διαμνημονεύειν ἡμῖν τοῖς Ἑλλήσιν —ἐκ τοῦ *ἀσυνειδήτου* τοῦ γένους εἰς τὸ συλλογικὸν αὐτοῦ συνειδός— τὴν δομὴν καὶ τὴν αἰσθητικὴν, εἰ δυνατόν καὶ τὸν ἦχον ἔτι τῆς ἀρχαίας ἀττικῆς λέξεως τῶν προγόνων ἡμῶν (τοῦτο δ' ὅμως ὑπὸ τινος προϋποθέσεως, ἔνεκα τοῦ *ιωτακισμού*, ἡγουν τοῦ φαινομένου ἐκείνου τοῦ ἐν τῇ νεωτέρᾳ γλώσση ὑφισταμένου, καθ' ὃ ἅπαντα τὰ **η, υ, ει, οι, υι** φωνήεντα καὶ δίφθογγοι προφέρονται ἀδιαφόρως ὡς **υ**).

* Ὅρα τὴν ὑπ' ἀριθμ. (5) σημείωσιν ἐντὸς τοῦ **Κεφαλαίου Γ'** τοῦ παρόντος ἐπιμέτρου.

[†] Τοιαῦτα δὲ ῥήματά ἐστι πάνθ' ὅσα σημαίνει τὸ *δύνασθαι*, *ἔχειν* (=δύνασθαι), *ἐθίζειν*, *εἰωθέναί*, *μανθάνειν*, *ἐπίστασθαι* (=γνωρίζω ἢ *ικανός εἰμί τι πράττειν* ἢ *δρᾶν*), *οἶδα* (=γνωρίζω ἢ *ικανός εἰμί τι πράττειν* ἢ *δρᾶν*), *πειρᾶσθαι*, *πεφυκέναι* (=φύσει *ικανός εἰμί τι πράττειν* ἢ *δρᾶν*).

πάντα ἄνθρωπον ἐς πύλας Ἰδίου καταπέμπειν,* ὅπου τὰ καταπέμπειν καὶ κατακαίειν τελικὰ ἀπαρέμφρατα λαμβάνονται ὡς ἀντικείμενα τοῦ ῥήματος δύναμαι· ἀλλαχοῦ δὲ γράφομεν «ἐπὶ γυναικῶν, αἵτινες ὥραϊα φαίνεσθαι ἀεὶ πειρῶνται».† Ὁμοίως δὲ λέγομεν καὶ ἐπὶ ἀπαρεμφάτων τελικῶν, ἅτινα ἐξαρθῶνται εἴτε 1) ἐκ ῥημάτων ἔθους σημαντικῶν‡· οἷον, «καὶ τὰς φαύλας ταύτας ἰδιότητος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τῆς πονηρᾶ τῆς ἀλώπεκος φύσει ἀποδιδόναι εἰώθεσαν § οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι»** εἴτε 2) ἐκ ῥημάτων βουλευτικῶν ἢ ἐφετικῶν.†† οἷον, «εἰς φωτισμὸν παντὸς ἐθέλοντος μαθεῖν τι περὶ τῶν ἤδη προειρημένων»‡‡ εἴτε 3) ἐκ πάντων τῶν ἄλλων ῥημάτων τῶν δηλούντων τὰς ἐννοίας τοῦ κελεύειν ἢ τοῦ κωλύειν ἢ ἀπαγορεύειν καὶ πάντων τῶν ἐναντίων αὐτοῖς,*** καὶ 4) ἐξ ἐκείνων τῶν σημαινόντων καθόλου τὸ ἀποφασίζειν καὶ τὸ διανοεῖσθαι.†††

Ὁμοιοτρόπως δὲ γράφομεν τὰ τελικὰ ἀπαρέμφρατα προσέτι καὶ κατὰ τὸν ἀπρόσωπον λόγον, λέγοντες αὐτίκα «τότε ἀναγκαίως ἔχει††† τοῦτο ἀποδίδοσθαι ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς κοινῇ διὰ τῆς περιφράσεως(...)

* Ἰδὲ τὸν ἐπιγραφόμενον Σκόληξ καὶ Δράκων μῦθον τοῦ Αἰσώπου ἐν τῇ ὑπ' ἀριθμὸν 11 σελίδι.

† Ἀλώπηξ καὶ Πάρδαλις, σ. 15.

‡ Ἀνάγονται δὲ τὰ τοιαῦτα ῥήματα εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν βουλευτικῶν καὶ δυναμικῶν ῥημάτων, εἰς ἣν ἀνάγονται προσέτι πάντα τὰ ῥήματα τὰ δηλούντα προτροπὴν καὶ ἀποτροπὴν, ὡς καὶ ἐκεῖνα τὰ ἰκανότητος καὶ τόλμης σημαντικά.

§ εἰώθεσαν· ἔστι ῥῆμα τριτοπροσώπως καὶ πληθυντικῶς ἐκφερόμενον κατὰ σχῆμα ὑπερσυντελικού, κειμένου ἀντὶ παρατατικού τοῦ ῥήματος ἔθω, ὅπερ καὶ κανονίζεται ὡς ἔπεται: εἰώθειν, εἰώθεις, εἰώθει, εἰώθεμεν, εἰώθετε, εἰώθεσαν.

** Ἰδὲ ἐν τῇ ὑπ' ἀριθμὸν 12 σελίδι τοῦ μύθου Ἀλώπηξ καὶ Πάρδαλις.

‡‡ Ἔστι δὲ τοιαῦτα ῥήματα πάντα τὰ σημαίνοντα καθόλου τὸ ἐπιθυμῆν· οἷον, βούλομαι, (ἐθέλω, ἐπιθυμῶ, ποθῶ, ἐφίεμαι, ὀρέγομαι, ἱκετεύω, ἀξιῶ, γλίχομαι (=ἐπιθυμῶ), προθυμοῦμαι, τολμῶ, φοβοῦμαι, αἰροῦμαι (=προτιμῶ) καὶ τὰ ἐμφερῆ τούτοις.

†† Ἰδὲ ἐν τῇ σελίδι ὑπ' ἀριθμὸν 9 τοῦ μύθου Ἀλώπηξ καὶ Πάρδαλις.

§§ οἷον τὰ ῥήματα κελεύω, λέγω (=διατάσσω), συμβουλεύω, πείθω(=πειρῶμαι πείθειν τινά), παραινώ, προτρέπω, βοῶ (=βοῶν κελεύω) καὶ ἄλλα ἐμφερῆ τούτοις.

*** οἷον κωλύω, ἀπαγορεύω, εἴρω, ἐῶ (=ἀφίημι, ἐπιτρέπω) καὶ ἄλλα παρόμοια τούτοις.

††† Τοιαῦτα ῥήματά ἐστι πάντα τὰ δηλούντα τὸ βουλευέσθαι (=σκέπτεσθαι), ἐννοεῖν, γιγνώσκειν (=ἀποφασίζειν, κρίνειν), ἐπιβουλεύειν, μελετᾶν, ψηφίζεσθαι (=ἀποφασίζειν).

††† = ἀναγκαῖον ἔστιν.

ὅπου τὸ ἀποδίδοσθαι τελικὸν ἀπαρέμφατον κεῖται αὐτόθι ὡς ὑποκείμενον τῆς ἀναγκαίως ἔχει ἀπροσώπου φράσεως. Ταῦτῳ δὲ τρόπῳ κεῖται τὸ ἀπαρέμφατον καὶ ἐν τῇ ἀπροσώπῳ φράσει «*τοῖς δὲ ἀρχαίοις Ἑλλησιν ἔθος ἦν λέγειν ἰδιωματικῶς τὴν φράσιν (...)*», ὅπου ἢ μὲν δοτικὴ *τοῖς...Ἑλλησιν* προσωπική, τὸ δὲ ἀπαρέμφατον ὑποκείμενον τῆς *ἔθος ἦν* ἀπροσώπου φράσεως ὑποληπτέον.* ταῦτὸν δὲ συμβαίνει καὶ τῇ ἀπροσώπῳ φράσει «*ὅπερ δυνατόν ἀποδοθῆναι κατὰ τὴν νεωτέραν φωνὴν τρόπῳ τοιῶδε (...)*», ὅπου αὐτίς ὀρῶμεν πάλιν, ὁμοίως ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς προῤῥηθεῖσιν ἄνω χωρίοις, τὸ τελικὸν ἀπαρέμφατον τιθέμενον ἐν τῷ λόγῳ ὡς ὑποκείμενον ἀπροσώπου φράσεως, ἐν προκειμένῳ δέ, τῆς φράσεως *δυνατόν [ἔστιν]*.

* Ἐνταῦθι δ' ὑπομνησθῶμεν τοῦτο, ὅτι ὁμοίως ἀπαράλλακτως πρὸς τὰ ἀνωτέρω εἴρηται ὁ ἀπρόσωπος λόγος κείμενος καὶ παρ' Ἀποστόλῳ τῷ Μακράκῃ,[†] αὐτίκα γράφοντι «*Ἴνα δὲ καὶ ὁ ἄνθρωπος ἀποκτήσῃ τὴν τελείαν ταύτην βούλησιν τοῦ Θεοῦ, ἀνάγκη ἐθισθῆναι βούλεσθαι αἰεὶ τὸ ἀγαθόν... καὶ μήτε τῇ συμβουλῇ ἐτέρου μετατρέπεσθαι εἰς τὴν παράλογον τῆς κακῆς βουλήσεως ἕξιν καὶ προαίρεσιν.*»[‡] Καὶ τὰ μὲν *ἐθισθῆναι* καὶ *μετατρέπεσθαι* τελικὰ ἀπαρέμφατα ὑπολάβωμεν ὑποκείμενα εἶναι τῆς *ἀνάγκη [ἔστιν]* ἀπροσώπου φράσεως, τὸ δὲ *βούλεσθαι* ἀντικείμενον, διορίζον τὸ ἤδη εἰρήκαμεν ἄνω ἀπαρέμφατον *ἐθισθῆναι*.[§]

Οὐδόλως δὲ διαφόρως γράφομεν προσέτι καὶ ἐκεῖνα τῶν ἀπαρεμφάτων, τὰ καλούμενα παρὰ τοῖς φιλολόγοις *Εἰδικά*, ἅπερ ὡσαύτως ἀπτικῶς εἰώθαμεν παραλαμβάνειν εἰς λόγον.

* Ἡ ὅλη δὲ φράσις αὕτη συντάσσεται συνωδὰ τῷ σχήματι *ἔθος ἐστὶ τινι + ἀπαρεμφάτῳ τελικῷ*.

[†] Καὶ ὡς ἤδη εἴρηται εἰς τὸ Γ' κεφάλαιον τοῦ παρόντος πονήματος, τὸ ἀλεξανδρίζον ὕφος τοῦ μακράκειου λόγου κατέστη ἡμῖν ὑπόδειγμα γραφῆς μέγα, ἐνδεικτικὸν ἀπαραιμῆλου ὕφους λόγου καὶ δεινότητος ῥητορικῆς. Τῷ ὄντι δὲ κέκτηται ὁ μακράκειος λόγος ὕφος μάλα μὲν θεολογικὸν καὶ εὐαγγελικόν, οὐχ ἦττον δὲ ἀνθρώπειον καὶ εὐληπτόν· εὐληπτόν δὲ οὐχὶ μόνον τοῖς ἐπαύουσι, ἀλλὰ προσέτι καὶ ἐκεῖνοις τῶν ἀναγνωστῶν, τοῖς μὴ κατέχουσιν ἱκανῶς τὰ περὶ τὰ φιλοσοφικά καὶ θεολογικά. Τῷ ὄντι δ' ἐστὶ τὸ μακράκειον ὕφος ἅμα μὲν ἐμπύριον καὶ πιμπλάμενον ἀγάπης θεοσδότου πρὸς τὸν Κύριον καὶ Σωτῆρα ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ἅμα δὲ μειλίχιόν τε καὶ δροσινόν καὶ παραμυθητικόν πρὸς πάντα ἄνθρωπον ὄντα ἄνομβον καὶ ὀλιγόπιστον ἐν τῷ ματαίῳ τούτῳ κόσμῳ.

[‡] (Μακράκη, Α. Ἡ Φιλοσοφία καὶ αἱ Φιλοσοφικαὶ Επιστῆμαι: σ. 165: Τόμος 3^{ος}, Περιέχων τὴν Θεολογίαν: Ἐν Αθήναις, ἐκ τοῦ Τυπογραφείου Α. Ν. Καστριώτου, 1886.)

[§] Τὸ γὰρ ἀπαρέμφατον ἐξαρητήσεως, ὡς ὠνόμασται καθόλου τὸ ἀπαρέμφατον ἐκεῖνο, ἢ φ' οὐ ἐξαρητᾶται ἕτερον ἀπαρέμφατον κείμενον ἐν τῷ λόγῳ ὡς συμπληρωτικὸν τῆς ἐννοίας αὐτοῦ.

Ὅμοίως δ' ἀπτικῶς παραλαμβάνομεν τὸ ἀπαρέμφατον συντασσόμενον τοῖς συνδέσμοις ὥστε ἢ ὡς, εἰς σχηματισμὸν προτάσεων *συμπερασματικῶν ἢ ἀποτελεσματικῶν*, φέρε δ' εἶπείν, «*Ὁ αἴλουρος καλεῖ τοὺς μῦς ἐξελθεῖν πρὸς αὐτόν, ὥστε δυνηθῆναι* κατατροπῶσαι αὐτούς*»,[†] ἢ καὶ ἀλλαχόθι τοῦ αὐτοῦ πονήματος, ἔνθα φέρεται «*Τὸ κύπτειν τοιουτοτρόπως, ὥστε δύνασθαι ἰδεῖν τι ἀκριβέστερον*».

Καί φησιν Ἀπόστολος ὁ Μακράκης ἐν τῇ *Λογομαθείᾳ* περὶ τοῦ ὄ σ τ ε μετ' ἀπαρεμφάτου συντασσόμενον:

«*Ὁ σύνδεσμος πεῖχει τὴν ἔννοιαν τῆς προσθήκης καὶ τῆς ἀκολουθίας. Συντιθέμενος δὲ μετὰ τοῦ τροπικοαναφορικοῦ ὡς εἰδικεῖται αὐτοῦ τὴν ἔννοιαν εἰς τὸ σημαίνειν ἰδίως τὴν ἐκ τῶν προηγουμένων ἀκολουθίαν, ἣτις λέγεται σ υ ν ε π ε ι α. Διὸ τὸ μετὰ τοῦ ὄ σ τ ε συντεταγμένον Ἀπαρέμφατον σημαίνει τὴν συνέπειαν, ἣτις ἀκολουθεῖ φυσικῶς ἐκ τῆς προηγουμένης πράξεως· οἷον, "ἀργύριον οὐδεὶς πω οὔτω πολὺ ἐκτήσατο ὥστε μὴ ἔτι προσδεῖσθαι."— "Τοῖς ὄπλοις αὐτῶν καὶ πλήθει ὑπερφόρομεν, ὥστε τὴν γῆν δηρὸν ἐπιφοιτῶντες"[‡]— "Θυμὸς ἐπέσσυται, ὡς τε νέεσθαι."[§] Ἀλλὰ καὶ παρ' Ὀμήρω τὸ ὄ σ τ ε λαμβάνεται καὶ ἀντὶ τοῦ ὁμοιοματικοῦ ὡς, οἷον, "ὄστε γυναῖκας"—ὁμοίως πρὸς τὰς γυναῖκας.»^{**}*

Πρὸς δ' ἔτι ἰστέον καὶ ὅτι τὸ εἰρημένον ἀπαρέμφατον ὁ Μακράκης λέγει *Κατὰ Παρένθεσιν Ἀπαρέμφατον*, ὡς παρενευρόμενον τῷ κυρίῳ λόγῳ διὰ δευτερευουσῶν προτάσεων, δηλουσῶν ποικίλας ἐπιρροηματικὰς σχέσεις, αἵτινες νοοῦνται κατὰ λόγον τῆς φύσεως τῶν μορίων καὶ τῶν συνδέσμων καὶ τῶν ἐπιρροημάτων ἐκείνων μεθ' ὧν ἐκφέρεται ἐκάστοτε τὸ ἐν λόγῳ ἀπαρέμφατον. Τὰ δὲ ἐκφερόμενα μετὰ τοῦ τοιούτου ἀπαρεμφάτου μόρια καὶ σύνδεσμοι καὶ ἐπιρροήματά ἐστι τὰ ἄν, ἐπεὶ, ἐπειδή, ὅτε, ὅτι, ὡς, ὥστε, ἐφ' ᾧ καὶ ἐφ' ᾧτε, ὅπως, πρὶν, ὅθεν.

Ἀλλὰ καὶ τῷ συνάρθρῳ ἀπαρεμφάτῳ ὡσαύτως χρώμενοι οὐδὲν ἦττον ἀπτικίζομεν, αὐτίκα γράφοντες, «*Ἅγιος Γεώργιος, ὁ Τροπαιοφόρος ἢ Μεγαλομάρτυς ἐπικαλούμενος διὰ τὸ μαρτυρῆσαι (=λόγῳ τοῦ ὅτι, ἔνεκα τοῦ ὅτι ἐμαρτύρησε) περὶ τὰ τέλη τοῦ Γ' ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' αἰῶνος*»,^{††} ὅπου ὁρῶμεν τὸ σύνναρθρον ἀπαρέμφατον τῇ προθέσει *διὰ* συναπτόμενον καὶ ἐπέχον οὔτω τρόπον προτάσεως

* τουτέστιν *ἵνα δυνηθῆναι τοὺς κατατροπῶση*.

† Ἴδε μῦθον τὸν ἐπιγραφόμενον *Αἴλουρος καὶ μῦες* (σ.15), ὅπου τῇ τοῦ ἀποτελέσματος ἔννοιά σύνεστιν ἡ τοῦ σκοποῦ.

‡ Θουκυδίδου *Ἱστορία*, 1.81.1-1.81.2.

§ Ὀμήρου *Ἰλιάς*, 9.42.

** (Μακράκης, Α. *Νέον Εκπαιδευτικὸν Σύστημα: Μέρος Τρίτον, Λογομαθία*, σ. 148: Ἐν Αθήναις, ἐκ τοῦ Τυπογραφείου Ἀντωνίου Ν. Καστριώτου, 1882.)

†† Ἴδε ἐν τῇ ὑπ' ἀριθμὸν 17 σελίδι τοῦ μύθου *Σκόληξ καὶ Δράκων*.

αιτιολογικῆς, ἥτις, εἰ ἐγράφετο, οὕτως ἂν εἶχε τοῦ ὅλου χωρίου ἢ σύνταξις: «Ὁς ἐπικαλεῖται Τροπαιοφόρος ἢ Μεγαλομάρτυς, ὅτι ἔμαρτύρησε περὶ τὰ τέλη κ.ο.κ...». Ὁμοίως δὲ Ἀττικῶς γράφομεν τὸ σύναρθρον ἀπαρέμφατον, τὸ ἐπέχον ἐν τῷ λόγῳ εἴτε θέσιν ἐμπροθέτου διορισμοῦ εἴτε θέσιν ἐπεξηγήσεως εἴτε γενικῆς ὑποκειμενικῆς ἢ ἀντικειμενικῆς ἢ διαιρετικῆς ἢ τῆς αἰτίας ἢ τῆς ἀξίας εἴτε ἐπέχον ἀπλῶς θέσιν ὑποκειμένου ἢ ἀντικειμένου, καθάπερ κεῖται τὸ τοιοῦτον ἀπαρέμφατον ἐν τῷ *Αἴλουρος καὶ μύες* μύθῳ τοῦ Αἰσώπου, ἔνθα γράφομεν «Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ῥῆμα "παρακύπτω" σημαίνει καθόλου τὸ τοιοῦτοτρόπως κύπτειν τινά, ὥστε δύνασθαι ἰδεῖν τι ἀκριβέστερον».*

§ 3. Περὶ μετοχῶν.

I. Περὶ τῆς ἐπιθετικῆς μετοχῆς.—II. Περὶ τῆς Κατ' ἐξάρτησιν ἢ κοινῶς Κατηγορηματικῆς λεγομένης μετοχῆς.— III. Περὶ τῆς «Ἐπιρῥηματικῆς» ἢ «Συνημμένης» ἢ «Κατὰ Παρένθεσιν» μετοχῆς.— Περὶ τῶν γενικῶν ἀπολύτων.—Περὶ τῶν αἰτιατικῶν ἀπολύτων.—

Τρία δὲ τὰ τῆς μετοχῆς εἶδη εἶναι φασιν οἱ γραμματικοί:

I. Περὶ τῆς Κατ' ἐπίθεσιν ἢ κοινῶς Ἐπιθετικῆς λεγομένης μετοχῆς.

Καὶ πρῶτον ἐν τῷ λόγῳ κεῖσθαι φασιν οἱ γραμματικοὶ τὸ τῆς *Κατ' ἐπίθεσιν* ἢ *Ἐπιθετικῆς* λεγομένης μετοχῆς εἶδος, ἣν τὸ ὑποκείμενον ἢ ἀντικείμενον τοῦ λόγου ἀεὶ ἐγχρόνως διορίζουσιν κεκτῆσθαι τὸν τοῦ

* σ. 16^l.

ἐπιθέτου τόπον. Καὶ ἐκφέρεσθαι ταύτην ἐν τῇ αὐτῇ πρὸς τὸ διοριζόμενον πτώσει καὶ ἐν ταυτῷ γένει καὶ ἀριθμῷ.* Αὐτίκα δέ φησιν Ἄποστολος ὁ Μακράκης τοὺς Ἑλληνας συχνάκις εἰωθέναι λέγειν Ὁ θερμαίνων ἥλιος, ἀντὶ Ὁ θερμὸς ἥλιος, ἢ εἰωθέναι λέγειν Ἡ λάμπουσα ἀκτίς, ἀντὶ Ἡ λαμπρὰ ἀκτίς· ὁμοίως δὲ πολλάκις εἰωθέναι λέγειν τοὺς Ἑλληνας Τὸ καῖον πῦρ, ἀντὶ Τὸ καυστικὸν πῦρ, ὡς καὶ ἄλλα ἐμφερῆ τούτοις.†

Καὶ λέγουσι προσέτι οἱ φιλόλογοι περὶ τῆς ἐπιθετικῆς μετοχῆς ὅτι αὕτη, σὺν τῷ ἄρθρῳ ἐκφερομένη, γίνεται ἰσοδύναμος πρὸς ἀντωνυμίαν ἀναφορικὴν, συντασσομένην μετὰ ῥήματος καθ' ἔγκλισιν ὀριστικὴν ἐκφερομένου. Αὐτίκα γὰρ λέγουσιν οἱ Ἑλληνες: Οἱ ὑπὲρ Ἑλλήσποντον οἰκοῦντες, ὅπερ στοιχεῖ τῇ προτάσει Οἱ ὑπὲρ τὸν Ἑλλήσποντον οἰκοῦσιν· ὁμοίως δὲ λέγουσι: Λόγοι οἱ εἰρημένοι ὑπ' ἐμοῦ, ὅπερ ἰσοδύναμον τῇ προτάσει Λόγοι, οἱ ὑπ' ἐμοῦ εἴρηνται· ἢ, ἄλλως, λέγουσι καί: Πάντες οἱ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀγῶσι παραγενόμενοι, ὅπερ ἰσοῦται τῇ προτάσει Πάντες οἱ παρεγένοντο αὐτοῖς τοῖς ἀγῶσιν, ὡς καὶ πλεῖστα ἄλλα παραπλήσια τούτοις. Φασὶ δὲ προσέτι οἱ γραμματικοὶ τὴν τοιαύτην μετοχὴν ἄνευ τοῦ διοριζομένου οὐσιαστικοῦ ἐκφερομένην κείσθαι ἐν τῷ λόγῳ δίκην ὀνόματος οὐσιαστικοῦ· καὶ τοιουτοτρόπως ἀποτελεῖν λέγουσι ταύτην ὄρον προτάσεως, τιθέμενον ἐν τῷ λόγῳ εἴτε ὡς ὑποκείμενον εἴτε καὶ ὡς ἀντικείμενον.

Καὶ δέον ἡμᾶς παραδείγματα ἐνταῦθα παρέχεσθαι τῆς τοιαύτης μετοχῆς ἐνδεικτικά, ἅπερ ἠρανισάμεθα ἐκ τῆς Λογομαθείας

* Πτώσις δὲ καὶ γένος καὶ ἀριθμὸς καὶ κλίσις, πάντα ταῦτα τῶν πτωτικῶν παρεπόμενα ἢ παρακολουθήματα καλοῦνται παρὰ τοῖς φιλόλογοις.

† (Μακράκη, Α. Νέον Ἐκπαιδευτικὸν Σύστημα: Μέρος Τρίτον, Λογομαθεῖα, σ. 136: Ἐν Αθήναις, ἐκ τοῦ Τυπογραφείου Ἀντωνίου Ν. Καστριώτου, 1882.)

Ἀποστόλου τοῦ Μακράκη* οἱ κολακεύοντες, ὅπερ ἰσοδυναμεῖ τῷ οὐσιαστικῷ ὀνόματι οἱ κόλακες· οἱ φυλάσσοντες, ὅπερ ἰσοδυναμεῖ τῷ οὐσιαστικῷ οἱ φύλακες· ὁ δυναστεύων, ὅπερ ἰσοδυναμεῖ τῷ οὐσιαστικῷ ὁ δυνάστης· οἱ φιλοσοφούντες, ὅπερ ἰσοδυναμεῖ τῷ οὐσιαστικῷ οἱ φιλόσοφοι· οἱ ἄρχοντες, ὅπερ καὶ ἰσοδυναμεῖ τῷ οὐσιαστικῷ οἱ ἀρχηγοί.

Ἰστέον δ' ἐνταῦθα ὅτι παρὰ τοῖς Τραγικοῖς, ὡς καὶ τῷ Ἀθηναίῳ ἱστοριογράφῳ Θουκυδίδῃ, τὸ οὐδέτερον τῶν Μετοχῶν εὔρηται συχνότατα κείμενον ἐν τῷ λόγῳ ἀντὶ ἀφηρημένου οὐσιαστικοῦ· οἷον αὐτίκα τὸ *θαρσοῦν*,[†] καθὰ τοῦτο φέρεται ἐν τῇ προτάσει «[...]τὸ δὲ *θαρσοῦν* μὴ δεξαμένου ἀσθενές ὄν πρὸς ἰσχύοντας τοὺς ἐχθροὺς ἀδεέστερον ἐσόμενον...»[‡]· τὸ *δεδιός*,[§] ὡς τοῦτο κεῖται ἐν τῇ προτάσει «[...]γνώτω τὸ μὲν *δεδιός* αὐτοῦ ἰσχὺν ἔχον τοὺς ἐναντίους μᾶλλον φοβῆσον[...]»^{**} οἷον ὡσαύτως καὶ τὸ *ποθοῦν*,^{**} ὅπερ εὔρηται πρὸς πολλοῖς ἄλλοις ἀρχαίοις συγγραφεῦσι κείμενον προσέτι καὶ παρὰ τῷ Χαιρωνεῖ Πλουτάρχῳ, ὃ γέγραπται «[...]καὶ τὸ *ποθοῦν* μεταβολῆς ἐλπίδι Πομπηῖον ὑπῆρχε τοῦ δήμου μέρος οὐκ ὀλίγον[...]»^{**} Πρὸς δὲ τούτοις ἰστέον καὶ ὅτι πολλάκις κεῖται ἐν τῷ λόγῳ τὸ οὐδέτερον

* Λογομάθεια· ἔστι δὲ τοῦτο σύγγραμμα περὶ συντάξεως τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ λόγου, ὅπερ ὁ σοφώτατος καὶ πολυγραφώτατος καὶ μέγας ἱεροκῆρυξ τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ Διδάσκαλος τῆς Ἑλληνικῆς ἐφλοπόνησεν Ἀθήνησι, τῷ ἔτει 1882.

† ἦγουν τὸ *θάρος*. Ἐκ τοῦ *θαρσέω-ω*· ἡ δὲ μετοχὴ αὕτη κανονίζεται κατὰ τὰ τρία γένη ὡς ἔπεται: ὁ *θαρσῶν*, ἡ *θαρσοῦσα*, τὸ *θαρσοῦν*.

‡ «[...] ἐνῷ τὸ *θάρος* του (Σημείωσις Ἐλευθερίου Βενιζέλου: ἦτοι ἡ πίστις του εἰς τὸ ἀσφαλές τῆς εἰρήνης), ἐὰν τὸν ἐξωθῆ εἰς ἀπόκρουσιν τῆς συμμαχίας μας, ἐπειδὴ θὰ ἦτο ἀνίσχυρον, θὰ ἐπροκάλει ὀλιγώτερον φόβον εἰς τοὺς ἐχθροὺς σας, οἱ ὅποιοι εἶναι ἰσχυροί...» (Ἴδε ἐν τῷ Α' τῶν Θουκυδίδου Ἱστοριῶν τὸ χωρίον 1.36.1. ἀποσπασθὲν ἐκ τῶν λόγων τῶν Κερκυραίων πρέσβων. Τὸ πρωτότυπον κείμενον μετηνέχθη εἰς τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν ὑπὸ Ἐλευθερίου τοῦ Βενιζέλου.)

§ ἦγουν τὸ *δέος*. *δεδιός-υῖα* - *ός*· μετοχὴ παρακειμένου ἐν σημασίᾳ ἐνεστώτος τοῦ ῥήματος *δέδοικα* ἢ *δέδια*.

** Θουκυδίδου Ἱστοριῶν Α', χωρίον 1.36.1. (MARCHANT, E. C., *Thucydides: Books I-II*, London: Macmillan, 1969.), ὅπερ τῆδε ἀποδοτέον κατὰ τὴν καθαρεύουσαν ἑλληνικὴν: «[...]μανθανέτω ὅτι ἐκεῖνο ὁ προξενεῖ τὸν φόβον αὐτοῦ, ἐνισχυόμενον ὑπὸ δυνάμει, τοῖς ἀντιπάλοις μᾶλλον τὸν φόβον ἐμπούησεν[...]» (ἀπόδοσις εἰς τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν: Γεώργιος Ζάββανος.)

** τὸ *ποθοῦν* ἦγουν ὁ *πόθος*· ἔστιν αὕτη ἡ μετοχὴ ἐκ τοῦ *ποθέω-ω* ῥήματος παρελημμένη, κατὰ τὰ τρία δὲ γένη ὡδ' ἔχουσα: ὁ *ποθῶν*, ἡ *ποθοῦσα*, τὸ *ποθοῦν*.

** (Ziegler, K. *Plutarchi vitae parallelae*, Vol. 2, *Cato Minor* 27.2.: Teubner: Leipzig, 1964.)

ἐνικὸν μετοχῆς ἀντὶ τοῦ ταύτην ἐκφέρεσθαι κατὰ τὸ ἄρῶν γένος καὶ πλυθυντικῶς, ὥσπερ τινὲς φασὶ μὲν *Τὸ νεάζον*, λέγουσι δὲ *Οἱ νεάζοντες* ἢ, ὁμοίως, φασὶ μὲν *Τὸ ἄρχον*, καθ' ὑπόστασιν δὲ λέγουσιν *Οἱ ἄρχοντες*.*

Ἔστι δὲ καὶ τὸ τοιοῦτον τῶν μετοχῶν εἶδος ὡσαύτως ἀπτικῶς παραλαμβάνομεν ἐν τῷ παρόντι πονήματι περιττὸν εἶπειν.

II. Περὶ τῆς «*Κατ' ἐξάρτησιν*» ἢ κοινῶς «*Κατηγορηματικῆς*» καλουμένης μετοχῆς.

Δευτέραν δὲ τῇ τάξει εἶναι φασὶν οἱ γραμματικοὶ μετοχὴν τὴν παρὰ μὲν τοῖς πάλαι *Κατ' ἐξάρτησιν* λεγομένην, παρὰ δὲ τοῖς νῦν *Μετοχὴν Κατηγορηματικὴν*. Εἶναι δὲ τὴν τοιαύτην μετοχὴν τῷ *Κατ' Ἐξάρτησιν* καλουμένῳ ἀπαρεμφάτῳ ἑοικυῖαν, ὅτι, καθάπερ ἐκείνο, οὕτω καὶ ταύτην φασὶ στενωῶς συναπτομένην τῷ ῥήματι ὑπάρχειν· καὶ καθάπερ τὸ κατ' ἐξάρτησιν ἀπαρέμφατον τῆς ἑτέρων ῥημάτων ἐννοίας συμπληρωτικὸν εἶναι, οὕτω δ' ὡσαύτως φασὶν οἱ γραμματικοὶ καὶ τὴν περὶ οὗ ὁ λόγος μετοχὴν ταύτην.

Ἐπιλέγουσι δὲ οἱ γραμματικοὶ τὴν κατ' ἐξάρτησιν μετοχὴν κατηγορουμένην εἶναι ποτὲ μὲν ἐπὶ τοῦ ὑποκειμένου τοῦ ῥήματος, — ὅθεν καὶ κατὰ τὴν πτώσιν τοῦ ὑποκειμένου αἰεί ποτ' ἐκφερομένην εἶναι ταύτην, ἤγουν κατὰ πτώσιν ὀνομαστικῆν: οἷον, *Ἡμεῖς οὐκ*

* "*Ἡ μετοχή*", φησὶν ὁ Μακράκης ἐν τῇ *Λογομάθειᾳ*, "Ἐἴτε ὡς ἐπίθετον εἴτε ὡς οὐσιαστικόν, διατηρεῖ πάντοτε καὶ τὴν ἑαυτῆς ῥηματικὴν φύσιν. Διὰ τοῦτο, τιθεμένη ἐν τῷ λόγῳ ὡς ὑποκείμενον ἢ ὡς κατηγορούμενον ἢ ὡς προσδιορισμὸς ἢ ὡς ἀντικείμενον, συντάσσεται καὶ αὕτη μετὰ ὑποκειμένου καὶ ἀντικείμενου καθ' ἣν ἔχει ῥιζικὴν ἐννοίαν· οἷον, Ἄει δ' ὁ σωθεὶς ἐστὶν ἀχάριστος φύσει.— Ὅδ' ἐσθ' ὁ σώσας.— Τὸν εὐτυχοῦντα χρὴ σοφὸν πεφυκέναι.— Τῶν δυστυχοῦντων εὐτυχῆς οὐδεὶς φίλος.— Ὅτι ἐγὼ εἶην ὁ τὸ φάρμακον ἐπιστάμενος.— Ῥῆσις βραχεῖα τοῖς φρονοῦσι σώφρονα πρὸς τοὺς τεκόντας καὶ φυτεύσαντας πρόπει.— Οἱ λογιμῶ ἑλάχιστα χρωόμενοι.— Τόξων εὐ εἰδώς." (Μακράκης, Α. Νέον Ἐκπαιδευτικὸν Σύστημα: Μέρος Τρίτον, Λογομάθεια, σ. 137: Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ Τυπογραφείου Ἀντωνίου Ν. Καστριώτου, 1882.)

*ἀδύνατοι ὀρῶμεν ὄντες περιγενέσθαι** (=ὄτι δὲν εἴμεθα ἰσχυροὶ νὰ τοὺς νικήσωμεν)· ποτὲ δὲ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου αὐτοῦ κατηγορουμένην ὑπάρχειν τὴν τοιαύτην μετοχὴν (ἄρα καὶ κατὰ τὴν οἰκείαν τῷ ἀντικειμένῳ πτώσει δεῖν γράφεσθαι ταύτην): οἶον, *Ὀρῶμεν πάντα ἀληθῆ ὄντα, ἃ λέγετε*[†] (=ὄτι εἶναι ἀληθῆ).— *Οὐδένα ἡμεῖς ἴσμεν ἄνδρα ἀγαθὸν γεγονότα τὰ πολιτικά*[‡] (=οὐδένα ἡμεῖς γνωρίζομεν ἄνθρωπον, ὅστις νὰ ἔχη ὑπάρξει ἀγαθὸς εἰς τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις).— *Κατελήφθη σου λάθρα πωλῶν τὰ σά*[§](=συνελήφθη νὰ πωλῆ).— *Μέμνημαι καὶ τοῦτό σου λέγοντος*^{**}(=ἐνθυμοῦμαι ὅτι σὺ ἔλεγες).

Συμπέρασμα.

Καθόλου δὲ δεῖ συναρῶν ἐκ πάντων τῶν διαληφθέντων ἄνω χωρίων ὅτι, ἐπειδὴν κατηγορηθῆ ἢ εἰρημένη μετοχὴ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου, τηνικαῦτα τὴν κυρίως *Πλαγίαν Λέξιν* αὕτη συνίστησιν. Τῆς αὐτῆς δὲ μετοχῆς εἰς τὸ σχῆμα *ὄτι* + *Ἐγκλίσει Ὀριστικῆ* ἀναλυθείσης, τὴν *Πλαγίαν Λέξιν* εἰς *Εὐθειαν* ὀρῶμεν ἄφνω τετραμμένην· αὐτίκα γὰρ εἰώθεσαν λέγειν ποτὲ οἱ Ἕλληνες: *Ὀρῶσι πονοῦντας τοὺς σφετέρους*· ὅπερ ἰσοδύναμον τῷ: *Ὀρῶσιν ὅτι οἱ σφέτεροι πονοῦσιν*. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἀναλυομένη ὑπάρχει καὶ ἡ

* *Θουκυδίδου Ἱστοριῶν Α'*, 1.32.5 (MARCHANT, E. C., *Thucydides: Books I-II*, London: Macmillan, 1969.)

† *Ξενοφῶντος Κύρου Ἀναβάσεως*, 5.5.25. (MARCHANT, E., C., *XENOPHON, ALL WORKS*, Volume 2, 2nd edition: CLARENDON PRESS, Oxford, 1970.)

‡ Πλάτωνος διάλογος *Γοργίας*, 517. a. 1. (BURNET, J., *Plato's Works (vol.3rd): Gorgias*: Clarendon Press: Oxford, 1967.)

§ *Εὐριπίδου Κύκλωψ*, στ. 260 (DIGGLE, J., *Euripidis fabulae, (vol. 1.)*: Oxford: Clarendon Press, 1984).

** *Ξενοφῶντος Κύρου Παιδεία*, 1.6.8. (MARCHANT, E., C., *XENOPHON, ALL WORKS*, Volume 4th: CLARENDON PRESS, Oxford, 1970.)

μετοχή ἢ κατηγορούμενη ἐπὶ τοῦ ὑποκειμένου τοῦ ῥήματος· αὐτίκα δ' ἔλεγον οἱ Ἕλληνες: «*Οὐὼ ἔξαμαρτάνων...*»· ὅπερ γραφήσεται ἀναλυόμενον ὧδε: «*Οὐὼ ὅτι ἔξαμαρτάνω...*».* Φησὶ δὲ ὁ Μακροάκης ἐν ἐν τῇ *Λογομαθείᾳ* περὶ τῶν ἐν λόγῳ ἀναλύσεων τῆς μετοχῆς:

«Ἐκ τῆς ἀναλύσεως φαίνεται ὅτι ἡ Μετοχὴ συνδέεται καὶ μετὰ τοῦ ῥήματος καὶ μετὰ τοῦ ὑποκειμένου αὐτοῦ. Καὶ πρὸς μὲν τὸ ὑποκείμενον ἔχει λόγον κατηγορουμένου, πρὸς δὲ τὸ ῥήμα ἔχει λόγον ἀντικειμένου. Ὡσαύτως καὶ ἡ πλαγία πρὸς μὲν τὸ ῥήμα ἔχει λόγον ἀντικειμένου, πρὸς δὲ τὸ ἀντικείμενον ἔχει λόγον κατηγορουμένου. Ἡ κατ' ἐξάρτησιν λοιπὸν Μετοχὴ ἔχει τοῦτο τὸ χαρακτηριστικόν, ὅτι τοῦ μὲν ῥήματος ἐξ οὗ ἐξαρτᾶται, εἶναι ἀντικείμενον, τοῦ δὲ ὑποκειμένου ἢ τοῦ ἀντικειμένου αὐτοῦ εἶναι κατηγορούμενον.»[†]

III. Περὶ τῆς «*Ἐπιρῶρηματικῆς*» ἢ «*Συννημμένης*» ἢ «*Κατὰ Παρένθεσιν*» μετοχῆς.

Καὶ εἰπόντες ἱκανῶς περὶ τῆς *Κατ' ἐξάρτησιν ἢ Κατηγορηματικῆς* λεγομένης Μετοχῆς καὶ τῶν κατ' αὐτὴν νῦν ἴμεν ἐπὶ τὴν τῆς *Ἐπιρῶρηματικῆς* ἢ *Κατὰ Παρένθεσιν* λεγομένης μετοχῆς ἔκθεσιν, ἥπερ χρώμεθα ἐνταῦθα πάλιν Ἀττικῶς, κατὰ τε τὴν γραφὴν καὶ τὸ ὕφος τοῦ Ἀττικοῦ λόγου.

Τρίτην δὲ τὴν σειράν κείσθαι φασιν οἱ φιλόλογοι μετοχὴν τὴν *Ἐπιρῶρηματικὴν* ἢ *Συννημμένην* ἢ *Ἀπόλυτον* ἢ *Κατὰ Παρένθεσιν* λεγομένην. Καὶ καλεῖσθαι μὲν *Συννημμένην* τὴν τοιαύτην μετοχὴν διὰ τὸ ἔχειν ὑποκείμενον αὐτῆς ὄρον ἀνήκοντα εἰς τὴν πρότασιν τὴν διοριζομένην ὑπ' αὐτῆς, (ἄρα καὶ συνάδειν φασὶ ταύτην τῷ ὑποκειμένῳ κατὰ τε τὴν πτώσιν τὸ τε γένος καὶ τὸν ἀριθμόν). Πρὸς

* Ὅρα τὴν ὑπ' ἀριθμ. [5β](#) σημείωσιν ἐντὸς τοῦ [Γ' κεφαλαίου](#) τοῦ παρόντος ποιήματος.

[†] (Μακροάκη, Α. *Νέον Ἐκπαιδευτικὸν Σύστημα: Μέρους Τρίτου, Λογομαθία*, σ. 138: Ἐν Αθήναις, ἐκ τοῦ Τυπογραφείου Ἀντωνίου Ν. Καστριώτου, 1882.)

δ' ἔτι λέγουσιν οἱ φιλόλογοι τὴν μετοχὴν ταύτην Ἀπόλυτον καλεῖσθαι διὰ τὸ ἔχειν ὄλως ἴδιον ὑποκείμενον, ἤγουν ὄρον μὴ ἀνήκοντα εἰς τὴν πρότασιν τὴν διοριζομένην ὑπο τῆς μετοχῆς, καὶ κανονικῶς ἐκφέρεσθαι αὐτὴν κατὰ πτώσιν γενικὴν* οἷον παρὰ Γρηγορίῳ τῷ Ναζιανζηνῷ (4ος μ.Χ. αἰὼν) κεῖνται αἱ προτάσεις: «*Θεοῦ διδόντος οὐδὲν ἰσχύει φθόνος, καὶ μὴ διδόντος οὐδὲν ἰσχύει πόνος.*»[†]

Ἀμφότεραι δὲ αἱ μετοχαὶ αὗται, *Συνημμένη* τε καὶ Ἀπόλυτος, μερίζονται κατὰ λόγον τῆς ἰδίας αὐτῶν σημασίας:

1. Εἰς Αἰτιολογικὰς· ἐπὶ αἰτιολογίας δηλούσης τὴν φύσιν τοῦ πράγματος κειμένη ἢ τοιαύτη μετοχὴ προσλαμβάνει τὰ μόρια ἄτε (δη), οἷα (δη), οἷον (δη), κειμένη δὲ ἐπὶ αἰτιολογίας δηλούσης τὴν ιδέαν τοῦ λέγοντος προσλαμβάνει τὸ ὥς. Εἴθισται δ' ἐπιφέρεσθαι μετὰ τὴν μετοχὴν τὰ οὕτω, διὰ τοῦτο, διὰ ταῦτα· οἷον παρὰ Ξενοφῶντι, ἔνθα γέγραπται: «*Ἀλλὰ νομίζων ἀμείνονας καὶ κρείττους πολλῶν βαρβάρων ὑμᾶς εἶναι, διὰ τοῦτο προσέλαβον.*»[‡] Πολλῷ δὲ περαιτέρω τοῦ ῥηθέντος χωρίου κεῖται «*Ταῦτα δὴ ὥς εὖ εἰπόντος τοῦ Ἀγασίου ἀνεθορύβησαν.*»[§] Ομοίως δὲ προσφυῶς ἂν ἴδοι τις καὶ τὸ παρὰ Πλάτωνι φερόμενον: «*Ἀλλὰ παντὸς μᾶλλον αὐτὸς ἀπορῶν οὕτως καὶ τοὺς ἄλλους ποιῶ ἀπορεῖν.*»^{**}

2. Εἰς Τελικὰς· ἐπὶ δηλώσεως τοῦ τελικοῦ αἰτίου (λόγου) πράξεώς τινος λαμβάνεται μόνον ἢ κατὰ μέλλοντα χρόνον ἐκφερομένη καὶ Τελικὴ λεγομένη μετοχὴ, ἣν οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες εἰώθεσαν συνάπτειν ῥήμασι κινήσεως σημαντικοῖς, ἢ καὶ ἑτέροις ῥήμασι, δηλοῦσι τὸ

* κἀντεῦθεν ἢ τοιαύτη μετοχὴ καλεῖται *Γενικὴ Ἀπόλυτος* ὑπὸ τῶν γραμματικῶν.

† Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ *Ἐπι᾽ Ἠθικά*, 926.1.

‡ Ξενοφώντος *Κύρου Ἀνάβασις*, 1.7.3.

§ αὐτόθι, 6.1.31.

** *Μένων*, 80.c.9.

βεβουλευμένως ἐνεργεῖν, προτάσσοντες δὲ πρὸ αὐτῆς καὶ τὸ μόριον ὡς αὐτίκα δὲ παρ' Ἡροδότῳ κεῖται: «*Ἐστάλη ἐς Δελφοὺς ὁ Ἀρκεσίλεως χρησόμενος τῷ χρηστηρίῳ...*», ὅπου, ἐὰν ἡ *Τελικὴ* μετοχὴ εἰς *Τελικὴν* πρότασιν τραπῆ, ἢ αὐτὴ πρότασις γραφήσεται ὡδε: «*Ἐστάλη ἐς Δελφοὺς, ἵνα χρήσηται τῷ χρηστηρίῳ...*».* Ἀλλὰ καὶ μετὰ ῥημάτων σημαίνοντων κινήσιν ὡσαύτως οἶόν τ' ἐστὶ συντάσσεσθαι τὴν μετοχὴν ταύτην, συνδεδεμένην τῷ ὡς, καθάπερ κεῖται αὕτη παρ' Ἰσοκράτει, ἔνθα φέρεται: «*Εἰς Βυζάντιον δὲ τριήρεις ἐξέπεμπον ὡς καὶ γῆς καὶ θαλάττης ἄρξοντες...*»,[†] ὃ ἐστὶ, «*Τριήρεις ἐξέπεμπον, ὅπως καὶ γῆς καὶ θαλάττης ἄρξωσιν.*» Ἰστέον δὲ πρὸς τούτοις καὶ τοῦτο, ὅτι, ἐξαιρουμένου τοῦ Θουκυδίδου, τοῖς δὲ ἄλλοις Ἀττικοῖς εἰθισμένον πάνυ ἦν τὴν *τελικὴν μετοχὴν* μετὰ τὸ ῥῆμα *παρασκευάζομαι* γραφομένην συνάπτεσθαι τῷ ὡς, καθ' ὄνπερ τρόπον ὁρῶμεν ταύτην κειμένην παρὰ Ξενοφῶντι ἐν τῇ *Κύρου Παιδείᾳ*, ἔνθα γέγραπται: «*Ἡ Μανδάνη παρασκευάζετο ὡς ἀπιούσα πάλιν πρὸς τὸν ἄνδρα...*»,[‡] ἤγουν «*Παρασκευάζετο ὅπως ἀπῆλθ...*» (ἢ «*ὅπως ἀπέλθ...*»).

3. Εἰς τὰς Χρονικὰς καλουμένας, αἱ λαμβάνουσιν ἄρνησιν οὐ ἢ μή, προσλαμβάνουσι δὲ πολλάκις τιθέμενα πρὸ αὐτῶν τὰ ἐπιρῶματα *μεταξύ, εὐθύς, μετ' αὐτάς* δὲ ὁρῶμεν συχνάκις τιθέμενα τὰ ἐπιρῶματα *ἐνταῦθα, δῆ, εἶτα, ἔπειτα, τότε, ἤδη*,[§] τοῦ δὲ ἅμα ἐπιρῶματος τιθεμένου καὶ πρὸ καὶ μετ' αὐτάς· οἶον αὐτίκα παρ' Αἰσχίνῃ, ἐν τῷ *Κατὰ Κτησιφῶντος* λόγῳ αὐτοῦ, ἔνθα φέρεται «*Μέλλει τίς ἂν εἶη τοιοῦτος ἰατρός, ὅστις τῷ νοσοῦντι μεταξύ*

* Ἡροδότου Ἱστορίαι, 4.163.4.

† Ἰσοκράτους *Φίλιππος*, 53.11.

‡ Ξενοφῶντος *Κύρου Παιδεία*, 1.3.13.

§ Ὅρα προσφυῶς τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 142 σελίδα ἐν τῇ *Λογομαθείᾳ* Ἀποστόλου τοῦ Μακράκη (Μακράκη, Α. Νέον Ἐκπαιδευτικὸν Σύνστημα: Μέρους Τρίτον, Λογομάθεια, σ. 142: Ἐν Αθήναις, ἐκ τοῦ Τυπογραφείου Ἀντωνίου Ν. Καστριώτου, 1882.)

*ἀσθενοῦντι μηδὲν συμβουλεύοι...»**, ὅπου, ἐὰν ἡ χρονικὴ μετοχὴ *ἀσθενοῦντι* —ἢ λαμβάνουσα τὸ ἐπιρῶρημα *μεταξὺ* πρὸ αὐτῆς— εἰς τὴν ὁμόλογον αὐτῆ χρονικὴν πρότασιν ἀναλυθῆ, τὸ ἐν λόγῳ τοῦτο χωρίον γραφήσεται ὡς ἔπεται: «*Τίς ἂν εἶη τοιοῦτος ἰατρός, ὅστις μηδὲν συμβουλεύοι τῷ νοσοῦντι, ἐν ᾧ ἀσθενοῖ;*». Ὁμοίως δ' εὗρηται κείμενον τὸ τοιοῦτον τῆς μετοχῆς εἶδος καὶ παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ, τοῦ ἐπιρῶρηματος «*εὐθύς*» τιθεμένου πρὸ τῆς μετοχῆς· οἷον αὐτίκα ἐν τῷ *Θουκυδίδου Ἱστοριῶν* Δευτέρῳ, ἔνθα γέγραπται: (2.39.1.) «*Οἱ μὲν ἐπιπόνῳ ἀσκήσει εὐθύς νέοι ὄντες τὸ ἀνδρεῖον μετέρχονται...*»,[†] ὅπου, ἐὰν ἡ χρονικὴ μετοχὴ *ὄντες*, ὁμοῦ μετὰ τοῦ ἐπιρῶρηματος *εὐθύς* πρὸ ταύτης τιθεμένου, ἀναλυθῆ εἰς τὴν ὁμόλογον αὐτῆ χρονικὴν πρότασιν, τὸ ὅλον χωρίον γραφήσεται ὡς ἔπεται: «*Εὐθύς, ἀφ' οὗ νέοι εἰσὶ, τὸ ἀνδρεῖον μετέρχονται...*». Ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπιρῶρημα *ἅμα*, περὶ οὗ ἤδη εἰρήκαμεν ἀνωτέρω, ἰδοὺ μὲν, πότε ἐστὶ τοῦτο τιθέμενον πρὸ τῆς χρονικῆς μετοχῆς, ὡς αὐτίκα ἀπαντᾷ τοῦτο παρὰ Πλάτωνι: (*Λύσις*, 213.d.3.) «*Οὐκ ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, ἔφη, ὁ Λύσις, καὶ ἅμα εἰπὼν ἠρυσθρίασεν[...]*»[&] ἰδοὺ δὲ καὶ πότε ἐστὶ τὸ αὐτὸ ἐπιρῶρημα μετὰ τὴν χρονικὴν μετοχὴν τιθέμενον, ὥσπερ, φέρεται εἰπεῖν, κείται τοῦτο παρὰ τῷ Ξενοφῶντι ἐν *Κύρου Ἀναβάσεως* Τετάρτῳ: (4.1.19.) «*[...] ἄλλ' ἠναγκάζοντο φεύγοντες ἅμα μάχεσθαι...*»[§] ἤγουν «*[...] ἄλλ' ἠναγκάζοντο, ἐν ᾧ ἔφευγον, μάχεσθαι...*». Ὡσαύτως δὲ ἴδοιμεν ἂν προσφυῶς καὶ ἐν τῷ Ἑκτῷ τοῦ αὐτοῦ πονήματος, ἔνθα φέρεται (6.3.5.) «*[...] καὶ τέως μὲν ἐμάχοντο ἅμα πορευόμενοι οἱ Ἕλληνες[...]*».

* Αἰσχίνου λόγος *Κατὰ Κτησιφῶντος*, ἔνθα βλέπε χωρίον 225.5. (MARTIN, V., *Eschine, Discours*, Volume 2th: *In Ctesiphontem*: Le Belles Lettres, Paris, 1928)

† Jones, H. S., Powell, J.E., *Thucydides historiae*, Volume 1st (second edition revised): Clarendon Press, Oxford, 1970.

‡ (Burnet, J., *Platonis Opera*, Volume 3rd: *Lysis*: Clarendon Press, Oxford, 1903).

§ (Marchant, E. C., *Xenophontis opera omnia*, Volume 3rd: *Anabasis*: Clarendon Press, Oxford, 1961).

ἡγουν «[...]ἐμάχοντο, ἐν ᾧ ἐπορεύοντο[...]».* Καὶ μὴν τὸ ἔτι ὁμοίως οὕτως ἔχει κατὰ τὴν σύνταξιν, τιθέμενον πρὸ τῆς μετοχῆς· οἷον παρὰ Πλάτωνι ἐν τῇ *Σωκράτους Ἀπολογία*, ἔνθα φέρεται (32.c.3) «*Ταῦτα ἦν ἔτι δημοκρατουμένης τῆς πόλεως[...]*»,[†] τουτέστιν «[...]ὄτε ἐδημοκρατεῖτο ἔτι ἡ πόλις[...]».

4. Εἰς τὰς Ὑποθετικὰς λεγομένας, τὸ ἀποφατικὸν *μη* λαμβανούσας, αἵτινες ἰσοδύναμοι ὑπάρχουσι ταῖς προτάσεσι ταῖς καλουμέναις ἀντιστοίχως «*Ὑποθετικά*», καὶ ὡς ἐκ τούτου συνιστᾶσιν ἅπαντα τὰ εἶδη τῆς Ὑποθετικῆς Λέξεως. Αὐτίκα δ' ἐπὶ τοῦ πρώτου τῆς Ὑποθετικῆς Λέξεως εἵδους ἴδωμεν χωρίον τι κείμενον παρὰ Ξενοφῶντι ἐν τῷ *Κύρου Ἀναβάσεως* ἔκτῳ, ἔνθα φέρεται: (6.5.19.) «*Δεῖ διδάσκεισθαι [ἡμᾶς] ὅτι Οὐκ ἔστιν [ἡμῖν] μη νικῶσι σωτηρία...*»,[‡] ὅπου, εἰ ἡ ἐκφερομένη κατὰ δοτικὴν πτώσιν μετοχή —*μη νικῶσι*— εἰς τὴν ὁμόλογον αὐτῇ ὑποθετικὴν πρότασιν ἀναλυθήσεται, μορφοῦται Ὑποθετικὸς Λόγος ὡς ἔπεται: «*Εἰ μη νικῶμεν, οὐκ ἔστι σωτηρία*». Περὶ δε τοῦ δευτέρου τῆς Ὑποθετικῆς Λέξεως, τοῦ ἐκφράζοντος τὸ *μη ὄν*, ἴδωμεν παρ' Ἰσοκράτει ἐν τῷ λόγῳ *Πρὸς Εὐθύνο*ν, ἔνθα φέρεται: (16.2) «*Οὐκ ἂν ἀδικεῖν ἐπιχειρῶν τὰ δύο μέρη τῆς παρακαταθήκης ἀπέδωκεν[...]*»,[§] ὅπου, τῆς ὑποθετικῆς μετοχῆς εἰς ὑποθετικὴν πρότασιν τραπησομένης, τὸ ὅλον χωρίον ὧδε πάλιν γραφήσεται: «*Εἰ ἐπεχείρει ἀδικεῖν, οὐκ ἂν τὰ δύο μέρη τῆς παρακαταθήκης ἀπέδωκε*». Περὶ δὲ τοῦ τρίτου εἵδους τῆς Ὑποθετικῆς Λέξεως, τοῦ δηλοῦντος τὸ καθόλου προσδοκώμενον, ἴδωμεν πῶς συντάττει τὸ τοιοῦτον εἶδος τῆς μετοχῆς ὁ Ξενοφῶν ἐν

* Ἴδε αὐτόθι.

[†] (Burnet, J., *Platonis Opera*, Volume 1st: *Apologia socratis*: Clarendon Press, Oxford, 1967).

[‡] (Marchant, E. C., *Xenophontis opera omnia*, Volume 3rd: *Anabasis*: Clarendon Press, Oxford, 1961).

[§] (Mathieu, G.- Brémond, É., *Isocrate: Discours*, Vol. 1: *In Callimachum*: Les Belles Lettres, Paris, 1929).

τῷ Κύρου Ἀναβάσεως ἔκτω· (6.1.29) «*Εὖ ἴστε ὅτι ἄλλον μὲν ἐλόμενοι οὐχ εὐρήσετε ἐμὲ στασιάζοντα...*»,* ὅπερ ὁμόλογον γίνεται τῷ «*Ἄλλον μὲν ἐὰν ἔλησθε, οὐχ εὐρήσεται ἐμὲ στασιάζοντα...*». Περὶ δὲ τοῦ τετάρτου εἶδους τῆς Ὑποθετικῆς Λέξεως, τοῦ δηλοῦντος τὸ ἀπεριλήπτως καὶ ἀόριστως ἐπαναλαμβάνεσθαι κατὰ τὸ παρὸν καὶ μέλλον, ἴδωμεν τὸν τρόπον τοῦ συντάττεσθαι τὴν τοιαύτην μετοχὴν ὑπὸ τοῦ Ἰσοκράτους, ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ *Πρὸς Δημόνικον*, ἔνθα φέρεται (30.1.) «*Μίσει τοὺς κολακεύοντας ὥσπερ τοὺς ἐξαπατῶντας ἀμφοτέρω γὰρ πιστευθέντες τοὺς πιστεύσαντας ἀδικοῦσιν.*»[†] Νῦν οὖν, εἰ τὴν ὑποθετικὴν μετοχὴν —*πιστευθέντες*— τρέψομεν εἰς τὴν ὁμόλογον αὐτῇ ὑποθετικὴν πρότασιν, εὐθέως παραχρῆμα μορφοῦται Λόγος Ὑποθετικός· οἶον «*Ἀμφοτέρω γὰρ, ἐὰν πιστευθῶσιν, ἀδικοῦσιν.*» Περὶ δὲ τοῦ πέμπτου εἶδους, τοῦ δηλοῦντος τὴν ἀπλήν διάνοιαν τοῦ λέγοντος, δυνάμεθα ἰδεῖν χωρίον τι κείμενον παρὰ Ξενοφῶντι ἐν τῷ *Ἑλληνικῶν* ἔκτω, ἔνθα φέρεται (6.5.44) «*Οὔτοι καὶ ὑμῖν αἰσχύνοιντ' ἂν μὴ ἀποδιδόντες χάριτας[...]*»,[‡] ὅπου, ἐπειδὴν ἡ ὑποθετικὴ μετοχὴ εἰς ὑποθετικὴν πρότασιν τραπῆ, τῆνικαῦτα μορφοῦται Λόγος Ὑποθετικός· οἶον, «*Εἰ οὔτοι ὑμῖν μὴ ἀποδιδόειν χάριτας, αἰσχύνοιντ' ἂν.*» Περὶ δὲ τοῦ ἔκτου εἶδους, τοῦ δηλοῦντος ἀπερίληπτον καὶ ἀόριστον ἐπανάληψιν κατὰ τὸ παρελθόν, ἀρκεσθυσόμεθα χωρίῳ τινί, ἐνδεικτικωτάτῳ τοῦ ῥηθέντος εἶδους τῶν Ὑποθετικῶν, ὅπερ ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ ἐν τῷ *Ἱστοριῶν* δευτέρῳ, ὅπου κείται: (2.50.1) «*Τὰ γὰρ ὄρνεα καὶ τετράποδα ὅσα ἀνθρώπων ἀπτεται, πολλῶν ἀτάφων γιγνομένων ἢ οὐ προσήει ἢ*

* (Marchant, E. C., *Xenophontis opera omnia*, Volume 3rd: *Anabasis*: Clarendon Press, Oxford, 1961).

† Mathieu, G.- Brémont, É., *Isocrate: Discours*, Vol. 1: *Ad Démonicum* (orat. 1): Les Belles Lettres, Paris, 1929.

‡ Marchant, E. C., *Xenophontis opera omnia*, Volume 1st: *Hellenica*: Clarendon Press, Oxford, 1968.

γευσάμενα διεφθείρετο[...]», ὅπου, εἰ ἢ ὑποθετικὴ μετοχὴ εἰς ὑποθετικὴν πρότασιν ἀναλυθῆσεται, ἔσται μεμορφωμένος Λόγος ὁ Ὑποθετικός· ἤγουν «*[...]εἰ γεύσαιτο, διεφθείρετο[...]*».

5. Εἰς τὰς Ἐναντιωματικὰς ἢ Ἐνδοτικὰς ἢ Παραχωρητικὰς καλουμένας μετοχάς, τὸ ἀποφατικὸν οὐ λαμβανούσας, ὧν ἡ ἔννοια τῆς ἐναντιώσεως καθίσταται μᾶλλον ἐπιτεταμένη προσθήκη τοῦ ἐπιδοτικοῦ καὶ ἢ τοῦ *καίπερ*, (σπανιώτερον δὲ τοῦ *καίτοι*), παρὰ δὲ τοῖς ποιηταῖς, προσθήκη μόνον τοῦ *πέρ*, ἐν ᾧ κείμενα ἐπὶ ἀποφάσεως αἱ τοιαῦται μετοχαὶ συντάσσονται τοῖς τιθεμένοις πρὸ αὐτῶν ἀποφατικοῖς οὐδέ ἢ *μηδέ*.

Περὶ δὲ τοῦ πότε μὲν δεῖ τοὺς *καίπερ-καίτοι* συνδέσμοις συντάσσασθαι μετοχαῖς, πότε δὲ ῥήμασι, τάδε ἔφη ὁ Μακροβίος ἐν τῇ *Λογομαθείᾳ*:[†]

«Οἱ σύνδεσμοι *καίπερ, καίτοι*, φέρονται καὶ πρὸς ῥήμα Ὀριστικόν· ἀλλ' ὁ μὲν *καίπερ* σπανίως μετὰ ῥήματος καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μετὰ Μετοχῆς, ὁ δὲ *καίτοι* ἀντιστρόφως σπανίως μετὰ Μετοχῆς καὶ συνήθως μετὰ ῥήματος· οἶον, *καίπερ ὄντα δυσμενῆ*.—* *Καίπερ οὐ δύσοργος ὄν*.—[§]*Καίτοι σ' ἐγὼ τίμησα*.—** *Καίτοι δέδοικα πολλά*.»

Καὶ παρεχόμεθα ἐνταῦθα χωρία τινά, ἐνδεικτικὰ τῆς ὡς εἴρηται τοιαύτης συντάξεως τῶν ἐν λόγῳ μετοχῶν: *Πολλοὶ γὰρ ὄντες*

* Jones, H. S.- Powell, J. E., *Thucydides historiae*, Volume 1st(1st edition republished): Clarendon Press, Oxford, 1970.

† Ὅρα προσφυῶς τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 159 σελίδα ἐν τῇ *Λογομαθείᾳ* Ἀποστόλου τοῦ Μακροβίου (Μακροβίος, Α. Νέον Ἐκπαιδευτικὸν Σύστημα: Μέρους Τρίτου, Λογομαθεία: Ἐν Αθήναις, ἐκ τοῦ Τυπογραφείου Ἀντωνίου Ν. Καστριώτου, 1882.)

‡ Τὴν φράσιν ταύτην ὁ συγγραφεὺς ἠρύσατο ἐκ τῆς ἐπιγραφομένης *Αἴας* τραγωδίας τοῦ Σοφοκλέους, ἐνθα, τῆς Ἀθηνᾶς εἰπούσης τῷ Ὀδυσσεῖ (118-122) ἰσχυρῶς, Ὀδυσσεῦ, τὴν θεῶν ἰσχὴν ὄση; Τούτου τίς ἂν σοὶ τάνδρὸς ἢ προνούστερος ἢ δρᾶν ἀμείνων ἠῤῥέθη τὰ καίρια;» ὁ Ὀδυσσεὺς ὑπολαβὼν ἔλεξεν ὧδε: Ἐγὼ μὲν οὐδέν' οἶδ'· ἐποικτίρω δὲ νιν δύστηνον ἔμπαρ, *καίπερ ὄντα δυσμενῆ*.. (Dain, A.- Mazon, P., *Sophocle*, Vol. 2: *Ajax*: Les Belles Lettres, Paris, 1958.)

§ Σοφοκλέους *Φιλοκλήτης*, στ. 377. (Dain, A.- Mazon, P., *Sophocle*, Vol. 3: *Philoctetes*: Les Belles Lettres, Paris, 1960.)

** Καὶ ταύτην τὴν φράσιν ἐκ τοῦ Σοφοκλέους ὡσαύτως ἠρύσατο πάλιν ὁ συγγραφεὺς· εἰδικώτερον δ' ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 904 στίχου τῆς τραγωδίας αὐτοῦ τῆς ἐπιγεγραμμένης *Ἀντιγόνη*, ὅπου φέρεται «*Καίτοι σ' ἐγὼ τίμησα τοῖς φρονούσιν εὐ*...» (Dain, A.- Mazon, P., *Sophocle*, Vol. 1: *Antigone*: Les Belles Lettres, Paris, 1955.)

** Τοῦτο μὲντοι ἠρύσατο ὁ συγγραφεὺς οὐχὶ ἐκ τινος τραγωδίας τοῦ Σοφοκλέους, ὥσπερ οὗτος ἡμᾶς εἶθικεν ἀναγινώσκων ἀνωτέρω, ἀλλ' ἐκ τινος κωμωδίας τοῦ Ἀριστοφάνους, καὶ μάλιστα ἐξ ἐκείνης ἢ ἐπιγράφεται *Ἀχαρνῆς*: «*Καίτοι δέδοικα πολλά· τοῖς τε γὰρ τρόποις τοῖς τῶν ἀγροίκων οἶδα χαίροντας σφόδρα*...» (στ. 370)- (Coulon, V.- van Daele, M. *Aristophane*, Vol. 1: *Achamenses*: Les Belles Lettres, Paris, 1967.)

εὐγενεῖς εἰσιν κακοί.— Ἐπεὶ δὲ εἶδον αὐτὸν οἴπερ πρόσθεν προσεκύνουν, καὶ τότε προσεκύνησαν, καίπερ εἰδότες ὅτι ἐπὶ θάνατον ἄγοιτο.—† Τότε δ' οὐ τι δυνήσεται ἀχνύμενός περ χροισμῆιν.—‡*

6. Εἰς τὰς *Τροπικὰς* λεγομένας, τὸ ἀποφατικὸν οὐ λαμβανούσας καὶ κατ' ἐνεστώτα ὡς ἐπὶ πλείστον ἐκφερομένας, αἵτινες δηλοῦσι τὸ *τῖνι τρόπῳ* καὶ ἐν *τῖνι μέσῳ* γίνεσθαι τι.[§] Τοιαύτας δὲ συντάξεις, ἐνδεικτικὰς τῶν τοιούτων μετοχῶν, ἔστιν εὐρεθῆναι ὅτε μὲν παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ· οἶον, «*Θηβαῖοι ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς γῆς οὐδὲν ἀδικήσαντες (=δίχως νὰ βλάβουν τίποτε)*»^{**} ὅτε δὲ παρὰ τῷ Ξενοφῶντι· οἶον, «*Ἦκεν ἄγων ἄνδρα ἔχοντα τόξον (=μὲν ἕναν ἄνδρα ποὺ εἶχε τόξο)*»^{**} ὅτε δὲ καὶ παρ' Ἰσοκράτει· οἶον, «*Μαχόμενοι καὶ ναυμαχοῦντες τοὺς βαρβάρους ἐνίκησαν...*»^{**} ἀλλὰ καὶ παρὰ πλείστοις ἄλλοις Ἀττικοῖς, πεζοῖς τε καὶ τραγωδοῖς, ἔστιν ὡσαύτως εὐρεθῆναι τοιαύτας συντάξεις τῶν τροπικῶν μετοχῶν.

7. Εἰς τὰς *Γενικὰς Ἀπολύτους* λεγομένας μετοχάς, αἵτινες ἐκλήθησαν οὕτως, ἔνθεν μὲν διὰ τὸ ἐκφέρεσθαι, ὡς εἰκός, κατὰ γενικὴν πτώσιν· ἔνθεν δέ, ὃ καὶ τὸ μέγιστον ἀπάντων, διὰ τὸ ἔχειν ἴδιον ὑποκείμενον, μὴ ἀποτελοῦν τινα ὄρον τοῦ κυρίου λόγου. Δηλοῦσι δὲ αἱ *Γενικαὶ Ἀπόλυτοι* ποικίλας ἐπιρῶηματικὰς σχέσεις, μεριζόμεναι κατὰ λόγον τοῦ εἶδους αὐτῶν εἰς: α) *χρονικὰς*, ὡσπερ ἀπαντᾷ τὸ τοιοῦτον τῶν μετοχῶν εἶδος ἐν τῇ προτάσει «*Ἐτειχίσθη*

* ἦγουν: *εἰ καὶ εὐγενεῖς εἰσι κακοί.*— Εὐριπίδου Ἡλέκτρα, στ. 551. (Diggle, J., Euripidis fabulae, Vol. 2: Electra: Clarendon Press, Oxford, 1981.)

† Ξενοφῶντος Κύρου Ἀνάβασις, 1.6.10 (Marchant, E. C., Xenophontis opera omnia, Volume 3rd: Anabasis: Clarendon Press, Oxford, 1961).

* Ομήρου Ἰλιάς, 1.241 (Allen, T. W., Homeri Ilias, Volume 2nd: Clarendon Press, Oxford, 1931).

§ Τὴν τοιαύτην μετοχὴν ἔστιν ἀποδίδοσθαι κατὰ τὴν νεωτέραν Κοινὴν ῥήματι οἰκείῳ σὺν τῷ συνδέσμῳ καί· οἶον «*Εἰσὶ τινες τῶν Χαλδαίων οἱ ληξόμενοι ζῶσι (=οἱ ὅποιοι ληστεύουν καὶ ζοῦν).*»

** 2.5.

** Κύρου Ἀνάβασις, 4.4.16.

** Περί τῆς εἰρήνης, 43.5. —Mathieu, G., Isocrate: Discours, Vol. 1: De pace (orat. 8): Les Belles Lettres, Paris, 1942.

δὲ καὶ Ἀταλάντη τοῦ θέρουσ τούτου τελευτῶντος.»* εἰς β) αἰτιολογικάs, καθάπερ ἢ τοιαύτη μετοχή εὔρηται κειμένη ἐν τῇ προτάσει «Οὔσης στενῆς τῆς ἐσόδου οἱ Ἀθηναῖοι ἵππους ἑβδομήκοντα ἀπολλύασιν...»[†] εἰς γ) τελικάs, δηλούσας τὸ τελικὸν αἷτιον (τὸν λόγον) πράξεώς τινος, ὡs κείται τὸ τοιοῦτον εἶδος ἐν τῇ προτάσει «Καὶ Λακεδαιμονίοις ναῦς ἐπετάχθη ποιῆσθαι... ὡs ἐs τὸν πάντα ἀριθμὸν πεντακοσίων νεῶν ἐσομένων[...].»[‡] εἰς δ) ὑποθετικάs, καθ' ὃν τρόπον ἀπαντᾶται τὸ τοιοῦτον εἶδος εἰs τὴν πρότασιν «Τούτοις (τοῖς νόμοις) τῶν πολιτῶν ἐμμενόντων, αἱ πόλεις ἰσχυρόταται γίνονται[...].»[§] εἰς ε) ἐναντιωματικάs, ὡs ὀρῶμεν τὴν τοιαύτην μετοχὴν κειμένην ἐν τῷ Β' τῶν Ξενοφῶντος Ἑλληνικῶν, ἔνθα ἀπαντᾶται ἡ πρότασιs (2.2.11) «Καὶ ἀποθνησκόντων ἐν τῇ πόλει λιμῶ πολλῶν Ἀθηναῖοι οὐ διελέγοντο περὶ διαλλαγῆs[...].» τελευταῖον δὲ στ) εἰs τροπικάs, καθάπερ κείται ἢ τοιαύτη μετοχὴ πάλιν παρὰ Ξενοφῶντι, ἐν τῷ Κύρου Ἀναβάσεωs δευτέρω, ἔνθα γέγραπται (2.22) «Κῦρος ἀνέβη ἐπὶ τὰ ὄρη οὐδενὸs κωλύοντος.».

8. Εἰs τὰs Αἰτιατικάs Ἀπολύτους καλουμέναs, κατὰ πτῶσιν αἰτιατικὴν ἐκφερομέναs καὶ ἴδιον ὑποκείμενον ὡσαύτωs ἐχούσας. Ὅποῖον δὲ τὸ ὑποκείμενον τῶν τοιούτων μετοχῶν εὐθύs πειρασόμεθα σκοποῦντεs.

Ἔστιν οὖν τὸ ὑποκείμενον τῆs Αἰτιατικῆs Ἀπολύτου, ἅτε δὴ ἐκ ὀρημάτων ἢ ἐκφράσεων ἀπροσώπων παραγομένηs:

* ≙ Ετερίσθη δὲ καὶ ἡ Ἀταλάντη κατὰ τοῦτο τὸ θέροs, ὄτε ἐτελεύτα. Θουκυδίδου Ἱστοριῶν Β' (32.1). — Jones, H. S.- Powell, J. E., *Thucydides historiae*, Volume 1st (1st edition republished): Clarendon Press, Oxford, 1970.

[†] ≙ Επειδὴ ἦν στενὴ ἢ ἐσοδοs. Θουκυδίδου Ἱστοριῶν Ζ' (51.1). Jones, H. S.- Powell, J. E., *Thucydides historiae*, Volume 2nd (2nd edition republished): Clarendon Press, Oxford, 1942.

[‡] ≙ Ἴνα γένωνται νῆεs πεντακόσαι... Θουκυδίδου Ἱστοριῶν Β' (7.1).

[§] ≙ Ἐὰν οἱ πολῖται ἐμμένωσι... γίνονται. Ξενοφῶντος Ἀπομνημονεύματα, χωρῖον 4.4.16. (Marchant, E. C., *Xenophon's opera omnia*, Volume 2nd (second edition): *Memorabilia*: Clarendon Press, Oxford, 1921).

α. Ἀπαρέμφατον, ὡσπερ εὔρηται κείμενον ἐν τῇ Δ' βίβλῳ τῶν *Θουκυδίδου Ἱστοριῶν*, ἔνθα ἡ αἰτιατικὴ *ἐξὸν* παραλαμβάνεται πρὸς δήλωσιν τῆς ἐναντιώσεως, οἷον «*Πολλάκις πλεονεκτῆσαι ὑμῖν ἐξὸν οὐκ ἠθελήσατε*».* Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον κεῖται τῆς τοιαύτης μετοχῆς τὸ ὑποκείμενον προσέτι καὶ ἐν τῇ Ζ' βίβλῳ τοῦ αὐτοῦ συγγράμματος, ἔνθα ἡ αἰτιατικὴ *ἀδύνατον ὄν* λέγεται ἐπὶ δηλώσεως τῆς αἰτιολογίας, ἡγουν (7.44) «*Συρακόσιοι παρεκελεύοντο κραυγῇ οὐκ ὀλίγη χρώμενοι ἀδύνατον ὄν ἐν νυκτὶ ἄλλῳ τῷ[†] σημῆναι*»[‡]

β. Ἀντωνυμία ἐν οὐδετέρῳ γένει, καθάπερ κεῖται ἐν τῷ Δ' τῆς *Κύρου Ἀναβάσεως*, ὅπου ἡ αἰτιατικὴ *δόξαν* λέγεται ἐπὶ δηλώσεως τοῦ χρονικοῦ ἐκείνου σημείου, μεθ' ὃ ἐγένετο ἡ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου, ἡ δηλουμένη ὑπὸ τοῦ ῥήματος *ἐκήρουξαν*· ἡγουν (4.1.13) «*Δόξαν δὲ ταῦτα ἐκήρουξαν [οἱ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ] οὕτω ποιεῖν[...]*», ὅπου, ἀναλυθείσης τῆς αἰτιατικῆς ἀπολύτου εἰς τὴν ὁμόλογον αὐτῇ χρονικὴν πρότασιν, τῆδ' ἀναγκαίως γραφήσεται χωρίον τὸ προκείμενον: «*Ἐπεὶ δ' ἔδοξε ταῦτα, ἐκήρουξαν*».

Ὅτι δὲ καὶ ἐκ ῥημάτων ἔτι μὴ ἐχόντων καθόλου ἴδιον ὑποκείμενον ἐνὶ παράγῃ τὴν ἐν λόγῳ μετοχὴν, καὶ τοῦτο προσέτι ῥητέον. Αὐτίκα δ' ἴδωμεν ἐν τῷ Ἰσοκράτους *Πανηγυρικῷ* τὸ φερόμενον (4.1.13) «*Τυχὸν μὲν γὰρ ἂν τι συνεπέρανεν [οὗτοι]*». Καὶ ἔστι τὸ *τυχὸν ἐπὶ ὑποθέσεως* ἐνταῦθα εἰρημένον, ὅπερ εἰ ἐθέλομεν εἰς τὴν ὁμόλογον αὐτοῦ πρότασιν μετατυπῶσαι, ἔχομεν ἂν *Λέξιν Ὑποθετικὴν*· ἡγουν, «*Εἰ ἔτυχεν, συνεπέρανεν ἂν[...]*».

* = *Εἰ καὶ ἐξῆν πλεονεκτῆσαι, οὐκ ἠθελήσατε*.

† = τινί.

‡ = ἀφοῦ ἦτο ἀδύνατον κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτὸς νὰ δώσωσιν ἄλλο σύνθημα.

Καὶ εἴρηται μὲν ἱκανῶς ἤδη περὶ ἀπάντων τῶν εἰδῶν τῶν μετοχῶν καὶ τῶν κατ' αὐτάς. Ἄρτι δὲ περιττὸν εἰπεῖν ὅτι καὶ τα περὶ ὧν ὁ λόγος εἶδη ταῦτα ὁμοίως ἀπτικῶς παρελάβομεν ἐν τῷ παρόντι συγγράμματι. Πᾶς οὖν ὅστις ἀνέγνωκε τὸ παρὸν πόνημα καταμεμάθηκεν ὅτι τοῦτο στοιχεῖ τοῖς γραμματικοῖς κανόσι τῆς ἀρχαίας Ἀπτικῆς, κατὰ τε τὸ *Φθογγολογικόν* καὶ τὸ *Τυπολογικόν* καὶ τὸ *Ἐτυμολογικόν*, ἤγουν τὸ *τεχνολογικόν* τῆς γραμματικῆς μέρος, καὶ κυριώτατα δὲ κατὰ τὸ *Συντακτικόν*. Κατὰ δὲ τὸ ὕφος τοῦ λόγου, ὡς ἤδη εἴρηται προπάρουθεν, ἔστι τοῦτο τὸ σύγγραμμα μιμούμενον τὰ ἐξῆς: τὸ λεκτικὸν τοῦ μεγάλου Διδασκάλου τοῦ Χριστιανισμοῦ, Ἀποστόλου τοῦ Μακροῦ, τὸ ἀπτικίζον ὕφος τοῦ φιλόλογου ἐξ Ἀμφίσσης καὶ Πανεπιστημιακοῦ, Κωνσταντίνου τοῦ Κόντου· τὸ ἰδιάζον ὕφος τοῦ μεγάλου τοῦ ἔθνους ἱστοριογράφου, Κωνσταντίνου τοῦ Παπαρῶρηγοπούλου, ὡς καὶ τὸ λεκτικὸν ἐξεχόντων βυζαντινῶν λογίων καὶ ἀλεξανδρινῶν γραμματικῶν.

§ 4. Ἐν ἐπιλόγῳ.

Καὶ εἴρηται πάντα ταῦτα ἐν τῷ παρόντι πονήματι, εἰς ἐπήκοον παντός Ἑλληνοῦ, ἔνθεν μὲν συνειδότος ἑαυτῷ ὁποῖον ἔσται τὸ μέλλον αὐτοῦ ὡς κοινωνικοῦ καὶ πνευματικοῦ ὄντος, ζῶντος ἐν χώρᾳ ἐαλωκυῖᾳ ὑπὸ ἐχθροῦ ἀφανοῦς καὶ καταχθονίου· ἔνθεν δὲ συνειδότος ὁποῖον ἔσται καὶ τὸ μέλλον τῶν ἑαυτοῦ τέκνων ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, εἰ μὴ ὁ Ἕλλην μεταλαμπαδεύσει αὐτοῖς συνεχῶς καὶ ἐμμεθόδως τὴν ἱερὰν ταύτην πνευματικὴν παρακαταθήκην τῶν ἑαυτοῦ προγόνων. Τῇ γὰρ παρακαταθήκῃ ταύτῃ δυνήσονται ὕστερον τὰ τέκνα αὐτοῦ προαγαγεῖν τὸ γένος εἰς τὴν ἐπικειμένην Νέαν Ἐποχὴν τῆς ἀνθρωπότητος, ἵν' ἐπὶ τέλους ἀναγεννηθῇ τὸ ταλαίπωρον καὶ δοῦλον

τοῦτο ἔθνος τῶν Ἑλλήνων οἷον φοῖνιξ αὐθις πάλιν ἀναδυόμενος ἐκ τῆς τέφρας αὐτοῦ. Τὸ παρὸν δὲ σύγγραμμα ἐλπίζομεν κατασταθήσεται οἷονεὶ πενιχρὸν τι λιθίδιον, ὅπερ δὲ γενήσεται χρησίμον παντὶ τῷ λατρεύοντι τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν πνεῦμα, ὡς καὶ παντὶ τῷ ποθοῦντι τῆς ἀναγεννήσεως αὐτοῦ, εἰς ἀνοικοδομὴν τοῦ κατακρημνισθέντος «ναοῦ», ὡς ἔπος εἶπεῖν, τοῦ ἀρχαίου ἀπτικοῦ λόγου.

ΜΕΡΟΣ Γ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ.

Σημ. (α). Πάντα δὲ ταῦτα ἐγένετο ἡμῖν εἰς μαρτύριον ὅτι τὰ σίφη ταῦτα ἐπίστευσαν Ἐλλήνες ἄλλοι πολλῶν πλέον ἢ ὅσον ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἐπίστευσάμεν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καὶ Σωτῆρα ἡμῶν,* εἰς ὃν ἡμεῖς οἱ νεώτεροι Ἕλληνες βλασφημοῦμεν ταῖς αἰσχροτάταις χρώμενοι βλασφημίαις, νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν, ἐν ὁδοῖς, οἴκοις καὶ ταῖς ἐργασίαις ἡμῶν, ὡς μὴ εἰδότες ὅτι αἱ βλασφημίαι αὗται ἐπάξουσιν ἡμῖν ἅπασιν —δικαίοις καὶ ἀδίκους, κακοῖς καὶ ἀγαθοῖς— τὴν ὀργὴν Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, «*Τοῦ πατρὸς ἡμῶν Τοῦ ἐν οὐρανοῖς...*», καθὰ εἴρηται ἐν ταῖς Γραφαῖς.† ὡς μὴ εἰδότες ὅτι «*Τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους...*»‡ Τῷ ὄντι γὰρ ἀνοικτὶ καὶ ἑξαπίνης ἐπέσκηψεν ἡμῖν τοῖς Ἕλλησιν ἡ ὀργὴ Κυρίου, ὁμοίως ὥσπερ

* *Τὸν ὄντα Θεὸν τέλειον καὶ ἀνθρώπον τέλειον*, καθάπερ φησὶν Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐν τῷ 62^ῳ τόμῳ τῶν ὁμιλιῶν αὐτοῦ, ἐνθα κεῖται ὁμιλία, ἣτις ἐπιγράφεται *Εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς Θεοτόκου, καὶ κατὰ Ἀρείου δυσσεβοῦς* (Nicolopoulos, P., G., *In annuntiationem deiparae*, volume 62: Tsiveriotis, Athens, 1973.)

† Ὅρα ἐν τῷ *Κατὰ Ματθαῖον* Εὐαγγελίῳ τὸ ἐδάφιον 5.43-5.46.

‡ Αὐτόθι.

ἄλλοτε ἢ Διὸς ὄπισ ἐπέσκηπτε τοῖς ἀρχαίοις ἡμῶν προγόνοις — ἐν εἶδει εἴτε λιμοῦ (=πεΐνης μεγάλης) ἢ λοιμοῦ (=μολυσματικῆς νόσου) εἴτε σεισοῦ ἢ κατακλυσοῦ ἢ ὅ, τι ἂν τις ἀπεικάσειεν—, ὅσάκις οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι τὸν πατέρα Δία ἀσεβήσαιεν εἴτε ὑβρίζοντες εἴτε στρεψοδικοῦντες, εἴτε καὶ ἐπικελευόμενοι ἀλλήλοις ἐτέρους διαφθεῖρειν, ἐνὶ λόγῳ, ὅσάκις ὁ εἷς τὸν ἕτερον ἀδικήσαιεν ὀργῆς θεῶν οὐ φοβούμενος. Ἄλλὰ μέντοι, καθὰ εἴρηται καὶ Ἡσιόδῳ ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ Ἔργα καὶ ἡμέραι ποιήματι αὐτοῦ:

*᾿Ω βασιλῆς, ὑμεῖς δὲ καταφράζεσθε καὶ αὐτοὶ τήνδε δίκην· ἐγγὺς γὰρ ἐν ἀνθρώποισιν εἴοντες ἀθάνατοι φράζονται ὅσοι σκολιῆσι δίκησιν ἀλλήλους τρίβουσι θεῶν ὅπιν οὐκ ἀλέγοντες. τρῖς γὰρ μύριοι εἰσιν ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ ἀθάνατοι Ζητὸς φύλακες θνητῶν ἀνθρώπων, οἳ ῥα φυλάσσουσίν τε δίκας καὶ σχέτλια ἔργα ἡέρα ἐσάμενοι, πάντη φοιτῶντες ἐπ' αἶαν.**

Αἱ γὰρ ὑβρεῖς ἐπήνεγκαν ἡμῖν ὀργὴν τῆς παλαιφάτου θεᾶς τῆς τάξεως καὶ τῆς νομιμότητος καὶ τῆς δικαιοσύνης, τῆς παλαιγόνου τῶν ὑβρεων τιμωροῦ καὶ συνέδρου τοῦ Διός, τῆς Δίκης· εἶτα δ' ἐπήνεγκαν ἡμῖν ὀργὴν Ἄτης, τῆς τὰς φρένας τῶν ἀνθρώπων εἰς σάλον ἐμβαλλούσης καὶ εἰς ἄφρονας καὶ ὀλεθρίας πράξεις αὐτοὺς παρασυρούσης, ἢ δὲ «ἴγυγα εἴλκυσεν» ἐπὶ πᾶσι τοῖς Ἑλλησιν αὐτοὺς καταμαγεῦσαι. Καὶ τότε, ὡς ἄλλοτε οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνας ἐν τῷ Πελοποννησιακῷ λεγομένῳ πολέμῳ «τὴν εἰωθυῖαν ἀξίωσιν τῶν ὀνομάτων ἐς τὰ ἔργα ἀντήλλαξαν τῇ δικαιοῦσει»,[†] ὥστε «ἡ ἀλόγιστος τόλμη[‡] ἀνδρεία φιλάδελφος (φιλέταιρος) ἐνομίσθη,[§] ἢ δὲ σωφροσύνη

* χωρίον 248-255.

[†] ὅ ἐστι «[...] μετέβαλον αὐθαιρέτως τὴν καθιερωμένην σημασίαν τῶν λέξεων, διὰ τῶν ὁποίων δηλοῦνται τὰ πράγματα.» (Θουκυδίδου Ἱστοριῶν βιβλίον Γ', §82, σ.158, μετενεχθὲν εἰς τὴν νεωτέραν ἐλληνικὴν ὑπὸ Ἐλευθερίου Βενιζέλου)

[‡] «[...]τὸλμα μὲν γὰρ ἀλόγιστος[...]»(αὐτόθι)

[§] Ὅπου ἡ φιλέταιρος ἀνδρεία ἐρμηνεύεται ὑπὸ τοῦ Βενιζέλου ὡς «[...]ἀνδρεία, ἐτοίμη εἰς θυσίαν χάριν τῶν πολιτικῶν ὁμοφρόνων[...]»(αὐτόθι)

ἀνανδρία προκεκαλυμμένη,* καὶ ἡ διὰ καθ' ἕκαστον σύνεσις τελεία
νωθρότης...»[†] οὕτω καὶ οἱ νῦν Ἑλληνες τὸ μέλαν λευκὸν εἶπον, τὸ δ'
αἰσχρὸν ἀγαθόν, καὶ τὴν ΛΗΘΗΝ ΠΡΟΟΔΟΝ ἐνόμισαν. Ὁμοίως δὲ
καὶ τὴν ΔΕΣΠΟΤΕΙΑΝ οἱ νέοι Ἑλληνες ΕΠΙΤΗΡΗΣΙΝ καὶ
ΘΕΣΜΟΝ εἶπον, καὶ τὴν ΠΛΟΥΤΟΚΡΑΤΙΑΝ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΝ·
τὸν δὲ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ καὶ ΘΕΣΜΙΚΟΝ καὶ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΝ
ΟΛΕΘΡΟΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΝ ἐνόησαν, καὶ ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΝ τὴν
ΕΘΕΛΟΔΟΥΛΕΙΑΝ· ΣΥΝΤΑΓΜΑ δὲ τὸ ΜΝΗΜΟΝΙΟΝ εἶπαν οἱ
νέοι Ἑλληνες, ἐν ᾧ ΘΕΣΜΟΥΣ καὶ ΠΡΟΣΤΑΤΑΣ τοῦ ἔθνους τοὺς
ΤΥΡΑΝΝΟΥΣ καὶ τοὺς ΠΡΟΔΟΤΑΣ αὐτοῦ.

Σημ. (2). Καὶ ἐν τῇ μὲν λαλουμένη παρὰ τῶν βυζαντινῶν δημῶδει
μεσαιωνικῇ συγγέγραπται πλεῖστα γλωσσικὰ μνημεῖα ποιητικά,
ἅπαντα καθόλου σπουδαιότατα, ἐξ' ὧν ἀνάγκη ἡμῖν καταθέσθαι τὰ
ἐξῆς κάτωθι:

1. Τὰ δημωδέστατα ποιητικά κείμενα, Ἀλφάβητος τῆς Ἀγάπης·
Ῥοδιακά τινα ἐρωτικά ἄσματα, ἃ συνετέθησαν, ὡς Κάρολ Κρουμβάχερ[‡]
τῷ ἱστορικῷ δοκεῖν,[§] ἐν χρονικῷ διαστήματι 100 ἐτῶν, διελθόντων
μεταξὺ 14^{ου} καὶ 15^{ου} αἰῶνος :

Ἐβδομηντάθυρον κλουβὶν ἦτον εἰς τὴν αὐλήν μου,

ἄδόνιν εἶχε τὸ κλουβὶν ἡμερον ἐδικόν μου

γλυκόλαλον, πανέμορφον καὶ ὠραῖον φουμισμένον.

Καὶ μετὰ μέραις καὶ καιροῦς ἐχούμισε τ' ἄδόνιν,

* «[...]τὸ δὲ ξυνετὸν τοῦ ἀνάνδρου πρόσχημα[...]

[†] «[...]

[‡] Karl Krumbacher (1856-1909).

[§] **Krumbacher, K.**, *Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας* (Τόμος 3^{ος}, σ.56), μεταφρασθεῖσα ὑπὸ Γεωργίου Σωτηριάδου:
Ἐν Ἀθήναις Τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου, 1897.

καὶ πιάσ' το ἄλλος κυνηγός, γλυκοκαταφιλεῖ το·
κι' ὄνταν διαβῶ ἕκ τὴν ῥύμνην του κι' ἀπὸ τὴν γειτονιάν του
κι' ἀκούσω το καὶ κηλαδεῖ, τὰ μέλη μου τρομάζουν,
μαραίνεται ἡ καρδιά μου, ὑπομονὴν δὲν ἔχω,
ὡς νὰ τὸ στρέψω στὸ κλουβίν, ὡς ἦτον μαθημένο.

(Ποίημα 26^{ον})*

Καὶ τίς τὰς νύκτας πορπατεῖ καὶ τὰς αὐγὰς ὀδεύει
καὶ τίς ἐμοῦ ἐπήραξε τὸ ὠρηόν μου τὸ πουλάκιν;
ὠραῖον πουλοτραχῆλον, τὸ φύλλον τῆς καρδιάς μου!
ἤθελα τοῦτον τὸν καιρὸν νᾶμουν ἀποθαμένη,
ὅτι, ὡς πότε ἔγω νὰ ζῶ καὶ πορπατῶ στὸν κόσμον,
ἀναστενάζω θλιβερά στὴν ἀποχωρισιά μας.

(Ποίημα 52^{ον})[†]

2. Τὰ ἐπιγραφόμενα *Προδρομικά* ποιήματα (τῷ 12^ῳ αἰῶνι μ.Χ.),[‡] ἐξ ὧν δὲ μέλλομεν παραθήσεσθαι κατωτέρω βραχείας τινὰς καὶ ἐνδεικτικὰς τοῦ ὕφους περικοπὰς, ὧν τὸν λεκτικὸν τρόπον τις παρατηρήσας δικαίως ἂν ὑπολάβοι τὰ ἐν λόγῳ ποιήματα ὡς καταλεγόμενα εἰς τὰ γραπτὰ μνημεῖα τῆς νέας ἑλληνικῆς γραμματείας καὶ εἰς γλῶσσαν γραφέντα οὐ μακρὰν οὔσαν τῆς παρ' ἡμῖν συνήθους. Καὶ ἰδοὺ αἱ

* **Krumbacher, K.**, *Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας* (Τόμος 3^{ος}, σ.57), μεταφρασθεῖσα ὑπὸ Γεωργίου Σωτηριάδου: Ἐν Αθήναις Τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου, 1897.

[†] Αὐτόθι.

[‡] (Α. Κοραῖ Ἄτακτα: Τόμος 1^{ος}: *Προλεγόμενα*: Ἐν Παρισίοις: Ἐκ τῆς Τυπογραφίας Κ. ΕΒΕΡΑΤΟΥ, 1828.)

πρῶται κατὰ σειρὰν περικοπαί, ἔνθα ὁ ποιητὴς μεμψιμοιρεῖ τῷ Κομνηνῷ Μανουήλ τῷ αὐτοκράτορι τῆς Βασιλευούσης, ὅτι, εἰ καὶ τὰ γράμματα ἐδιδάχθη καλῶς καὶ φιλόλογος ἐγένετο δεινός, οὐχὶ δ' ὅμως ἔτυχεν ἅμα καὶ τῆς προσηκούσης ἐκείνης κοινωνικῆς ἀξιώσεως, ὅσης κατ' ἔθος ἀπολαύουσι μορφώσεως ἕνεκα οἱ ἐγγράμματοι καὶ πεπαιδευμένοι ἄνθρωποι:

*Ἄπο μικρόθεν μ' ἔλεγεν ὁ γέρον ὁ πατήρ μου
«Παιδὶν μου, μάθε γράμματα καὶ ὡσὰν ἐσέναν ἔχει.
Βλέπεις τὸν δεῖνα τέκνον μου, πεζὸς περιεπάτει
καὶ τώρα, βλέπεις, γέγονεν χρυσοφτεροιστηράτος,
ἀλογοτριπλοεντέλινος καὶ παχυμουλαράτος.
Αὐτός, ὅταν ἐμάνθανεν, ὑπόδησιν οὐκ εἶχεν,
καὶ τώρα, βλέπεις τον, φορεῖ τὰ μακρουμύτικά του.
Αὐτός, ὅταν ἐμάνθανε, λουτρόθυρον οὐκ ἶδε
καὶ τώρα λουτρικίζεται τρίτον τὴν ἑβδομάδα.
Αὐτός, ὁ κόλπος του ἔγεμε φθειῖρας ἀμυγδαλάτας
καὶ τώρα τὰ ὑπέρπυρα γέμει τὰ μανδηλάτα.»*

(Ποίημα Γ', στ. 56-66.)

*Καὶ πείσθητι γεροντικοῖς καὶ πατροικοῖς μου λόγοις
καὶ μάθε τὰ γραμματικά καὶ ὡσὰν ἐσέναν ἔχει.*

(Ποίημα Γ', στ. 73-74.)

*Καὶ ἔμαθον τὰ γραμματικά μετὰ πολλοῦ τοῦ κόπου.
Ἄφ' οὗ δὲ τάχα γέγονα γραμματικὸς τεχνίτης,
ἐπιθυμῶ καὶ τὸ ψωμὶν καὶ τοῦ ψωμιοῦ τὴν μάνναν.
Ἐβροῖζω τὰ γραμματικά, λέγω μετὰ δακρῶν:
«Ἀνάθεμαν τὰ γράμματα, Χριστέ, καὶ ὅπου τὰ θέλει!».*

(Ποίημα Γ', στ. 81-86.)*

Ἔπονται δὲ καὶ ἄλλαι βραχύτεραί τινες περικοπαὶ ἐκ τοῦ πρώτου ποιήματος, ὅπου ὁ ποιητὴς ἐνταῦθα καταγράφει ἐν εὐθείᾳ λόγῳ, μετὰ πλήρους εἰλικρινείας καὶ χαριεστάτης παραστατικότητος, τοὺς κατ' αὐτοῦ διατοξευομένους γογγυσμούς καὶ καταμέμψεις τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ἣ δὲ βίον ἀθλιώτατον παρὰ τῷ ποιητῇ διάγουσα ἐν αἰτία ἔχει αὐτὸν ὡς καταστάντα τὸν μόνον αἴτιον τῆς ἰδίας δυστυχίας:

*Ἔχεις με χρόνους δώδεκα ψυχροὺς καὶ ἀσβολωμένους
οὐκ ἔβαλα ἀπὸ κόπο σου τατίκιν εἰς ποδάριν,
οὐκ ἔβαλα εἰς τὴν ῥάκιν μου μεταξωτὸν ἱμάτιν,
οὐκ εἶδα εἶδα εἰς τὸ δακτύλιν μου κρικέλλιν δακτυλίδιν
οὐδὲ βραχιόλιν με ἔφερες ποτὲ νὰ τὸ φορέσω.*

*Ποτὲ οὐκ ἐλούθην εἰς λουτρὸν νὰ μὴ στραφῶ θλιμμένη,
ἡμέραν οὐκ ἐχόρτασα νὰ μὴ πεινάσω δύο.
Στενάζω πάντοτε, θρηνῶ καὶ κόπτομαι καὶ κλαίω.*

*Τὸ τί σε θέλω ἐξαπορῶ, τὸ τί σε χορῆζω οὐκ οἶδα.
Ἄν οὐκ ἐθάῤῥεις κολυμβᾶν, κολυμβητῆς μὴ ἐγένου,
ἀλλ' ἄς ἐκάθου συγρηρὸς καὶ ἀπομεριμνημένος
καὶ ἄς ἔκνηθες τὴν λέπραν σου καὶ ἄς ἄφινες ἐμέναν.*

(Ποίημα Α', στ. 81-86.)

3. Τὸ ἐπιγραφόμενον *Στίχοι γραμματικοῦ Μιχαῆλ τοῦ Γλυκᾶ* (τῷ αὐτῷ αἰῶνι), ὅπερ ἐγράφη περὶ τὸ 1158 ἢ 1159, καθά φησι Κρουμβάχερ ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ τῆς *Ἱστορίας τῆς Βυζαντηνῆς Λογοτεχνίας*, ὁπότε διέτριβεν ἐν Κιλικίᾳ ὁ Κομνηνὸς Μανουῆλ (1143 - 1180) βασιλεὺς τοῦ

* Hans Eideneier, Πτωχοπρόδρομος: Κριτικὴ Ἑκδόση: Πανεπιστημιακὲς Ἑκδόσεις Κρήτης: Ἡράκλειο, 2012.

Βυζαντίου —ὁ γὰρ αὐτὸς οὗτος ἀνὴρ ᾧ ἐγεγράφη ὁ ποιητὴς τῶν Πτωχοπροδρομικῶν τὰ περὶ ὧν προέφαιμεν ἀνωτέρω ποιήματα αὐτοῦ. Λέγει δὲ Μιχαὴλ ὁ Γλυκᾶς ἐν εἰρκτῇ χαλεπώτατα φέρων τὴν ἀδικίαν, ὅτε κατόπιν προσαγγελίας ἐνεκλείσθη αὐτόθι ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος, δι' ἄγνωστον ἡμῖν αἰτίαν,* κατηγορηθεὶς ὑπὸ τινος χαιρεσικάκου καὶ κακόνου, ὅστις τὸν ἄνδρα κατελάλει καὶ διέβαλλεν πρὸς πάντας:†

*Ἡ παπαδιὰ παρέπεσεν, ἐξύβρισε τὴν κοίτην,
καὶ καθαιροῦσι τὸν πατᾶν, αἴ συμφορὰ μεγάλη!
Ἐκεῖνη παρενόμισε καὶ τοῦτον τιμωροῦσιν·
οὐκ ἔνι τοῦτο πλανταμός, οὐκ ἔν' μελαγχολία;
Ἐλάκτισεν ὁ γαῖδαρος καὶ δέρουσι τὸ σάγμα
νὰ γίνῃ καλοπαίδευτον, ἄλλο νὰ μὴ λακτίσῃ.**

* **KIAPIDOU Eirini-Sophia**, *Byzantina Symmeikta* (vol.21,p.170): *On the Epistolography of Michael Glykas*: Insitute for Byzantine Research, Athens, 2011.

† **Krumbacher, K.**, *Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας* (Τόμος 3^{ος}, σ.44), μεταφρασθεῖσα ὑπὸ Γεωργίου Σωτηριάδου: Ἐν Αθήναις Τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου, 1897.

* Αὐτόθι. Ὡς γνωστοῦ δ' ἡμῖν ὄντος ἔκ τινων ἱστορικῶν συγγραμμάτων, ὁ αὐτοκράτωρ Μανουὴλ διατρέβων ἐν Κιλικίᾳ ἐπεμψεν εἰς Βυζάντιον βασιλικούς κλητῆρας ἐντολὴν ἔχοντας παρ' αὐτοῦ τυφλωθῆναι τὸν Γλυκᾶ ὑπὸ τῶν δημίων. Πάνυ δὲ ἀπορίας ἄξιον, τίνοι λόγῳ συνέταξεν ὁ ποιητὴς τοὺς διαληφθέντας ἀνω στίχους τῷ γλωσσικῷ τοῦ λαοῦ ἰδιώματι χρώμενος καὶ οὐχὶ τῇ κοινῇ τῶν λογίων γλώσσῃ, τῇ σαφεῖ καὶ ἐπιμελεημένῃ, ὡς ὠφείλεν ἄλλως πράττειν πᾶς ἐπιφανὴς λόγιος, καὶ δὴ βασιλικὸς τῆς ἀλλῆς γραμματεῦς (ὡσπερ ἐν προκειμένῳ ὁ Γλυκᾶς), καθ' οὗ ὁ βασιλεὺς τύφλωσιν κατέγνω: Ὑπῆρξε δὲ ὁ Γλυκᾶς τῆς τῶν λογίων κοινῆς γλώσσης γνώστης δεινότητος καὶ ἐμβριθέστατος, ὡς δύναται τοῦτο συναρθεῖν πᾶς ὅστις ἐπῆλθε τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ, τὸ ἐπιγραφόμενον *Βίβλος Χρονική*, καὶ ἐπεσκέψατο τοῦτο ἐμμενῶς καὶ ἐνδελεχῶς, προσέτι δὲ καὶ περὶ τὸ ὕφος τοῦ λόγου καὶ περὶ τὴν τε μορφήν καὶ τὴν σύνταξιν ἐνδιατρέβων. Ὅθεν καὶ ἠγούμεθα ἀναγκαῖον εἶναι εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ πράγματος παραθέσθαι βραχὺ τι χωρίον τοῦ ῥηθέντος συγγράμματος ἀποσπασθέν:

**ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΥ ΓΛΥΚΑ
ΒΙΒΛΟΣ ΧΡΟΝΙΚΗ**

Βραχυσύλλαβον ἐγχαράττω σοι τοῦτο τὸ γράμμα, τέκνον μου φίλιτατον. εἰ γὰρ καὶ μυρίοις ἑαυτοὺς ἐκδεδώκασι πόνοις οἱ τὰ χρονικὰ συλλεξάμενοι διηγήματα ὥστε φιλοτίμως ἐκθέσθαι τὰ οἰκεία συντάγματα, ἀλλ' ἐν ὀλίγοις ἐγὼ τὰ τοιαῦτα συμπεριλαβὼν (οἶδα γὰρ ὅτι καὶ πάνυ καταβαρύνει τὰς ἀκοάς, εἴπερ ὁ λόγος εἰς μῆκος ἐπεκταθείη) βραχείαν ἰδοῦ σοι καὶ ταύτην τὴν βίβλον συντίθημι.

Πρὸ πάντων οὖν εἰδέναι σε ἄξιον ὅτι ἐν ἑξ ἡμέραις ἐποίησε τοῦτον τὸν κόσμον ὁ θεός, ἐν δὲ τῇ ἑβδόμῃ κατέπαυσεν ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ ὃν ἐποίησεν. ἠδύνατο οὖν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τὰ πάντα παραγαγεῖν, οὐρανὸν δηλονότι, γῆν καὶ

4. Τὸ γνωστὸν πᾶσιν Ἑλλησι καὶ μὴ Ἐπος τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα, ὅπου —πάλιν κατὰ τὸ δοκοῦν τῷ ῥηθέντι γερμανῶ ἱστορικῶ— καίτοι τῶν ἀρχῶν αὐτοῦ εἰς τὸν 11^{ον} αἰῶνα ἴσως ἀναγομένων, πάνυ δ' ὅμως ὑστερότερον τυγχάνει τὸ παραδεδομένον ἡμῖν πρωτότυπον κείμενον.*

Πᾶσι δὲ τοῖς ὡς ἄνω δεῖ ἡμᾶς συγκαταλέγειν καὶ τινὰ χωρία ἐκ τῆς ὑπὸ Θεοφάνους τοῦ Ὁμολογητοῦ συντεθείσης *Χρονογραφίας* (8^{ος}-9^{ον}), ἐν οἷς ἀπαντῶσι καταγεγραμμένα τινὰ τεκμήρια τῆς λαλουμένης τῷ καιρῷ ἐκείνῳ γλώσσης τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν, οἵτινες, εἰσιόντος τοῦ Φλαβίου Φωκᾶ (602-610 μ.Χ.) εἰς τὸν Ἰππόδρομον, ἀνεβόησαν:

Πάλιν εἰς τὸν καῦκον[†] ἔπιες· πάλιν τὸν νοῦν ἀπόλεσας.[‡]

θάλατταν, ἰχθύας τὰ τε πετεινά καὶ τὰ τετράποδα καὶ πρὸς τούτοις τὸν ἄνθρωπον. ἀλλ' ἵνα μὴ ἀφορμῆς ἐπιδράξονται οἱ ἐξ αὐτομάτου τὰ πάντα παραχθῆναι λέγοντες, ἡμερῶν ἐδεήθη ἐξ ἐπὶ τῆ παραγωγῆ τοῦδε τοῦ κόσμου ὁ δημιουργὸς ἡμῶν καὶ θεός, ὡς ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης φησὶν. εἰ γὰρ καὶ οὕτω τῶν ποιημάτων ἀπαρτισθέντων αὐτόματα ταῦτά τινες ἐφαντάσθησαν, πολλῶ μᾶλλον εἴπερ ὁμοῦ καὶ κατὰ ταῦτα εἰς τὸ εἶναι παρήχθησαν. ἐν ἐξ δὲ καὶ μόναίς ἡμέραις, καὶ οὐ πλέοσιν ἢ ἐλάττοσι, τουτονὶ παραχθῆναι τὸν κόσμον ἠϋδόκησεν, ἵνα καὶ ἡμεῖς διδαχθῶμεν ἐντεῦθεν ἐξ ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος ἐργάζεσθαι, τῆ δὲ ἐβδόμη κεχρησθαι πρὸς μόνην δοξολογίαν θεοῦ. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ δημιουργὸς ἐν τῇ ἐβδόμῃ κατέπαυσεν ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων ἃν ἤρατο ποιεῖν. εἰ δὲ ὁ κύριος ἐν εὐαγγελίοις εὖρηται λέγων "ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καὶ ἐγὼ ἐργάζομαι," μὴ θαύμαζε. τότε μὲν γὰρ ὁ θεός, ὡς ὁ χρυσοῦς τὴν γλώτταν φησι, κατέπαυσεν ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων, τουτέστιν ἔστη τοῦ δημιουργεῖν· μετὰ γὰρ τὴν ἔκτην οὐδὲν ἀπὸ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παρήγαγεν. ἐπειδὴ δὲ τὰ δημιουργηθέντα συνέχων ἔκτοτε καὶ συντηρῶν οὐ διέλειπεν (εἰ γὰρ μὴ οὕτω ποιῶν ἦν, οὐκ ἂν ἐπὶ τοσοῦτοις αἰῶσι τὰ τοιαῦτα διήρκεσε), καὶ λίαν εὐλόγως καὶ τήμερον ἐργάζεσθαι λέγεται.

(Bekker, I., *Corpus scriptorum Historiae Byzantinae: Michaelis Glycae annales*, p.1-5: Weber: Bonn, 1836)

*Ὅσα προσφυῶς περὶ τοῦ ἐν Τραπεζοῦντι ἀνευρεθέντος χειρογράφου μνημείου τῆς Βυζαντινῆς δημόδους ποιήσεως: Krumbacher, K., *Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας* (Τόμος 3^{ος}, σ.σ.88-92), μεταφρασθεῖσα ὑπὸ Γεωργίου Σωτηριάδου: Ἐν Αθήναις Τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου, 1897.

[†] «Καῦκος» (ὄ): ἄλλως τὸ *καυκίον*· εἶδος ποτηρίου. Ἐν τῷ *Σουΐδα* (10^{ος} μ. Χ.) δὲ φέρεται «Καυκίον» πάσῃ ἡμῖν· "κύλιξ" δὲ παρὰ σοφοῦς.» (Adler, A., *Suidae lexicon* (vol.4th), kappa 1133: Teubner: Leipzig, 1971.)

[‡] Θεοφάνους Ὁμολογητοῦ *Χρονογραφία*, 296.17.

Μικρόν δὲ κατωτέρω τοῦ χωρίου τούτου (297.25), καὶ ἕτερον τεκμήριον ἡμῖν παραδίδεται ὑπὸ τοῦ Θεοφάνους, ὅπου λόγος γίνεται περὶ τινος ὀνόματι Ἐλπίδιου, ἐνὸς τῶν ἐπὶ τῷ ῥηθέντι Φωκᾷ συνομοσάντων. Καὶ ἀκολουθῶς οἷς διαλαμβάνει περὶ πάντων τούτων ὁ Θεοφάνης ἐν τῇ *Χρονογραφίᾳ* αὐτοῦ, ὁ Ἐλπίδιος, παραινέσας Ἄναστασίῳ* ἀνελεῖν τὸν Φωκᾶν ἐν τῷ μεγάλῳ Ἱπποδρόμῳ, εἶπεν·

«Οὐ θέλετε, ἴνα ἐν ὄσῳ κάθηται ἐν τῷ σέντζῳ[†] ἐπὶ ἵπποδρομίας, πιάσω[‡] αὐτὸν καὶ ἐκκορακίσω[§] τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ καὶ οὕτως αὐτὸν ἀποκτείνω»;

ὅπερ καὶ ἀποδοτέον κατὰ τὴν νῦν λαλουμένην ὧδε:

«Δὲν θέλετε, ἐνόσω κάθεται (ἐνν. ὁ Φωκᾶς) στὸν θρόνον του κατὰ τὴν διάρκεια τῶν ἵπποδρομικῶν ἀγώνων, να τὸν ἐπιάσω^{**} καὶ να τοῦ βγάλω τὰ μάτια, καὶ ἔτσι να τὸν ἐθανατώσω;»

Αὐτόθι παρατηροῦμεν πολλὰς ὑπαρχούσας τὰς ὁμοιότητας τῆς παρὰ τῶν Βυζαντινῶν λαλουμένης τῷ καιρῷ ἐκείνῳ δημῶδους ἑλληνικῆς πρὸς ἐκείνην τὴν παρ' ἡμῶν τῶν νῦν καθωμιλημένην καὶ *Δημοτικὴν* λεγομένην· ὁμοιότητες κατὰ τὸ ὕφος καὶ τὴν μορφὴν καὶ

* ὅς ἦν κόμης τοῦ αὐτοκράτορος, ἐπιτετραμμένος παρ' αὐτοῦ τοὺς βασιλικούς θησαυροὺς καὶ τὰ βασίλεια κτήματα, εἷς δὲ τῶν ἐπὶ τῷ Φωκᾷ συνομοτῶν (Θεοδοσίου γὰρ τοῦ ἐπάρχου καὶ ἐτέρων τινῶν πραιτῶρων.)

[†] σένσος, σέντζον, σέντζος· ἐκ τοῦ *σέσσοσ*, ου (ὄ), εἰλημένου ἐκ τοῦ παρὰ Λατίνοις *sessus*, ὅπερ σημαίνει τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον. (SOPHOCLES, E., A., σελ. 875)

[‡] *πιάσω*· ἔστι δὲ τοῦτο ἐγκλιτικὸς τύπος ὑποτακτικῆς ἀορίστου (*ἐπίασα*) τοῦ δωριστί (*ἐπίαξα*) καὶ αἰολιστί ἐσχηματισμένου τύπου *πιάζω*, ἀντ' αὐτοῦ τοῦ *πιέζω*. Ἐκ τοῦ μέλλοντος δὲ καὶ ἀορίστου τοῦ *πιάζω* εἴληπται καὶ ὁ παρ' ἡμῖν τοῖς νεωτέροις συνήθης τύπος, *πιάνω* (*πιάνω* < *ἐπίασα* < *πιάζω* < *πιέζω*).

[§] *ἐκκορακίσω*· ὅ ἐστιν ἐκβάλλω τοὺς ὀφθαλμοὺς, τυφλῶ.

** ἦτοι *Νὰ συλλάβω αὐτόν*. Ἡ ὅλη δὲ φράσις, «*Νὰ τὸν ἐπιάσω...*», κεῖται ἐν προκειμένῳ ὡς ἀπόδοσις τοῦ *Ἴνα πιάσω αὐτόν...* γνωστοῦ ὄντος ἀφ' ἐνός ὅτι ὁ τύπος *-τόν* ἀποτελεῖ τὸν κατ' ἀφαίρεσιν τύπον τῆς ἀντωνυμίας *αὐτόν* καὶ ἀφ' ἑτέρου ὅτι ὁ κατὰ τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν γραφόμενος *να* τελικὸς σύνδεσμος —ὁ συντασσόμενος, ὡς γνωστόν, μεθ' ὑποτακτικῆς (καθὰ συντάσσεται ἐνταῦθα τὸ ὄ. *πιάσω*)— κεῖται ἐν ἀφαιρέσει τοῦ ι ἀρκτικῆς φωνήεντος (*-να*) ἀπὸ τοῦ παρ' ἀρχαίοις συνήθους τελικοῦ συνδέσμου *ἴνα*, τοῦ εἰσάγοντος τὰς τελικὰς προτάσεις.

τὴν σύνταξιν τοῦ λόγου: αὐτίκα γὰρ γέγραπται ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος ἄνω χωρίον ἢ τελικὴ πρότασις *Ἴνα... πιάσω αὐτόν...*, —ἦν ἐν προκειμένῳ δεῖ νοεῖν σύστοιχον τοῦ παρὰ τοῖς νεωτέροις Ἑλλησιλίαν συνήθους ἀπαρεμφάτου: *Νὰ τὸν ἐπιάσω...*, (ὅπερ καλεῖται *ἀναλελυμένον ἀπαρέμφατον* ἢ ἄλλως καὶ *ἀναλυτικὸν ἀπαρέμφατον*)—, ἀντὶ τοῦ παρ' ἀρχαίοις συνήθους τελικοῦ ἀπαρεμφάτου· ἢ δὲ πρότασις (*ἵνα*) *Ἐκκορακίσω τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ...*, ἢ σύστοιχος οὕσα τῇ παρ' ἡμῖν τοῖς νῦν Ἑλλησι συνήθει φράσει: *Νὰ τοῦ βγάλω τὰ μάτια*· ἢ δὲ πρότασις (*ἵνα*) *Καὶ οὕτως αὐτὸν ἀποκτείνω...*, ἣτις συστοιχος τῇ προτάσει: *Καὶ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο νὰ τὸν ἐθανατώσω...*, ὅπου τὰς προτάσεις ταύτας ἀπάσας ἐξαρτωμένας ὁρῶμεν ὑπὸ τοῦ ῥήματος *θέλετε*.

Καὶ ἱκανὰ πάντα ταῦτα τὰ προῤῥηθέντα ἄνω τεκμήρια τυγχάνει· τεκμήρια ἐμφαίνοντα ἐκεῖνο τὸ συνεχές μὲν καὶ ὁμοιόμορφον, ἀλλ' ἅμα δὲ καὶ εὐπλαστον τοῦ λεξιλογικοῦ καὶ φραστικοῦ πλούτου ζώσης γλώσσης —τὴν τῆς ἀρχαίας ἀπτικῆς ἐξακολούθησιν ἀποτελούσης—, ἣτις ὑπῆρξεν —ἐν τῷ ἱστορικῷ καὶ τῷ γλωσσικῷ καὶ τῷ καθόλου πολιτιστικῷ γίγνεσθαι τῆς φυλῆς—* ἀείποτε συνηφασμένη τοῖς ἐν ἐκάστῳ καιρῷ πάσης φύσεως ἀνακύπτουσιν ἠθικοῖς καὶ πολιτικοῖς καὶ λοιποῖς αἰτήμασι τοῦ κοινωνικοῦ καὶ τοῦ πνευματικοῦ βίου τοῦ ἔθνους ἡμῶν. Ὡσαύτως δὲ οὕτως ὑπῆρξεν ἢ τῶν Ἑλλήνων γλώσσα συνηφασμένη καὶ τῷ ἀείποτε μεταβαλλομένῳ τοῦ λαοῦ γλωσσικῷ αἰσθηματι, καὶ οὐχ ἥκιστα συνηφασμένη παντὶ

* —τῆς μᾶς καὶ ἀδιαφόρου οὔσης κατὰ τε τὸ ὁμόγλωσσον καὶ ὁμότροπον καὶ ὁμοίαιμον: ἀπὸ τῶν ἀπωτάτων χρόνων τῆς προϊστορίας μέχρι καὶ τῶν χρόνων τοῦ Θουκυδίδου καὶ τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους· ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς ἐλληνιστικῆς κοινῆς καὶ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, μέχρι τῶν καιρῶν τοῦ ἐπὶ χίλια καὶ πλέον ἔτη διαρκέσαντος Βυζαντίου· καὶ τελευταῖον, ἀπὸ τῶν νεωτέρων χρόνων καὶ τῶν καιρῶν τοῦ ἐκ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ ἐλευθερωθέντος καὶ τῷ 21' ἀναγεννηθέντος ἐλληνικοῦ ἔθνους, ἄχρι τούτου αὔθις πάλιν δουλωθέντος, τῷ 2009, καὶ ἔκτοτε ἐν πλήρει ἀφασίᾳ καὶ ἕπνῳσι διατελοῦντος(…)—

διανοήματι και πάση ιδέα, ἦντινα βούλοιτο ἐν ἐκάστῳ καιρῷ ἐκφράζειν ὁ πολυτλήμων και μυριοπαθῆς οὔτος λαός.

Ἐπισκεψάμενος δέ τις τυχὸν τὰς ὡς ἄνω προτάσεις* οὐκ ἂν εἶη ἄτοπον ἐνταῦθα εἰπεῖν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὅτι ἔστι τις συνάφεια τῆς δημώδους μεσαιωνικῆς πρὸς τὴν ἐλληνιστικὴν κοινὴν. Τούτου δὲ μαρτύριον μέγα ἔσται τόδε· ἐὰν γὰρ γραφῶσιν αἱ προτάσεις αὗται ὡς ἔπεται:

1) Εἴτε δι' ἀπορηματικῆς ὑποτακτικῆς· οἶον,

Οὐ βούλεσθε καθημένου θρόνου τοῦ Φωκᾶ ἐν ἵπποδρομίᾳ δρᾶξωμαι αὐτοῦ και ἐκκόψω[†] αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς[‡] και οὕτως (αὐτὸν) ἀποκτεῖναι;

2) Εἴτε και δι' ἀπλῆς ὀριστικῆς μετ' ἀπαρεμφάτου συντασσομένης· οἶον,

Οὐκ ἐθέλετέ με... δρᾶξασθαι αὐτὸν και τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἐκκόψαι[§] και οὕτως (αὐτὸν) ἀποκτεῖναι."

Ἐν τῇ γραφομένῃ δὲ μεσαιωνικῇ κοινῇ ἐγράφησαν σπουδαιώτατα μνημεῖα λόγου ἱστορικά (ὡς και φιλοσοφικά, θεολογικά, φιλολογικά και ποιητικά και οὕτω καθ' ἐξῆς), ἐν οἷς ἔστι και τὰ ἐξῆς κάτωθι:

1. Χρονικὸν συντεθὲν ὑπὸ Γεωργίου Ἀμαρτωλοῦ.

Τὸ ἐπιγραφόμενον *Χρονικὸν σύντομον ἐκ διαφόρων χρονογράφων τε και ἐξηγητῶν συλλεγὲν και συντεθὲν ὑπὸ Γεωργίου Ἀμαρτωλοῦ* (τῷ 9^ῳ αἰῶνι), Στουδίτου μοναχοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως (*Ἀμαρτωλοῦ* ὀνομασθέντος διὰ τὸ ἔθος ὃ εἶχον τότε οἱ μοναχοὶ τὸ

* ἦγουν τὰς προτάσεις: *ἴνα...πιάσω αὐτόν, και ἐκκοράκισω τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ..., και οὕτως αὐτόν ἀποκτεῖνω...* Και ὡς ἤδη εἰρήκαμεν ἄνωτέρω, αἱ ἐν λόγῳ προτάσεις αὗται οὐδὲν ἄλλο ἢ ἀναλύσεις εἰσὶ τῶν ἀντιστοιχῶν αὐταῖς τελικῶν ἀπαρεμφάτων τῆς ἀρχαίας, αἱ προσέτι και ἐξαρθρώμεναι τυγχάνουσιν ἐνταῦθα ἐκ ῥήματος βουλήσεως σημαντικοῦ (*θέλετε*).

[†] ἢ ἄλλως και «ἐξέλω τοὺς ὀφθαλμοὺς» (*ἐξεῖλον* ἀόριστος β' τοῦ ῥ. *ἐξαιρῶ* ἦτοι «ἐξάγω», «ἐκβάλλω βίᾳ δι' ἀποσπάσεως»).

[‡] ἦτοι *ἐκβαλεῖν* αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς, ὥστε τυφλοῦσθαι αὐτὸν φέγγος ὀμμάτων.

[§] ἢ *ἐξελεῖν*.

ὄνομα τοῦτο ἑαυτοὺς προσαγορεύειν), ὃς ἐμιμήσατο ἐν τῇ συντάξει τὸν λεκτικὸν τρόπον Θεοφάνους τοῦ Ὁμολογητοῦ (9^{ος} αἰὼν μ.Χ.), ὁμοίως δὲ καὶ τὸν λεκτικὸν τρόπον χρονογράφων προγενεστέρων ἑαυτοῦ. Ἐπὶ τούτου δὲ μνημονεύσομεν κατωτέρω μέρος τι τοῦ ῥηθέντος χρονικοῦ, ἀποσπασθὲν ἐκ τοῦ προλόγου, ὅπερ ἐστὶ λίαν ἐνδεικτικὸν καὶ τοῦ λεκτικοῦ ὕφους καὶ τῆς διανοητικότητος τοῦ γράφοντος, ἅμα δὲ καὶ τοῦ πνεύματος τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν συνεγράφη τὸ ἐν λόγῳ πόνημα (9^{ος} αἰὼν). Κατάδηλος γὰρ γίνεται ἡμῖν ἐν τῷ ὡς εἴρηται πονήματι τοῦ μοναχοῦ Γεωργίου ἢ ἔμπυρος τοῦ γράφοντος ἐπιθύμησις ὅπως, ἀφ' ἑνός, ὁ λόγος τῶν φιλοσόφων εὐληπτος καὶ εὐκρινῆς τοῖς πολλοῖς καταστῆ (καθὰ φησιν αὐτὸς ὁ συγγραφεύς, προλογίζων τὸ ἑαυτοῦ σύγγραμμα), καὶ ἀφ' ἑτέρου, ἀπαλλαγεῖς ὁ φιλοσοφικὸς λόγος τῆς τῶν ἀρχαίων ῥητόρων τεχνολογίας, τῆς μέχρι ὑπερβολῆς αὐξήσεως τοῦ λόγου (ἐπίτασις) καὶ τῆς εὐγλωττίας (δεινότης),* παράσχη ἐπὶ τέλος «τοῖς πολλοῖς... τὰ τῆς ἀληθείας δόγματα καὶ διηγήματα καὶ ἀνθρώποις ὠφέλιμα.»[†] Πᾶσα δὲ ἡ τῶν πραγμάτων φιλοσοφικὴ θεώρησις τοῦ μοναχοῦ Γεωργίου συμπυκνοῦται ἐν τῇ ῥήσει τῆδε: «Κρεῖσσον γὰρ μετ' ἀληθείας ψελλίζειν ἢ μετὰ ψεύδους πλατωνίζειν.» Παραυτίκα δὲ ἔπεται μέρος τι τοῦ προλόγου τοῦ ἐν λόγῳ Χρονικοῦ:

Πρόλογος Χρονικῆς Ἱστορίας.

Πολλοὶ μὲν τῶν ἔξω φιλόλογοι καὶ λογογράφοι ἱστορικοὶ τε καὶ ποιηταὶ καὶ χρονογράφοι τὰς τῶν ἀρχαίων βασιλέων καὶ δυναστῶν καὶ τὰς ἀνέκαθεν φιλοσόφων καὶ ῥητόρων τε καὶ τῶν ἐπ' εὐγλωττία καὶ δεινότητι λόγων καὶ στωμυλία διαθρυλλουμένων πράξεις καὶ ῥήσεις καὶ μέντοι καὶ τὸν τρόπον

* τῆς πάλα ποτὲ ὑπαρξάσης ἐγκαλλώπισμα τὸ μέγιστον τοῦ χαρίεντος ἀπτικοῦ λόγου —καθὰ δοκεῖ ἡμῖν—, τῆς νῦν δὲ οὔσης ἀπλῶς φληναφίας (στωμυλία) —καθὰ ἔδοξε Γεωργίῳ τῷ μοναχῷ.

[†] De Boor, C., *Chronicon breve (readactio A, libre 1)*, page 41: Teubner: Leipzig, 1904.

ἐνίστε τῆς τούτων ἀποβιώσεως δι' ὑψηγορίας καὶ ἐπιτάσεως λόγου συγγεγραφοῦτες οὐκ εὐληπτὰ τε καὶ εὐκατάληπτα καὶ εὐκρινῆ τοῖς πολλοῖς τὰς πραγματείας τᾶτε δι' ἐπίδειξιν καὶ κρότον ἔσθ' ὅτε καὶ ἀνάρρησιν τοῦτο δεδράκασιν ἤκιστα πεφροντικότες τὰ τῆς ἀληθείας δόγματα καὶ διηγήματα καὶ ἀνθρώποις ὠφέλιμα. ἡμεῖς δὲ πάμπαν οἱ τῶν ἔνδον ἀνάξιοι δούλοι τῶν δούλων τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀμέτοχοι τῆς τῶν ἔξω φυσιολογίας καὶ τεχνολογίας ἐξ ἐπιμέτρου πέλοντες οὐ μόνον Ἑλληνικῶν καὶ παλαιῶν ἱστορικῶν, ἀλλὰ καὶ νέων καὶ πολὺ μεταγενεστέρων καὶ σεμνοπρεπῶν ἀνδρῶν ἐλλογίμων ἐξηγήσεις καὶ χρονογραφίας ἱστορίας τε καὶ διδασκαλίας ψυχωφελεῖς ἐντετυχηκότες ἀκριβῶς κατὰ τὸ ἡμῖν ἐφικτὸν καὶ περιεσκεμμένως ἐν φόβῳ θεοῦ καὶ πίστει χρονικόν, τοῦτο δὴ τὸ μικρὸν καὶ πανευτελὲς βιβλιδάριον, ἐξεθέμεθα τὰ πρὸς ὄνησιν ἐκ πολλῶν ὀλίγιστα συντείνοντα ποσῶς μετὰ πόνου συλλέξαντες καὶ συνθέντες, ὃ γε πᾶσαν μὲν ἀλήθειαν ἀκομφον καὶ ἀκατάσκευον σφόδρα περιέχον δραματούργιαν, ἀναγκαῖα δὲ πάνυ καὶ χρήσιμα λίαν οἶμαι δι' ἐπιτομῆς καὶ σαφήνειας ἐναργεστάτης ὑφηγούμενον ὅτι μάλιστα. κρείσσον γὰρ μετὰ ἀληθείας ψελλίζειν ἢ μετὰ ψεύδους πλατωνίζειν.

2. Σύνοψις Ἱστοριῶν.

Ἡ ἐπιγραφομένη *Σύνοψις Ἱστοριῶν Ἀρχομένη ἀπὸ Κτίσεως Κόσμου*, συντεθεῖσα παρὰ τοῦ βυζαντινοῦ χρονογράφου Γεωργίου τοῦ Κεδρηνοῦ (11^{ον} πρὸς 12^{ον} αἰῶνα). Περὶ τοῦ συγγράμματος δὲ τούτου ἰστέον ὅτι ἅπαντα τὰ ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἄχρι καὶ τοῦ 811^{ου} μ.Χ. ἔτους ἐμφερόμενα ἐν αὐτῷ ἱστορικὰ γεγονότα ὁ συγγραφεὺς ἠρύσατο ἐκ πολλῶν ἱστορικῶν πηγῶν, οἷον ἐκ *Συνόψεων καὶ Χρονογραφιῶν* συγγραφεισῶν παρ' ἐτέρων χρονογράφων —οἷον παρὰ Γεωργίου τοῦ Μοναχοῦ, τοῦ Θεοφάνους καὶ ἄλλων· τὰ δὲ ἀπὸ τοῦ 811^{ου} μ.Χ. ἔτους μέχρι καὶ τοῦ 1057^{ου} ἔτους ὁ Κεδρηνὸς ἠρύσατο μόνον ἐκ τῆς παρ' Ἰωάννου τοῦ Σκυλίτη συγγραφείσης ἱστορίας, τῆς ἐπιγραφομένης *Σύνοψις Ἱστοριῶν*. Ἐκ τοῦ Σκυλίτη ἠρανίσθη ὁ Κεδρηνὸς τὴν μέθοδον τῆς ἱστορικῆς τεκμηριώσεως, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὸ ἔτι τὸ ὕφος τῶν λόγων τοῦ ἀνδρὸς ὁ Κεδρηνὸς οὐδαμῶς ἐφείδετο μιμῆσθαι αὐτόν. Αὐτίκα γὰρ φησι λέγων οὗτος ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος συγγράμματι·

Πολλοὶ τῶν πρὸ ἡμῶν φιλοθέων ἀνδρῶν καὶ φιλοστόρων τὴν ἐπιτομὴν τῆς ἱστορίας ἐπραγματεύσαντο· ὁ τε γὰρ μοναχὸς Γεώργιος καὶ σύγκελλος ἀπὸ καταβολῆς ἀρξάμενος κόσμου εἰς Μαξιμιανὸν καὶ Μαξιμῖνον τοὺς τυράννους κατέληξε, καὶ ὁ ὁμολογητὴς Θεοφάνης τὸ ἐκεῖνον τέλος ἀρχὴν ποιησάμενος οἰκείαν ἄχρι τοῦ τέλους Νικηφόρου τοῦ ἀπὸ γενικοῦ κατήντησε. μετὰ δὲ τοῦτον καὶ ἄλλοι ἐπεχείρησαν, οἷον ὁ Σικελιώτης καὶ ὁ ὑπέρτιμος Ψελλὸς καὶ ἕτεροι σὺν τούτοις. ἀλλὰ τῆς ἀκριβείας ἀποπεπτώκασιν, ἀπαρίθμησιν μόνην ποιησάμενοι τῶν βασιλέων καὶ διδάξαντες τίς μετὰ τίνα γέγονεν ἐγκρατής, καὶ πλέον οὐδέν. ὁ γὰρ Δαφνοπάτης Θεόδωρος, Νικήτας ὁ Παφλαγῶν, καὶ οἱ λοιποὶ Βυζάντιοι, Νικηφόρος τε διάκονος ὁ Φρύξ, Λέων ὁ Καρίας, Θεόδωρος ὁ Σίδης, καὶ ὁ τούτου ὁμώνυμος Σεβαστείας, καὶ ὁ Κυζίκου Δημήτριος, καὶ ὁ μοναχὸς Ἰωάννης, οἰκείαν ἕκαστος ὑπόθεσιν προσησάμενοι, ὁ μὲν ἔπαινον φέρε εἰπεῖν βασιλέως, ὁ δὲ ψόγον πατριάρχου, ἄτερος δὲ φίλου ἐγκώμιον, πόρρω τῆς τῶν εἰρημένων ἀνδρῶν διανοίας ἀποπεπτώκασι καὶ πρὸς ἀλλήλους διηνέχθησαν. ὁ δὲ πρωτοβεστιάριος Ἰωάννης ὁ Θρακῆσιος τὸ ἐπώνυμον, συντομωτέραν ἐνδιδόνα καταλήψιν τῶν ἐν διαφόροις συμβεβηκότων καιροῖς, τὰς τῶν ἄνωθεν λεχθέντων συγγραφέων ἱστορίας ἀναλεξάμενος καὶ ἐγκατάσκευον ποιησάμενος τὴν γραφὴν ἀπὸ τοῦ τέλους ἤρξατο τοῦ ἀπὸ γενικῶν Νικηφόρου, καὶ τὰ ἐμπαθῶς ἢ καὶ πρὸς χάριν λεχθέντα ἀποδιοπόμπησε, γυμνὴν τὴν ἱστορίαν παραδέδωκεν. ἡμεῖς δὲ τὰς τούτων ἐπελθόντες βίβλους τὰ εἰκότα συνελέξαμεν, προσθέντες καὶ ὅσα ἀγράφως ἐκ παλαιῶν ἀνδρῶν ἐδιδάχθημεν.*

3. Χρονικὸν Πασχάλιον.

Ἐν φωνῇ δὲ δημωδεστέρᾳ ἐγράφη τό τε ἐπιγραφόμενον *Χρονικὸν Πασχάλιον*, σύγγραμμα, ὅπερ συνετέθη ἔκ τινος Φίλωνος «Παρ' Ἑβραίοις σοφοῦ» ἑαυτὸν προσαγορεύσαντος —ἀνδρὸς πιθανώτατα προσκειμένου τῇ χορεία τῶν κληρικῶν τῶν περιστάντων τὸν Πατριάρχην Σέργιον Α' ἐπὶ Ἡρακλείου αὐτοκράτορος βασιλείας (610-638)—. Αὐτόθι δὲ ὁ χρονογράφος ἀπὸ καιροῦ Ἀδάμ ἀρχόμενος μέχρι τοῦ 627 μ.Χ. ἔτους ἐξικνούμενος γίγνεται, τῇ μὲν λέξει χύδην χρώμενος, τῇ δὲ γλώσσει ἀνωμάλως, διὰ τὴν πληθὺν τῶν ἱστορικῶν πηγῶν ἐξ ὧν ἀρύτεται οὗτος τὰς πύσεις τῶν ἀείποτε ἱστορουμένων ὑφ' αὐτοῦ γεγονότων. Φησὶ δὲ ὁ Φίλων ὧδε προοιμιαζόμενος:

«Φίλωνος τοῦ παρ' Ἑβραίοις σοφοῦ»

* Bekker, I., *Georgius Cedrenus Ioannis Scylitzae (volume 1st)*, p.p. 3-5: Weber: Bonn, 1839.

Τὴν ἀρχὴν τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας πρῶτον ἀναγράφει μῆνα Μωϋσῆς ἐν ταῖς τῶν ἐνιαυτῶν περιόδοις, ἀναθεὶς οὐχ ὥσπερ ἔνιοι χρόνῳ τὰ πρεσβεῖα μᾶλλον ἢ ταῖς τῆς φύσεως χάρισιν, ἅς ἀνέτειλεν ἀνθρώποις· κατὰ γὰρ ταύτην τὰ μὲν σπέρματα ἢ ἀναγκαῖα τροφή τελεσιουργεῖται· ὁ δὲ τῶν δένδρων καρπὸς ἡβώντων ἄρτι γεννᾶται, δευτέραν ἔχων τάξιν· ὅθεν καὶ ὀψίγονός ἐστιν· αἶι γὰρ ἐν τῇ φύσει τὰ μὴ λίαν ἀναγκαῖα τῶν σφόδρα ἀναγκαίων δεύτερα. σφόδρα μὲν οὖν ἀναγκαῖα πυροὶ τε καὶ κριθαὶ καὶ ὅσα ἄλλα εἶδη τροφῆς, ὧν ἄνευ ζῆν οὐκ ἔστιν· ἔλαιον δὲ καὶ οἶνος καὶ ἀκρόδρυα οὐχὶ τῶν ἀναγκαίων, ἐπεὶ δίχα τούτων ἄχρι μακροτάτου γήρους παρατείνοντες εἰς πολυετίαν βιοῦσιν ἄνθρωποι. τῷ δὲ μηνὶ τούτῳ περὶ ἰδ' ἡμέραν μέλλοντος τοῦ σεληνιακοῦ κύκλου γίνεσθαι πλησιφαοῦς ἄγεται τὰ διαβατήρια, δημοφαῖς ἑορτῇ, τὸ χαλδαῖστί λεγόμενον πάσχα. Ταῦτα μὲν ὁ Φίλων.*

4. Ἱστορία Τουρκοβυζαντινῆ.

Καὶ πάνυ ἀπρεπὲς ἂν ἦν ἐν τῷ παρόντι τόπῳ, εἰ μὴ ἐμνημονεύομεν καὶ Δουκὸς τοῦ ἱστορικοῦ (1400-1470), ἀνδρὸς ἀγνώστου βαπτιστικοῦ ὀνόματος,[†] ὃς συνέταξεν Ἱστορίαν Τουρκοβυζαντινῆν, γραφεῖσαν ἐν εὐκαταλήπτῳ δημῳδαί γλώσσει, μεικτῇ ὀπωσοῦν μετ' ἀρχαϊκωτέρου ὕφους. Ἐν τῷ συγγράμματι δὲ τούτῳ ὁ συγγραφεὺς διεξέρχεται περὶ πάντων ὅσα συμβέβηκεν ἐν χρονικῷ διαστήματι δύο καὶ πλέον αἰώνων, διελθόντων μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1204-1462. Πρὸς δ' ἔτι καὶ τῶν κατὰ τὴν μεγάλην Ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1453) διήγησις λεπτομερῆς ἐστὶ τῷ ἐν λόγῳ συγγράμματι ἐμπεριειλημμένη, περὶ ὧν μαρτυρίαν παρέχεται ὁ Δούκας σπουδαιοτάτην, ἥτις καὶ πηγὴ πληροφοριῶν ἀφθονωτάτη προσέτι νενόμισται.

Σημ. (3). Μέσος μέλλον καὶ μέσος ἀόριστος.— Αὐτίκα δὲ περὶ τοῦ μέσου μέλλοντος ἴδε τὴν χρῆσιν τοῦ μέσου ῥήματος *πορεύσομαι*[‡] ἐν τῷ Συμποσίῳ τοῦ Πλάτωνος, παρ' ᾧ κεῖται τό «[...] ὥστ' ἐφ' ἐνός

* Dindorf, L., *Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae: Chronicon Paschale*, page 3: Weber: Bonn, 1932.

[†] ἐγγόνου ἴσως Μιχαὴλ τοῦ Δουκός(ς), τοῦ μετασχόντος τῆς στάσεως ἐκείνης ἣν ἤγειρεν Ἰωάννης ΣΤ' ὁ Καντακουζηνός (1341-1355) κατὰ τοῦ Παλαιολόγου Ἰωάννου Ε' (1341-1391);

[‡] = *θα βάδισω* λεγόμενον ἐπὶ δηλώσεως τῆς συντελείας τῆς πράξεως, ἢ *θα βαδίξω*, ἐπὶ δηλώσεως τῆς παρατάσεως.

πορεύονται σκέλους ασκωλιάζοντες[...]]»· ὅπερ κατὰ τὴν καθαρεύουσαν τὴν ἀνεμμένην* λεγομένην† ἀποδοθείη ἂν «ὥστε θαβαδίξωσιν ἐφ' ἐνός ποδός ιστάμενοι», οἷα δὴ ἐκλελοιπότης τοῦ μέσου μέλλοντος καὶ οὐκέτι ἐν χρήσει ὄντος εἰς τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν. Τὸν δὲ μέσον ἀόριστον ἀ' τῆς ἀρχαίας ἀπέβαλεν ἡ νεωτέρα γλῶσσα, ἀνθ' οὗ παρέχεται, ὡς ἤδη εἰρήκαμεν, τὸν παθητικῶς λαμβανόμενον ἀόριστον ἀ', τὸν αὐτὸν τρόπον ὅνπερ ἐκφέρονται καὶ τὰ ῥήματα ἐνδύθηκα>ντύθηκα‡ ἐν τῷ Διγενῆ Ἀκρίτῃ, ἔνθα ἀναγινώσκεται: «Εὐθύς ἐκαβαλλίκευσε τὰ ὅπλα του ἐνδύθη...», καθὼς καὶ τὰ ῥήματα ἐλούστηκα>λούστηκα παρ' Ἰωάννη τῷ Ζερβῷ ἐν τοῖς Τραγουδίοις τοῦ Καλοῦ Καιροῦ, ἔνθα ἀπαντᾷ ἡ φράσις ἡδε: «Καὶ κεῖ πού πάει νὰ λουστῆ στοῦ Ὠκεανοῦ τὰ τρισβαθα νερά.»

Εἰδότες οὖν ἐν οἷα πενία[§] ἐκφράσεως διατελεῖ νῦν ἡ λαλουμένη καὶ γραφομένη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Νέα Ἑλληνικὴ, ἅτε καὶ αὐτὸ ἔτι τὸ ὀρθοεπεῖν τελευταῖον ἀπολέσασα —ἐκ τοῦ ἐκβληθῆναι ἐκ τῆς νεωτέρας γλώσσης τοὺς μέσως ἔχοντας χρόνους τοὺς τοῦ ἀορίστου καὶ τοῦ μέλλοντος—, τούτους ἠθελήσαμεν πάλιν ἀναβιῶναι, καὶ τὴν παλαιὰν αὐτῶν λειτουργίαν καὶ τὴν σημασίαν ἐν τῷ λόγῳ

* ἀνεμμένη οὔσα μετοχὴ μέσου παρακειμένου τοῦ ῥ. ἀνίημι.

† Οὔτω δὲ καλοῦμεν τὴν ἀπλήν, τὴν «μαλακὴν» πως καὶ «μετριασμένην» καθαρεύουσαν, τὴν ἀπηλλαγμένην τῶν ἐξεζητημένων ἐκείνων συντακτικῶν τύπων καὶ λεξιλογικῶν ἰδιοτροπιῶν ἃς παρέχεται ἡ καλουμένη Λογία Καθαρεύουσα. Καὶ ἐκλήθη οὔτω ἐκείνη ἡ μορφή τῆς ἑλληνικῆς, ἐν ἣ ἔγραψαν τὰ ἑαυτῶν συγγράμματα λογιώτατοι Ἕλληνες, μεθ' οἷς καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Κόντος (1834-1909) καὶ Ἀπόστολος ὁ Μακράκης (1831-1905), ὡς καὶ οἱ οὐδ' ἦσσαν λογιώτατοι Ἕλληνες, ἧτοι λέγομεν τὸν ἐκ Καππαδοκίας ἱστορικὸν Παῦλον τὸν Καρολίδην (1849-1930) καὶ τὸν φιλόλογον Γρηγόριον τὸν Βερναρδάκη (1848-1925).

‡ ἀντὶ τοῦ ἐνεδυσάμην, ἧγουν ἐνέδισα ἐμαυτόν, καὶ ἐλουσάμην, ἧγουν ἔλουσα ἐμαυτόν. Καὶ περὶ μὲν τοῦ ἐνεδυσάμην ἴδε τὸ παρ' Ὀμήρου κείμενον «ἐν δ' αὐτὸς ἐδύσατο νόροπα χαλκὸν κυδιῶν», ὡς καὶ τὸ παρ' Εὐριπίδου ἐν Βάχχαις «οὐ μὴ θελήσει θῆλιν ἐνδύναϊ στολήν, ἔξω δ' ἐλαύνων τοῦ φρονεῖν ἐνδύσεται». Περὶ δὲ τοῦ ἐλουσάμην βλέπε ἐν τῇ Ὀμήρου Ὀδυσσεΐα, ἔνθα κεῖται «ἔξ ῥ' ἀσαμίνθους βάντες... λούσαντο» (Δ 48), ὡς καὶ τὸ παρ' Εὐριπίδου κείμενον «ὔδασι ποταμίῳις λευκὸν χρῶα ἐλούσατο» (Ἄλκηστις, 159). Ὅρα δὲ καὶ παρ' Ἡσιόδου ὡσαύτως, ἔνθα φέρεται «λοεσσαμένη τέρενα χρῶα» (Ἔργα καὶ ἡμέραι, 522).

§ πενία τῶν διαστάσεων τοῦ λόγου περισταλτικὴ, ἐπάγουσα δὲ στρέβλωσιν καὶ διαστροφὴν τῶν διανοημάτων.

ἀνακτήσασθαι τῷ ὅλως ἀποκατασταθῆναι αὐτοὺς εἰς τὴν ἐξ' ἀρχῆς κατάστασιν αὐτῶν. Καὶ πάντα ταῦτα ἐποιήσαμεν ἀεὶ στοιχοῦντες αὐτοῖς ἐκείνοις τοῖς γραμματικοῖς καὶ συντακτικοῖς κανόσιν, οἷς ἐπομένως συνέταξαν τὰ ἑαυτῶν συγγράμματα οἱ μέγιστοι τοῦ ἡμετέρου ἔθνους φωστήρες τῶν γραμμάτων, ὡς ὁ ἀπικιστῆς φιλόλογος, Κωνσταντῖνος ὁ Κόντος (1834-1909)· ὡς ὁ ἱστορικὸς καὶ καθηγητῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίου ἐπὶ Ὅθωνος, ὁ πρῶτος συντάξας *Ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους*, Κωνσταντῖνος ὁ Παπαρῶρηγόπουλος, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ ἔτος 1815 καὶ Ἀθήνησιν ἀποθανὼν τὸ ἔτος 1891· ὡσαύτως καὶ ὁ ἐκ νήσου Σίφνου καταγόμενος φιλόσοφος καὶ ἱεροκῆρυξ καὶ φιλόλογος καὶ μέγας διδάσκαλος τοῦ Χριστιανισμοῦ, Ἀπόστολος ὁ Μακράκης (1831-1905), οὗ ὁ τρόπος τοῦ συμπλέκειν λέξεις καὶ φράσεις πρὸς ἀλλήλας τῶν Ἐυαγγελίων ὑφεί τοῦ λόγου μᾶλλον ἐστὶν ἔοικώς. Καθόλου δὲ ὀφείλομεν εἰπεῖν ὑπόδειγμα ὕφους μέγα καθεστάναι τὸν Μακράκειον λόγον.

Πολλαχοῦ δὲ τῶν συγγραμμάτων τῶν ὡς εἴρηται ἄνω φωστήρων τοῦ ἔθνους κείνται ὁ μέσος μέλλων καὶ ἀόριστος. Αὐτίκα γέγραπται Ἀποστόλῳ τῷ Μακράκῃ ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ τῷ ἐπιγραφομένῳ, *Φιλοσοφία καὶ αἱ Φιλοσοφικαὶ Ἐπιστήμαι* (1890): «Καὶ διὰ τῆς ἀληθοῦς Φιλοσοφίας καὶ τῶν ἀληθῶν ἐπιστημῶν, καθ' ὧν οὐ δυνήσονται* ἀντειπεῖν οὐδὲ ἀντιστήναι τὰ στόματα τῶν ἀσεβῶν καὶ τῶν ἀφρόνων».[†] Ἀλλὰ καὶ ἐν ἑτέροις συγγράμμασι τοῦ εἰρημένου ἀνδρὸς εὔρηται ἢ χρῆσις τῶν ἐν λόγῳ μέσων χρόνων, φέρ' εἰπεῖν ἐν

* Μέσος μέλλων τοῦ ὀ. δύναμαι, ἐκφερόμενος ἐν ἐγκλίσει ὀριστικῇ.

[†] Ὅρα ἐν τῷ 4^ῳ τόμῳ τὴν ὑπ' ἀριθμ. 146 σελίδα.

τῆ Λύσει Φιλοσοφικῆ,* ἔνθα κείται: Ἐπειδὴ φύσει κοινωνικὸν τὸ ἀνθρώπινον γένος ὁ πλάστης ἐπλάσατο..., καὶ μύρια ὅσα τοιαῦτα τούτοις ἐμφερῆ καὶ μυριαχοῦ τῶν ὄλων πονημάτων τοῦ ἀνδρὸς ἀπαντῶντα. Οὐδόλως δὲ διαφόρως πρὸς τὰ ἄνω ἤδη γεγραμμένα κείνται οἱ προειρημένοι χρόνοι καὶ παρὰ Κωνσταντίνῳ τῷ Παπαδῶρηγοπούλῳ, παρ' ᾧ κείται «συγχρόνως δὲ ἠϋξάντο πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ ἐπεκαλέσαντο συμμάχους τοὺς Αἰακίδας...»,[†] ἐν ᾧ ἀλλαχοῦ δὲ τῆς αὐτῆς βίβλου ἐρῶρήθη «μετεκαλέσαντο τὸν Ἀλκιβιάδην καὶ διεμήνυσαν...»[‡], καὶ πλεῖστα ἄλλα παρόμοια τούτοις, περὶ ὧν ἐκάστου εἰ γίγνοιτο λόγος, ἐπιλίποι δ' ἂν ἡμᾶς ὁ πᾶς χρόνος.

Σημ. (4). Περὶ αορίστου β' καὶ παρακειμένου β'.—Ὁμοίως δ' ἔχουσι καὶ αἱ διαφοραὶ ἐκείναι αἱ ὑφιστάμεναι μεταξὺ τῶν τύπων: **πέφαγκα**, ἦτοι *ἔχω φανερώσει*, καὶ **πέφηνα**, ἦτοι *ἔχω φανερωθῆ* (τύποι εἰλημμένοι ἐκ τοῦ ῥήματος **φαίνω-φαίνομαι**)· **ἐτρεψάμην** (*τινά*), ἦτοι *ἔτρεψά τινα εἰς φυγὴν*, καὶ **ἐτραπόμην**, ἦγουν *διηυθύνθην*, ἐκ τοῦ ῥήματος **τρέπομαι**· ὡσαύτως δ' ἔχουσι καὶ αἱ διαφοραὶ αἱ ὑφιστάμεναι μεταξὺ τῶν τύπων **ἐφάνθην**, ὃ ἐστὶν *ἀπεδείχθην ὑπὸ ἄλλου*, καὶ **ἐφάνην**, ὃ ἐστὶν *ἐδείχθην ἐγώ*, (τύποι εἰλημμένοι ἐκ τοῦ ῥ. **φαίνομαι**).[§]

Σημ. (5). Τῷ μὲν γὰρ *ἀναλελυμένῳ ἀπαρεμφατικῷ λόγῳ*,** οἷα δὴ καὶ *προσωπικὴν κατάληξιν* καὶ *ἀριθμὸν* ἔχοντι, δηλοῦνται τὸ ἐνεργοῦν

* Ἰδὲ τὴν 10^{ην} σελίδα.

[†] Ὅρα προσφωῶς ἐν τῇ ὑπ' ἀριθμὸν 104 σελίδι ἐντὸς τοῦ δευτέρου τόμου τοῦ μεγάλου ἱστορικοῦ πονήματος τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὃ ἐπιγράφεται *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους*.

[‡] Ὅρα αὐτόθι ἐν τῇ σελίδι 348.

[§] (Ἰωάννου Θ. Ῥώσση *Γραμματικὴ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης*, μάλιστα δὲ τῆς ἀττικῆς διαλέκτου, σελ. 85).

** ὅς, σημειωτέον, καλεῖται *ἀπαρεμφατικὸς καταχρηστικῶς*, ἐν' ᾧ ἔδει καλεῖσθαι τοῦτον *παρεμφατικὸν* μᾶλλον ἢ *ἀπαρεμφατικὸν* παρὰ τοῖς γραμματικοῖς, ὅτι καὶ *πρόσωπον* καὶ *ἀριθμὸν* ὁ τοιοῦτος λόγος *παρεμφαίνει*. Τοῖς γὰρ *ἀπαρεμφάτοις*, φησὶν ὁ Ἀλεξανδρινὸς Ἀπολλώνιος ὁ Δύσκολος (τὸν 2ον μ.Χ.

πρόσωπον καί, εἰκότως, τὸ ἐνέργημα αὐτοῦ, καθάπερ συμβαίνει τῇ συντάξει τῆς προτάσεως,

Ὅλοι εὐχονται νὰ τύχῳσι τῆς ἐξουσίας,*

ὅπου τὸ *κατ' ἐξάρτησιν ἀπαρέμφατον νὰ τύχῳσι*, (ὅπερ κεῖται ἐνταῦθα ὡς μέρος *συμπληρωτικὸν* τῆς ἐννοίας τοῦ ῥήματος *εὐχονται*, ὃν στενωῶς μετ' αὐτοῦ συνδεδεμένον εἰς μίαν αὐτοτελεῖν ἐννοιαν),[†] ὁρῶμεν ἐνταῦθα τοῦτο ἐπιτεῖνον τὴν σπουδαιότητα ἣν ἐπέχει ἐν τῇ προτάσει ταύτῃ τὸ ὑποκείμενον *ὄλοι*, ἐκφερομένης τριτοπροσώπως τῆς πληθυντικῆς ὑποτακτικῆς καταλήξεως *-ωσι* τοῦ ῥήματος *τύχῳσιν*. Τὸ δὲ ῥήμα *τύχῳσιν* στοιχεῖ τῷ ἐπίσης τριτοπροσώπως καὶ πληθυντικῶς ἐκφερομένῳ ῥήματι *εὐχονται*. Τῆς αὐτῆς δὲ προτάσεως ἀπὸ τῆς νέας γλώσσης εἰς τὴν ἀρχαίαν μεταγραφείσης τήνδ' ἂν σχοίημεν σύνταξιν·

Πάντες εὐχονται τυχεῖν τῆς ἐξουσίας,

ἐνθα παρατηροῦμεν τὸ *κατ' ἐξάρτησιν ἀπαρέμφατον τυχεῖν* τῆς ἀρχαίας γλώσσης ἡχοῦν ἐν τοῖς ὡσὶν ἡμῶν παντάπασι διαφόρως τοῦ προῶρηθέντος ἄνω *νά...τύχῳσιν* ἀπαρεμφάτου τῆς νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης, καί, ἀντιθέτως πρὸς ἐκεῖνο, τοῦτο ὁρῶμεν τῇ καταλήξει *-εῖν (-εεν)* ἀποβάλλον τὴν ὑφισταμένην κατὰ πρόσωπον καὶ ἀριθμὸν συνάφειαν ἐκείνην, ἣν κέκτηται τὸ παρεμφατικὸν *νά...τύχῳσιν* ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸ ῥήμα *εὐχονται* καὶ τὸ ὑποκείμενον αὐτοῦ *ὄλοι*. Νῦν δὲ τὸ *τυχεῖν*, καίτοι ἐξαρθώμενον γραμματικῶς ὑπὸ τοῦ *εὐχονται*, κεῖται ἐν τῇ προτάσει ταύτῃ ἀφεστηκὸς πάσης ἀναφορᾶς

αἰῶνα), «οὐ σύνεστι τὸ ἐν ἀριθμοῖς καὶ προσώποις καταγίνεσθαι.» (De constructione, μέρος 2^{ον}, τόμος 2^{ος}, σελ. 320: ed. Uhlig, G., Grammatici Graeci, vol. 2.: Hildesheim: Olms, 1965.)

^{*} ἦγουν *νὰ κατακτήσωσιν*.

[†] ὅπερ ἀπαρέμφατον ὁρῶμεν δηλοῦν ἐν τέλος τῆς ῥηματικῆς ἐννοίας, ἦγουν ἓνα *τελικὸν σκοπὸν*, ἢ ἄλλως τὸ *τελικὸν αἴτιον*, τὸ γὰρ *οὐ ἔνεκα* καλούμενον παρ' Ἀριστοτέλει. Τοιγὰρ καὶ λέγομεν ἂν ἐρωτῶντές τινα: "*Τίνι λόγῳ*," ἢ ἄλλως, "*Ἐπὶ τίνι εὐχονται πάντες*;" ὃς ἀποκρινόμενος λέγοι ἂν: "*Ἴνα τύχῳσι τῆς ἐξουσίας*," ὅπου τῇ τελικῇ προτάσει (ἵνα τύχῳσι...) δηλοῦται τὸ *τελικὸν αἴτιον*, ἦτοι τὸ *οὐ ἔνεκα* τῆς δηλουμένης ὑπὸ τοῦ ῥ. *εὐχονται* ἐνεργείας τοῦ ὑποκειμένου πάντες.

τῆς γιγνομένης πρὸς πᾶν τὸ συγκεκριμένον πρόσωπον ἢ προᾶγμα, ὅλον ἢ μέρος.

Ἔστι δὲ καθόλου ἢ ἀπαρέμφατος ἀφεστῶσα προσέτι καὶ παντὸς βουλήματος ἢ ἐφέσεως ἢ ὀρέξεως τῆς ψυχῆς, ἅπερ ταῦθ' ἅπαντα δηλοῦσιν αἱ ἄλλαι αἱ οὔσαι κυρίως Ἐγκλίσεις, ἤτοι ἡ ὀριστική, ἡ ὑποτακτική, ἡ εὐκτική καὶ προστακτική (καλεῖται γὰρ Ἐγκλίσις ἡ ἀπαρέμφατος οὐχὶ κυρίως ἀλλὰ καταχρηστικῶς).^{*} Τῇ ἀπαρεμφάτῳ *τυχεῖν* δεδήλωται ἤδη ἡ Ἰδέα τοῦ *τυχεῖν* καθ' ἑαυτό, καὶ οὕτω γίνεταί ἡ ὑψωσις τοῦ *ἐνεργεῖα* εἰς τὸ *δυνάμει ὄν*.

Διὸ καὶ δήλη μᾶλλον δοκεῖ ἡ τοιαύτη ὑψωσις εἰς τὴν ἀφηρημένην ἰδέαν ἐν τῇ συντάξει τοῦ *συνάρθρου* ἢ *ἐνάρθρου ἀπαρεμφάτου* τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς,[†] ὅπερ κεῖται ἐν τῷ λόγῳ ἀντὶ οὐσιαστικοῦ καὶ ἀποτελεῖ ὄρον προτάσεως, τιθέμενον ὅτε μὲν ὡς ὑποκείμενον ἢ ἀντικείμενον ἢ κατηγορούμενον, ὅτε δὲ ὡς προσδιορισμός· ἔστιν ὅτε μὲν ἐνάρθρως τιθέμενον, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ ἀνάρθρως· ποτὲ μὲν ἐμπροθέτως, ποτὲ δὲ καὶ ἀπροθέτως. Τὸ σύναρθρον ἢ ἔναρθρον ἀπαρέμφατον φυλάττει καθόλου τὴν τε ῥηματικὴν σημασίαν καὶ τὸ σχῆμα τῶν χρόνων καὶ τὴν διάθεσιν καὶ τὴν σύνταξιν τοῦ ῥήματος ἐξ οὗ ἔστι αὐτὸ παρελημμένον. Αὐτίκα δὲ περὶ τοῦ *συνάρθρου ἀπαρεμφάτου* ἴδωμεν προσηκόντως τὰ χωρία τάδε:

► «*Τὸ λακωνίζειν ἐστὶ φιλοσοφεῖν*», ὃ ἔστιν «*ἡ τῶν Λακῶνων μίμησις (ἤγουν τὸ μιμεῖσθαι καθόλου ὡς ἰδέα νοούμενον) φιλοσοφία*

^{*} Φησὶ γὰρ ὁ Ἀλεξανδρινὸς Θεοδόσιος ὁ Γραμματικὸς (4^{ος}-5^{ον} αἰῶνα π.Χ.) περὶ τῆς ἀπαρεμφάτου: *Ἡ δὲ ἀπαρέμφατος οὐκ ἔστι κυρίως ἐγκλίσις ἀλλὰ καταχρηστικῶς, διότι οὐδὲ βούλημα ψυχῆς δηλοῖ. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὁ τεχνικὸς ἀπαρέμφατον αὐτὴν προσηγόρευσεν, ὡς μὴ παρεμφαίνουσαν τὸ οἰονοῦν ψυχῆς βούλημα· ποῖον γὰρ, εἰπέ μοι, δηλοῦται βούλημα ψυχικόν, ὅταν εἴπωμεν τύπτειν ἢ λέγειν· πάντως οὐδέν.* (Göttling, K. *Theodosii Alexandrini Grammatica*, p.141:Libraria Dykiana: Leipzig, 1822)

[†] τοῦ καὶ *Κατὰ σύνταξιν* ἄλλως ἐπιλεγομένου παρ' Ἀποστόλου τῷ Μακράκη (ιδὲ *Λογομάθεια*, ἐν τῇ σελίδι ὑπ' ἀριθμὸν 151).

ἐστίν» (ἐνθα τὸ σύναρθρον ἀπαρέμφατον ὀρῶμεν ἐν τῇ προτάσει ταύτῃ ἐπέχον τὴν θέσιν ὑποκειμένου τοῦ συνδετικοῦ ῥ. ἐστίν).

► «*Υμεῖς δόξετε αἴτιοι εἶναι ἄρξαντες τοῦ διαβαίνειν*, ὅπερ σημαίνει «*Υμεῖς θέλετε φανῆ ὅτι ἦσθε αἴτιοι, ἀφοῦ ἤρξατε πρῶτοι τῆς διαβάσεως*» (ἐνταῦθα κείται ὡς ἀντικείμενον τῆς μετοχῆς ἄρξαντες).

► «*Τὸ δὲ βία τῶν πολιτῶν δρᾶν ἔφυν ἀμήχανος*», τουτέστιν «*Εἶμαι φύσει ἀνίκανος εἰς τὸ ἐνεργεῖν* (ἢ καί: *εἰς τὸ νὰ ἐνεργῶ*) *παρὰ τὴν θέλησιν τῶν πολιτῶν*» (ὅπου κείται ὡς διορισμὸς τοῦ *κατὰ τι* εἰς τὸ δικατάληκτον ἐπίθετον ἀμήχανος).

► «*Νέοις τὸ σιγᾶν κρεῖττον ἐστὶ τοῦ λαλεῖν*», ἦτοι *Νέοις σιωπᾶν αἰρετώτερον ἢ σταμύλλεσθαι*, ὃ ἐστὶν *Εἰς τοὺς νέους*, (ἦ: *οἱ νέοι*) *προτιμότερον εἶναι νὰ σιωπῶσιν ἢ νὰ φλυαρῶσιν*. ἢ ἄλλως ἀποδοτέον καὶ ὧδε: *Εἰς τοὺς νέους ἢ σιωπὴ εἶναι προτιμότερα τῆς ἀδολεσχίας* (ὅπου τὸ σύναρθρον ἀπαρέμφατον κείται αὐτόθι ὡς β' ὄρος συγκρίσεως).

Σημ. (5β). Ἔστιν οὖν τὸν ἀριθμὸν δύο τὰ εἶδη τῶν ρημάτων τῶν συντασσομένων μετὰ τῆς *Κατ* ἢ *ἐξάρτησιν* ἢ *Κατηγορηματικῆς* μετοχῆς, ἅπερ μερίζεται εἰς τὰ ἑξῆς:

Α') Τὰ συντασσόμενα μετὰ κατηγορηματικῆς μετοχῆς ἀναφερομένης εἰς τὸ ὑποκείμενον αὐτῶν, οἷα:

1. Τὰ ῥήματα *εἰμί*, *γίγνομαι* καὶ *ὑπάρχω*, ἅπερ συνιστᾶσι περιφρασιν τοῦ ῥήματος ἐκείνου, ἐξ' οὗ εἴληπται ἡ μετοχή.

2. Τὰ ῥήματα *διαγίγνομαι*, *διάγω*, *διατελῶ* (=περῶ τὸν καιρὸν, *εὐρίσκομαι* *διαρκῶς ἐν τινι καταστάσει*), *οἶχομαι* (=ἔχω ἀπέλθει, *εἶμαι*

φευγάτος), φαίνομαι, δηλός εἰμι, φανερός εἰμι (=εἶμαι φανερός, εἶναι φανερόν ὅτι ἐγώ...), τυγχάνω (=τυχαίνω, κατὰ τύχην εἶμαι, εἶμαι ἀπλῶς), φθάνω (=ἔρχομαι πρωύτερα, προφθάνω), λανθάνω (=μένω ἀπαρατήρητος, εἶμαι κρυμμένος) καὶ ἄλλα ἐμφερῆ τούτοις, οἷς δὲ συντασσομένην τὴν μὲν *Κατηγορηματικὴν* μετοχὴν χρῆ, ὡς ἐκφράζουσιν νόημα πρωτεῦον, κατ' ἀνάγκην ῥήματι ἀποδίδοσθαι ἐν τῇ νεωτέρᾳ γλώσσῃ, τὸ δ' ἐκάστοτε ῥήμα τὸ συντασσόμενον ταύτῃ τῇ μετοχῇ ἐπιρῶματι ἀποδοτέον, ὡς ἐκφράζον νόημα δευτερεῦον. Αὐτίκα δὲ περὶ τοῦ ῥήματος *διαγίνομαι* ἴδωμεν πῶς τὴν λέξιν ταύτην συνάπτει μετοχῇ ὁ Ξενοφῶν ἐν τῇ *Κύρου Ἀναβάσει*, ἔνθα κεῖται *Κλέαρχος πολεμῶν διεγένετο*,* ὅπου τὸ μὲν *πολεμῶν* τῷ ῥήματι *πολεμῶ* ἀποδοτέον ἐν τῇ νεωτέρᾳ γλώσσῃ, τὸ δὲ *διεγένετο* τῷ ἐπιρῶματι *συνεχῶς*, ἡγουν *Ὁ Κλέαρχος συνεχῶς ἐπολέμει*. Καὶ μὴν ἐν τῷ αὐτῷ τοῦ Ξενοφῶντος συγγράμματι ἴδομεν ἂν περὶ τοῦ ῥήματος *διάγω* τὸ φερόμενον *Οἱ παῖδες διάγουσι μανθάνοντες δικαιοσύνην*,† ὅπου τὸ μὲν *διάγουσι* τῷ ἐπιρῶματι *διαρκῶς* ἀποδοτέον κατὰ τὴν νεωτέραν γλῶσσαν, τὴν δὲ *μανθάνοντες* μετοχὴν τῷ ῥήματι *μανθάνω* ὡσαύτως.

Καὶ ἔστω τῆδε ἰστέον ἡμῖν ὅτι ἐκ πάντων τῶν ῥημάτων ἐκείνων, τῶν τῇ δευτέρᾳ κατηγορίᾳ ἐμπεριειλημμένων, τὰ ῥήματα *τυγχάνω* καὶ *φθάνω* * οὐ πάντοτ' ἐστὶν ὡς ἐπιρῶματα ἐρμηνευόμενα, ἀλλὰ καὶ ἔστιν ὅτε δυνατὸν ἐρμηνεύεσθαι ταῦτα ὡς ἔχει (ὡς γὰρ ῥήματα· ἐάν γε τοιοῦτόν τι ἀπαιτῆ ἢ τῶν λέξεων συμπλοκῆ)· τὴν δὲ μετοχὴν οἷόν τ' ἐστὶν ἀποδίδοσθαι τῷ σχήματι *να* + *ἐγκλίσει* *Υποτακτικῆς*. Πρὸς δὲ τούτοις ἰστέον καὶ τόδε, ὅτι τὸ ῥήμα *λανθάνω* ἐμᾶντόν λαμβάνει κατὰ τὴν σύνταξιν μετοχὴν *κατηγορηματικὴν ἀναφερομένην εἰς τὸ ὑποκείμενον αὐτοῦ*.

* Ξενοφῶντος *Κύρου Ἀνάβασις*, 2.6.5. (MARCHANT, E., C., *Xenophontis Opera Omnia*, Volume 3rd: Clarendon Press: Oxford, 1961).

† Ξενοφῶντος *Κύρου Παιδεία*, 1.2.6. (MARCHANT, E., C., *Xenophontis Opera Omnia*, Volume 4th: CLARENDON PRESS, Oxford, 1970).

* Τὰ σημαίνοντα *Ἰδιαίτερόν τινα ὀρισμένον τρόπον τοῦ εἶναι*, καθὰ γέγραφεν ἐν τῷ ἐπιγραφόμενῳ *Συντακτικὸν τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης* βιβλίῳ ὁ πολὺς Ἀχιλεὺς ὁ Τζάρτζανος, ὁ μέγας ἐκεῖνος φιλόλογος καὶ γλωσσολόγος καὶ διδάσκαλος ἐκ Τυρνάβου (1873-1946).

3. ῥήματα ψυχικοῦ παθήματος σημαντικά. Ὡς τοιαῦτα δὲ λαμβάνονται καθόλου ῥήματα δηλοῦντα ψυχικὴν ἔξιν τοῦ ὑποκειμένου, οἷα τὰ *χαίρω, ἡδομαι, βαρέως ἢ χαλεπῶς φέρω, ὀργίζομαι, ἀγανακτῶ, ἄχθομαι, αἰσχύνομαι, μεταμέλομαι, ἀγαπῶ* καὶ ἄλλα τούτοις ἐμφερῆ. Ὡς παραδείγματα δ' ἐνδεικτικώτατα τῆς τοιαύτης συντάξεως παρεχόμεθα τὰ ἐξῆς χωρία, ἀποσπασθέντα ἀπὸ συγγραμμάτων τῶν Ἀττικῶν πεζῶν καὶ τραγωδῶν. *Ἐνεστι γὰρ δὴ κὰν θεῶν γένει τόδε· τιμῶμενοι χαίρουσιν ἀνθρώπων ὑπο (=οἱ θεοὶ χαίρουσι γὰρ τιμῶνται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων).—* Οὐκ ἄχθομαί σ' ἰδῶν τε καὶ λαβὼν φίλον.—[†] Ἀδικούμενοι οἱ ἄνθρωποι ὀργίζονται.—[‡] Οὐκ ἀγαπῶ ζῶν ἐπὶ τούτοις.—[§]*

Καὶ οἷον δὴ γνωστοῦ ἡμῖν ὄντος ἐκ τῶν γραμματικῶν κανόνων ὅτι, πλὴν τῶν ἐν λόγῳ μετοχῶν, ἐκ ῥημάτων ψυχικοῦ παθήματος σημαντικῶν ἐξαρθῶνται προσέτι καὶ αἰτιολογικαὶ προτάσεις διὰ τοῦ ὅτι ἢ εἰ (=ἐπειδὴ) εἰσαγόμεναι, διὰ τοῦτο καὶ ἔστιν ὑποληφθῆναι αἰτιολογικὴν τὴν μετοχὴν ἐκείνην, τὴν διορίζουσαν τὸ ὑποκείμενον τῶν τοιούτων ῥημάτων.

Ἐκ πάντων δὲ τῶν ἄνω εἰρημένων τάδε δυνάμεθα συναγαγεῖν· ὅτι ἔστι μὲν κατηγορηματικὴ ἢ μετοχὴ ἢ δηλοῦσα πᾶν ὃ, τι γίνεται ἅμα τῇ πράξει ἐκείνη τῇ ὑπὸ τοῦ ῥήματος σημαυομένη, ἔστι δὲ αἰτιολογικὴ ἢ μετοχὴ ἀορίστου καὶ παρακειμένου, ἢ δηλοῦσα ἐκείνην τὴν ἐνέργειαν τοῦ ὑποκειμένου, ἣτις ἤδη συντετέλεσται κατὰ τὸ παρελθόν, γενομένη πρὸ τῆς ἐνεργείας ἐκείνης τῆς σημαυομένης ὑπὸ τοῦ ῥήματος τῆς προτάσεως. Ὡς δ' ἐν παραδείγματι εἰπεῖν, ἰδωμεν ἐν τῷ *Θουκυδίδου Ἱστοριῶν Α'*, ἔνθα κεῖται *Οἱ Ἀθηναῖοι μετεμέλοντο*

[†] Εὐριπίδου *Ἰππόλυτος*, στ. 705.

[‡] Σοφοκλέους *Φιλοκτήτης*, στ. 671.

[§] Θουκυδίδης, 1.77.

[§] Ἰσοκράτους *Παναθηναϊκός*, περὶ φ. 8η, στ. 605.

τάς σπονδάς οὐ δεξάμενοι,* ἢ καὶ ἀλλαχόθι τοῦ αὐτοῦ συγγράμματος· αὐτίκα δ' ἐν τῇ δευτέρᾳ βίβλῳ, ἔνθα εὔρηται ἡ πρότασις *Ἐλυποῦντο οἱ δυνατοὶ καλὰ κτήματα ἀπολωλεκότες.* Ἐν ταῖς ὡς ἄνω προτάσεσιν ὁρῶμεν ἀμφοτέρας τὰς μετοχὰς ταύτας, (τὴν τε μετοχὴν *δεξάμενοι* καὶ τὴν *ἀπολωλεκότες*), αἰτιολογικὰς οὔσας τὸ εἶδος. Συμβαίνει δὲ τοῦτο διὰ τὰς αἰτίας τὰςδε· καὶ γὰρ ἐξαρτῶνται ἀμφοτέραι αἱ μετοχαὶ ἐκ ῥήματος ψυχικοῦ παθήματος σημαντικοῦ⁵ (καθάπερ αὐτοὶ οἱ κανόνες τῆς Γραμματικῆς διακελεύονται) καὶ ἐκφέρονται ἢ μὲν κατὰ χρόνον ἀόριστον (*δεξάμενοι*), ἢ δὲ κατὰ παρακείμενον (*ἀπολωλεκότες*).

4. Τὰ ἐνάρξεως, παύσεως καὶ συνεχείας σημαντικά· οἷα τὰ ῥήματα *ἄρχω, ἄρχομαι, ὑπάρχω, λήγω, παύομαι* (ὡς καὶ *παύω*).⁶ Εἰ δ' ἐκ τοιούτων ῥημάτων ἐξαρτωμένη εὔρηται ἐν τῷ λόγῳ ἢ ἐν λόγῳ μετοχή, τότε ταύτην ἀνάγκη ἀποδίδοσθαι ἐν τῇ ἰδιωτικῇ γλώσσῃ τῷ σχήματι *να* + *ἐγκλίσει Ὑποτακτικῆς*· οἷον παρὰ Πλάτωνι κεῖται ἡ σύνταξις *Ἄρ' οὖν μουσικῇ πρότερον ἀρξόμεθα παιδεύοντες ἢ γυμναστικῇ;*⁵ (= Ἄρα λοιπὸν διὰ τῆς μουσικῆς πρῶτα δὲν ἐθέλομεν ἀρχίσει ν' ἀνατρέφωμεν αὐτούς, παρὰ διὰ τῆς γυμναστικῆς);· ὁμοίως δὲ κεῖται ἡ τοιαύτη σύνταξις καὶ παρ' Ἰσοκράτει λέγοντι *Ἀγαμέμνων*

* Οἱ γὰρ Ἀθηναῖοι μετεμέλοντο μετὰ τὸ μὴ δέξασθαι τὰς σπονδάς. Ἡ γὰρ μετοχή *οὐ δεξάμενοι* ἐνέργειαν δηλοῖ, συντελεσθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ὑποκειμένου πρὶν ἂν γένηται ἡ πράξις ἢ δηλουμένη ὑπὸ τοῦ ῥήματος *μετεμέλοντο*, τοῦθ' ὅπερ εἰκότως συνεπάγεται τὴν πρότασιν *Ἐπεὶ οὐκ ἐδέξαντο οἱ Ἀθηναῖοι τὰς σπονδάς, εἶτα μετεμέλοντο.*

¹ ἢ μὲν μετοχή *δεξάμενοι* ἐκ τοῦ ῥήματος *μετεμέλοντο*, ἢ δὲ μετοχή *ἀπολωλεκότες* ἐκ τοῦ ῥήματος *ἐλυποῦντο*.

² Ὑπομνηστέου δ' ὄντος ὅτι τὸ γραφόμενον ἐνεργητικῶς ῥῆμα *παύω* οἱ Ἕλληνες εἴθιστο συντάσσειν ἀεὶ μετὰ κατηγορηματικῆς μετοχῆς ἀναφερομένης εἰς τὸ ἀντικείμενον αὐτοῦ. Ἔστι δὲ χρῆσις παρὰ Πλάτωνι· οἷον, *Οἱ περὶ Σαλαμίνα ναυμαχῆσαντες ἔπαυσαν τοὺς Ἕλληνας φοβουμένους*, ὅπερ καὶ ἀποδοτέον ὡς *Οἱ ἐν Σαλαμίनि ναυμαχῆσαντες ἔπαυσαν τοὺς Ἕλληνας να φοβῶνται* (ἢ ἄλλως καὶ ὠδε γραπτέον: *Τοὺς ἔκαμαν να μη φοβῶνται*). Πλάτωνος διάλογος *Μενέξενος*, 241.b.

³ Πλάτωνος *Πολιτεία*, 376.e.6.

τούς βαρβάρους ἔπαυσε ὑβρίζοντας.— (= Ὁ Ἀγαμέμνων ἔπαυσε τούς βαρβάρους να φέρωνται ὑβριστικῶς.)*

5. Τὰ καρτερίας καὶ ἀνοχῆς σημαντικά· ὡς τοιαῦτα δὲ νομίζονται τὰ ῥήματα ἀνέχομαι, καρτερῶ, ὑπομένω καὶ ἄλλα τούτοις παραπλήσια. Ἰστέον δὲ προσέτι ὅτι καὶ τὰ τοιαῦτα ῥήματα τῷ σχήματι να + Ἑποτακτικῆ ὡσαύτως ἀποδοτέον ἐν τῇ νῦν λαλουμένη καὶ γραφομένη *Νέα Ἑλληνικῆ*. Δύο δὲ τὸν ἀριθμὸν παραδείγματα κάτωθι παρεχόμεθα τῆς τοιαύτης συντάξεως ἐνδεικτικά, ἅπερ τὰ ἐξῆς: α) *Οἱ Ἀθηναῖοι τῶν ἀντιλεγόντων οὐκ ἠνείχοντο ἀκούοντες.*—[†] β) *Ἀνέχου πάσχων· δρῶν γὰρ ἔχαιρες.*—[‡]

6. Τὰ ῥήματα καὶ αἱ ἐκφράσεις εὖ ἢ καλῶς ποιεῖν, κακῶς ποιεῖν, ἀδικεῖν, χαρίζεσθαι ἢ χάριν φέρειν, νικᾶν, κρατεῖν, ἠττάσθαι, λείπεσθαι, ὡς καὶ ἄλλα τούτοις παραπλήσια, οἷς ἐκφέρεται συχνάκις γνώμη ἀποφαντικῆ περὶ πράγματός τινος ἢ καταστάσεως, ἐφ' ἧς γίνεται λόγος. Τοιαῦτα δὲ ῥήματα καὶ ἐκφράσεις ἀπαντῶσιν ἐν χωρίοις, οἷα τά: *Εὖ ἐποίησας ἀφικόμενος*, ὅπερ τῆδ' ἀποδοτέον κατὰ τὴν νῦν δημώδη ἑλληνικὴν: *Καλὰ ἔκανες καὶ ἦλθες.*— *Εὖ γ' ἐποίησας ἀναμνήσας με*, ὅπερ ὁμοίως ἀποδοτέον ὧδε: *Καλὰ ἔκανες καὶ μοῦ τὸ ἄθυμης.*— *Πῶς οὐ δεινὰ ποιεῖς τούτοις ἐγκαλῶν*; ὅπερ ἐρμηνευτέον τρόπον τόνδε: *Πῶς δὲν ποιεῖς φοβερὰ πράγματα κατηγορώντας αὐτά;*— *Καὶ τούτους πάντας πειρῶ νικᾶν εὖ ποιῶν*, ὅπερ ἐρμηνευτέον: *Καὶ ὅλους αὐτοὺς να προσπαθῆς να νικᾶς εὐεργετώντας τους...*, ὡσαύτως.

* Ἰσοκράτους *Παναθηναϊκός*, 83.9.

† Ξενοφώντος *Ἑλληνικά*, 6.5.49.

‡ Εὐριπίδου *Τραγωδιῶν Ἀποσπάσματα*, ἀπόσπ. 1090.

Β') Τὰ συντασσόμενα μετὰ κατηγορηματικῆς μετοχῆς ἀναφερομένης ὅτε μὲν εἰς τὸ ὑποκείμενον αὐτῶν, ὅτε δὲ εἰς τὸ ἀντικείμενον. Ὡς τοιαῦτα δ' ἐκλαμβάνεσθαι χρεῶν τὰ κάτωθι ῥήματα:

1) Τὰ *αἰσθήσεως, γνώσεως, μαθήσεως* καὶ *μνήμης* σημαντικά, οἷον ἐκεῖνα τὰ σημαίνοντα τὸ *αἰσθάνεσθαι, ὁρᾶν, (περι)ορᾶν (=ἀνέχεσθαι, ἐπιτρέπειν), ἀκούειν, πυνθάνεσθαι, εὐρίσκειν, καταλαμβάνειν (=εὐρίσκειν), εἰδέναι, ἐπίστασθαι, γινώσκειν, ἀγνοεῖν, μανθάνειν, μεμνήσθαι* καὶ ἄλλα ἐμφερῆ τούτοις, τῆς δὲ μετοχῆς ἐν τῇ νέᾳ γλώσσει ἀποδιδομένης δισσωῶς: ἢ τῷ εἰδικῷ συνδέσμῳ *ὅτι* σὺν τῷ οἰκείῳ ῥήματι μετ' αὐτοῦ ἐκφερομένῳ ἢ τῷ *συνδέσμῳ* *να' σὺν Ὑποτακτικῇ τοῦ οἰκείου ῥήματος*. οἷον περ, φέρ' εἰπεῖν, κεῖται τὸ ῥήμα *οἶδα* παρὰ Ξενοφῶντι ἐν τῇ *Κύρου Ἀναβάσει*, ἔνθα φέρεται *«Εγώ, ὦ Τισσαφέρην, οἶδα μὲν ἡμῖν ὄρκους γεγενημένους καὶ δεξιᾶς δεδομένας μὴ ἀδικήσιν ἀλλήλους...»*.^{*} Διὰ τῶν μετοχῶν *γεγενημένους* καὶ *δεδομένας* δῆλον ἡμῖν γίνεσθαι ἐν τῇ προτάσει ταύτῃ τὸ ἐξ ἀντικειμένου ἀληθές καὶ πᾶσι γνωστὸν γεγονός, ὅτι «Ὀρκους ἐποιήσαντο πρὸς ἀλλήλους (...ὄρκους ἡμῖν γεγενημένους) καὶ εἰς λόγους ἦλθον καὶ διαλλαγᾶς (...καὶ δεξιᾶς δεδομένας), ἐφ' ὧτε οὐκ ἀδικήσουσιν ἀλλήλους (*μὴ ἀδικήσιν ἀλλήλους*)». Τοῦ αὐτοῦ μέντοι ῥήματος συνταχθέντος ἀπαρεμφάτω τὸ *οἶδα* ἤδη μεθέστηκε κατὰ τὴν ἔννοιαν· αὐτίκα δὲ παρὰ Δημοσθένει κεῖται *Ὀλύνθιοι ἴσασι τὸ μέλλον προορᾶν...*,[†] ὅπερ κατὰ τὴν *καθαρεύουσαν* ἐρμηνευτέον ὧδε: *Οἱ Ὀλύνθιοι γνωρίζουσι να' βλέπωσι μακρὰν εἰς τὸ μέλλον*, ὅπου τῷ

^{*} = Ἐγώ, Τισσαφέρην, *γνωρίζω* ὅτι ἔχομε κάμει ὄρκους καὶ (ὅτι) ἔχομε δώσει τὰ χεῖρα, μετὰ τὴν ὑπόσχεσιν πῶς δὲν θὰ ἀδικήσῃ ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. (Ξενοφῶντος *Κύρου Ἀνάβασις*, 2.5.5.)

[†] Δημοσθένους *Λόγος Κατ' Ἀριστοκράτους*, 23.109.

ρήματι ἴσασι μετὰ τοῦ προορᾶν ἀπαρεμφάτου συντασσομένῳ δεδήλωται ὅτι «κέκτηνται οἱ Ὀλύμπιοι τὴν ἰκανότητα τοῦ ὁρᾶν μακρὰν εἰς τὸ μέλλον.»

Ὡστε τοῦτο δεῖ γινώσκειν ἡμᾶς περὶ τοῦ συντάσσεσθαι τὰ ῥήματα αἰσθήσεως, γνώσεως, μαθήσεως καὶ μνήμης σημαντικά, ὅτι τῶν τοιούτων ῥημάτων συντασσομένων μετοχῇ τὸ ἤδη γεγενημένον καὶ ὄντως εἶναι δοκοῦν καθόλου σημαίνεται· τῶν αὐτῶν μέντοι ῥημάτων συνταχθέντων ἀπαρεμφάτω σημαίνεται ἡ καθόλου ἰκανότης τοῦ παρᾶγειν καὶ ἡ δύναμις τοῦ ποιεῖν τι.*

2) Τὰ δείξεως καὶ ἀγγελίας καὶ ἐλέγχου σημαντικά, οἷά ἐστι τὰ ῥήματα τὰ δηλοῦντα τὸ δεικνύναι, δηλοῦν, ἀποφαίνειν, ἀγγέλλειν, ἐξελέγγειν καὶ πάντα τὰ τούτοις παραπλήσια, τῆς δὲ μετοχῆς ἐν τῇ νῦν κοινῇ ἀποδιδομένης τοῖς ὅτι ἢ πῶς συνδέσμοις σὺν τῷ οἰκείῳ ῥήματι ἐκφερομένοις· οἷον γὰρ παρὰ Θουκυδίδη, ᾧ γέγραπται, «Φαίνεται γὰρ ἡ νῦν Ἑλλάς καλουμένη οὐ πάλαι βεβαίως οἰκουμένη.»[†] Τοιαύτην δὲ τῶν ὡς ἤδη εἴρηται ῥημάτων σύνταξιν ὁρῶμεν καὶ ἀλλαχόθι τοῦ αὐτοῦ συγγράμματος κειμένην· οἷον αὐτίκα τὴν τοῦ δείκνυμι, ὡς ἀπαντᾷ τοῦτο ἐν τῇ τετάρτῃ βίβλῳ: Ἔδειξαν ἔτοιμοι ὄντες ἀμύνεσθαι.—[‡] Ὅταν δὲ ἡ αὐτὴ μετοχὴ οὐχὶ εἰς τὸ ὑποκείμενον ἀλλὰ εἰς τὸ ἀντικείμενον ἀναφέρηται, τῆνικαῦτα ἤδε ἡ σύνταξις ἐστὶ παραγομένη: Δείξω τοῦτον πολλῶν θανάτων ὄντα ἄξιον.—[§]

ῬΗΜΑΤΩΝ ΣΥΝΤΑΞΕΙΣ ΙΔΙΑΙ-

Καὶ μηδὲν ἐνθάδε ἐπιλαθόμεθα εἰπεῖν τινα καὶ περὶ ῥημάτων πῆ μὲν μετοχῇ Κατηγορηματικῇ συντασσομένων, ἔστι δ' ὅτε καὶ ἀπαρεμφάτω, ὅνπερ ἡ ἔννοια παρ' ἕκαστα μεταβάλλεται. Κατὰ δὲ τὴν

* (Μακράκη, Α. Νέον Ἐκπαιδευτικὸν Σύστημα: Μέρος Τρίτον, Λογομάθεια, σ. 140: Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ Τυπογραφείου Ἀντωνίου Ν. Καστριώτου, 1882.)

[†] (= Διότι φαίνεται ὅτι ἡ χώρα ποὺ καλεῖται σήμερον Ἑλλάς δὲν ἦτο βεβαίως ἐξ ἀρχῆς κατοικουμένη...). Θουκυδίδου Ἱστοριῶν Ἐγγραφή, χωρίον 1.2.1.-1.2.2..

[‡] (=Ἔδειξαν πῶς ἦσαν ἔτοιμοι νὰ ὑπερασπίσωσιν ἑαυτούς...). Θουκυδίδου Ἱστοριῶν Ἐγγραφή, 4.73..

[§] (=Θέλω ἀποδείξει ὅτι οὗτος πολλῶν θανάτων εἶναι ἄξιον). Ξενοφώντος Κύρου Παιδεία, 3.3.39..

σύνταξιν τούδε τοῦ πονήματος τοιαῦτα ῥήματα παρείληπται ἡμῖν Ἀττικῶς, ἦγουν συνφδὰ τοῖς πρὸς τὴν Ἀττικὴν Διάλεκτον κεκανονισμένοις. Παραχρῆμα δὲ παρεξόμεθα χωρία τινὰ παρ' Ἀττικῶν πεζῶν καὶ ῥητόρων παρεληφτότα. Αὐτίκα γὰρ ἴδωμεν προσφυῶς περὶ τοῦ ῥήματος ἄρχομαι, ὅπως κείται τοῦτο παρὰ Ξενοφῶντι τῷ Γρύλλου ἐν συγγράμματι αὐτοῦ ὃ ἐπιγράφεται *Οἰκονομικός*: «*Οὕτω δὴ ἐγὼ ἄρχομαι τοὺς θεοὺς θεραπεύων...*», ὅπερ ἐρμηνεύεσθαι δεῖ κατὰ τὴν νεωτέραν γλῶσσαν ὡς «*Εγὼ ἀρχίζω νᾶ (ἢ ἄλλως καί: εὐρίσκομαι εἰς τὴν ἀρχὴν νᾶ τιμῶ (ἢ: νᾶ λατρεύω) τοὺς θεοὺς...*». * Ἐπειδὴν δὲ ἡ αὐτὴ λέξις συνταχθῆ ἀπαρεμφάτω, τῆνικαῦτα τὸ ὑπ' αὐτῆς σημαινόμενον ἤδη μεταβέβηται· οἷον, φέρε' εἰπεῖν, παρ' Ἰσοκράτει, ἔνθα κείται ἡ πρότασις: «*Ἐντεῦθεν ἄρχομαι διηγείσθαι...*»,[†] ὃ κατὰ τὴν νεωτέραν γλῶσσαν ἀποδοτέον ὡς «*Ἐκ τούτου (=ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου) θὰ ἀρχίσω (διὰ πρώτην φοράν) νᾶ διηγῶμαι.*» Ταυτὸν δὲ τοῦτο συμβαίνει ὁμοίως καὶ τοῖς ῥήμασι *αἰσχύνομαι* καὶ *αἰδοῦμαι*, ὁπόταν τὰ ῥήματα ταῦτα συντάσσωνται μετὰ μετοχῆς ἢ ἀπαρεμφάτου, οἷον αὐτίκα κείται παρ' Ἰσαίῳ τὸ ὅ. *αἰσχύνομαι*, συντασσόμενον ἐν τῇ αὐτῇ περιόδῳ διχῆ, μετοχῆ τε καὶ ἀπαρεμφάτω: «*Τὴν μητέρα αὐτοῦ πάντες εἴδον τούτῳ ἐγκαλοῦσαν ἃ ἐγὼ αἰσχύνομαι λέγειν (=ἐντρέπομαι νᾶ λέγω), οὗτος δὲ ποιῶν οὐκ ἠσχύνετο (=τὰ ὁποῖα αὐτὸς δὲν ἐντρέπετο πού τὰ ἔκαμνε).*»[‡] Ταυτὸ δὲ τοῦτο συμβαίνει καὶ τῷ ῥήματι *γινώσκω*: δῆλον γὰρ ὅτι ἡνίκ' ἂν μὲν συντάσσεται τοῦτο μετοχῆ, οἷον ἐν τῇ προτάσει «*Οἱ Θηβαῖοι ἔγνωσαν ἐξηπατημένοι...*», τῆνικαῦτα αἱ ἔννοια τοῦ *γνωρίζειν* καὶ τοῦ *ἀντιλαμβάνεσθαι* (ὅτι...) δηλωθήσονται· ἡνίκ' ἂν δὲ συντάσσεται ἀπαρεμφάτω εἰδικῶ, τῆνικαῦτα δηλοῦνται αἱ ἔννοια τοῦ *νομίζειν*, *κρίνειν*, *θεωρεῖν* ὅτι..., καθὰ συμβαίνει τῇ προτάσει «*Τὰ δ' ἄλλα πάντα ζῶα καὶ ἀχαριστότερα καὶ ἀγνωμονέστερα ἀνθρώπων ἐγγίνωσκον εἶναι.*»[§] Ἐὰν μέντοι τὸ αὐτὸ ῥήμα συνταχθῆ Ἀπαρεμφάτω Τελικῶ, δηλοῦται ἡ ἔννοια τοῦ *ἀποφασίζειν* νᾶ... Πρὸς δὲ πάντα τὰ ὡς ἄνω εἰρημένα ὁμοίως ἔχει καὶ ἡ τοῦ *φαίνομαι* σύνταξις· συνταχθὲν γὰρ τοῦτο μετοχῆ σημαίνει τὸ *φανερὸν εἶναι* ἢ *ἀποδείκνυσθαι* (ὅτι...), οἷον «*Τὸ ψήφισμα τουτὶ παραβεβηκῶς φαίνεται.*»^{**} συνταχθὲν δὲ ἀπαρεμφάτω εἰδικῶ τὸ αὐτὸ ῥήμα σημαίνει τὸ *διδόναι τὴν ἐντύπωσιν* (ὅτι...), οἷον «*Ὁ γελωτοποιὸς κλαίειν ἐφαίνετο.*»^{††} Ἀλλὰ καὶ πλείστα ἄλλα ῥήματα μεταβάλλουσιν ὡσαύτως τὸ σημαινόμενον, συντασσόμενα εἴτε μετοχῆ εἴτε εἰδικῶ ἢ τελικῶ ἀπαρεμφάτω, περὶ ὧν λόγος εἰ γένοιτο ἐνταῦθα μετ' ἐπιστάσεως, ἐπιλίτοι ἂν ἡμᾶς ὁ πᾶς χρόνος.

* Καὶ καθὰ γέγραπται Ἀχιλλεῖ τῷ Τζαρτζάνῳ ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ τῷ ἐπιγραφόμενῳ *Συντακτικὸν τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς*, «*ἄρχομαι... μετὰ μετοχῆς: ἀρχίζω νᾶ... εὐρίσκομαι εἰς τὴν ἀρχὴν μιᾶς ἐνεργείας, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν συνέχισιν αὐτῆς καὶ τὸ τέλος: ἄρχομαι διδάσκων ἐκ τῶν θεῶν (=κατὰ πρώτων θὰ διδάξω)*» (*Συντακτικὸν τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς*, σ. 152).

[†] Ἰσοκράτους *Αἰγινήτικος*, 194.

[‡] Ἰσαίου *Περὶ τοῦ Δικαιογένους κλήρου*, 5.39.8.

[§] Ξενοφῶντος *Κύρου Παιδεία*, 8.3.49.

^{**} Δημοσθένους λόγος *Κατὰ Ἀριστοκράτους*, 23.70.

^{††} Ξενοφῶντος *Συμπόσιον*, 1.16.

.odeiosibeli

www.odeiosibelius.gr

www.odeiosibelius.gr

www.odeiosibelius.gr

* * *

ΜΕΡΟΣ Δ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

Α΄. ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Κοραή Αδ., *Μύθων Αίσωπειών Συναγωγή*, Ἐν Παρισίοις, ἐκ τῆς Τυπογραφίας Ἰ. Μ. Ἐβεράρτου, **1810**.— Τοῦ αὐτοῦ, *Ἄτακτα, ἤγουν Παντοδαπῶν εἰς τὴν Ἀρχαίαν καὶ τὴν Νέαν Ἑλληνικὴν Γλῶσσαν Ἀὐτοσχεδίων Σημειώσεων, καὶ τινῶν ἄλλων Ὑπομνημάτων, Ἀὐτοσχέδιος Εἰσαγωγή, Τόμος Πρῶτος*, Περιέχων δύο Ποιήματα Θεοδώρου τοῦ Προδρόμου: ἐν Παρισίοις: ἐκ τῆς Τυπογραφίας Κ. Ἐβεράρτου, **1828**.— Τοῦ αὐτοῦ *Τόμος Δεύτερος*, Περιέχων Γλωσσογραφικῆς Ὑλης Δοκίμιον: ἐν Παρισίοις: ἐκ τῆς Τυπογραφίας Κ. Ἐβεράρτου, **1829**.— Τοῦ αὐτοῦ, *Τόμος Τρίτος*, Περιέχων Χιακῆς Ἀρχαιολογίας Ὑλην, Δοκίμιον Νέας Μεταφράσεως τῆς Νέας Διαθήκης, Διάλογον περὶ τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις Ἁγίου Φωτός, Καὶ τὸ Περὶ τῆς κατὰ Δώδεκα Ἀπαριθμήσεως: ἐν Παρισίοις: ἐκ τῆς Τυπογραφίας Κ. Ἐβεράρτου, **1836**.

Μακράκη, Α., *Νέον Ἐκπαιδευτικὸν Σύστημα κατὰ τὴν Προαιώνιον Βουλὴν τοῦ Θεοῦ: Μέρος Πρῶτον, Γραμματομάθεια* (Ἐκδοσις Δευτέρα), ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ Τυπογραφείου Ἀντωνίου Καστριώτου, **1890**. *Μέρος Δεύτερον, Λεξιμάθεια* (Ἐκδοσις Δευτέρα): ἐκ τοῦ Τυπογραφείου Ἀντωνίου Ν. Καστριώτου, **1884**. *Μέρος Τρίτον, Λογομάθεια*: Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ Τυπογραφείου Ἀντωνίου Ν. Καστριώτου, **1882**.— Τοῦ αὐτοῦ, *Ἑρμηνεία Ὅλης*

τῆς Καινῆς Διαθήκης ὑπὸ Ἀποστόλου Μακράκη, ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ
Τυπογραφείου Ἀ. Κολλαράκη καὶ Ν. Τριανταφύλλου, **1893**.

Χατζιδάκι, Γ. Ν., Σύντομος Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης, Ἀθήναι, **1915**·
τοῦ αὐτοῦ, Μεσαιωνικά καὶ Νέα Ἑλληνικά, Ἀθήναι, τόμοι Α' καὶ Β', **1907**·
τοῦ αὐτοῦ, Γλωσσολογικαὶ Ἔρευναι, τόμος Α', Ἀθήναι **1934**.— Εἰδώλων
Κατάλυσις, Ἀθήνησιν, **1895**· τοῦ αὐτοῦ, Καὶ Πάλιν Περὶ Γλώσσης, ἐν Ἀθήναις,
1908.—

Κόντου, Κ., Γλωσσικαὶ Παρατηρήσεις Ἀναφερόμεναι εἰς τὴν Νέαν
Ἑλληνικὴν Γλῶσσαν: Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τῶν Καταστημάτων Ἀνδρέου Κορομηλά,
Ἀθήναι, **1882**.

Καμπάνη Ἀρίστου Ἱστορία τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Λογοτεχνίας: ἔκδοσις
πέμπτη. Ἀθήναι **1948**.

Βεργαροδάκη Δημ., Ψευδοαττικισμοῦ Ἐλεγχος, **1884**.

Χατζηδάκι, Ν., Βάσανος τοῦ Ἐλέγχου τοῦ Ψευδοαττικισμοῦ, Ἀθήναι,
1884.— Περί τοῦ Γλωσσικοῦ Ζητήματος ἐν Ἑλλάδι: ἐν Ἀθήναις, Τυπογραφεῖον
Π.Δ. Σακελλαρίου, **1903**.— Συμβολὴ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Μεσαιωνικῆς ἡμῶν
Γλώσσης, (ἐν Πεντηκονταετηρίδι τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου), Ἀθήναι
1888.— Τοῦ αὐτοῦ, Μεσαιωνικά καὶ Νέα Ἑλληνικά, Ἀθήναι **1905**.

Ἀναγνωστοπούλου Γ., Π., Σύντομος Ἱστορία τῶν Ἑλληνικῶν Διαλέκτων,
μέρος πρῶτον· τοῦ αὐτοῦ, Ἱστορία τῶν Ἀρχαίων Διαλέκτων, ἐν Ἀθήναις, **1924**.

Μέγα Ἀναστασίου, Ἱστορία τοῦ Γλωσσικοῦ Ζητήματος: Μέρος Α' (**1925**):
Αἰῶνες Γλωσσικῶν Ἀλλοιώσεων, ἥτοι Πρῶται Ἀρχαὶ καὶ Πορεία τῆς
Γραφομένης Νεοελληνικῆς Γλώσσης, 300 π.Χ.- 1750 μ.Χ..— Μέρος Β' (**1927**):

Αἰῶνες Γλωσσικῶν Συζητήσεων, 1750-1926: **Ι. Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ**
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ,,,: ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, ΣΤΑΔΙΟΥ 44.

Μπρατσιώτη, Π., *Εβδομηκονταλογικά ζητήματα, μέρος Β': Η γλώσσα τῆς Μεταφράσεως τῶν Ο, Ἀθήνησι 1927.*

Πολίτου, Ν., *Παραδόσεις καὶ Παροιμίαι, Ἀθήναι 1899-1904.*

Χασιώτου Χρ. *Συλλογὴ τῶν Δημοτικῶν Ἀσμάτων Ἠπείρου, Ἀθήναι 1886.*

Κόντου, Κ., *Κριτικαὶ καὶ Γραμματικαὶ Παρατηρήσεις: Ἀθήνησιν ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῶν ἀδελφῶν Πετροῦ, 1895.*

Μακράκη, Α., *Ἡ Φιλοσοφία καὶ αἱ Φιλοσοφικαὶ Ἐπιστῆμαι: τόμος Α': ἔκδοσις δευτέρα: ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ Τυπογραφείου Χ. ΠΕΡΓΑΜΑΛΗ, Θ. ΑΡΑΠΟΓΙΑΝΝΗ, 1961. Τόμος 3^{ος}, Περιέχων τὴν Θεολογίαν: Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ Τυπογραφείου Α. Ν. Καστριώτου, 1886. Τόμος Τέταρτος: Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ Τυπογραφείου Ἀντωνίου Ν. Καστριώτου, 1890.—*

Δημαρᾶ, Ἀλ., *Ἡ Μεταρρύθμιση ποὺ δὲν ἔγινε, τόμος Α' (1821-1894), Ἀθήνα, Ἐρμῆς, 1973.*

Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, τόμος ΙΓ' (Ἐπαίδευση 1834-1862): Ἀθήνα, Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν, 1977.

Ἀθανασιάδη, Χ., *Ἱστορία τῆς Ἐκπαίδευσης Ι: Ἡ Ἐκπαίδευση Στὸν Μακρὸν 19^{ον} Αἰῶνα (1774-1821). Ἡ Ἐπίδραση τῶν Ἰδεῶν τοῦ Διαφωτισμοῦ ἐπὶ τὴν Διαμόρφωση τῶν Ἐκπαιδευτικῶν Πραγμάτων κατὰ τὴν Περίοδο τῆς Ὀθωμανικῆς Κυριαρχίας (1774-1821): Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων, Ἰωάννινα, 2014.*

Μακράκη, Α., Λύσις Φιλοσοφική ἐπὶ τοῦ Προβλήματος τοῦ Ἀνθρωπίνου Προορισμοῦ: Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ Τυπογραφείου Ἀ. Ν. Καστριώτου, **1883.**

ΟΜΗΡΟΣ: *Ἰλιάδα* (τόμοι Α-Β-Γ): Εἰσαγωγή, Μετάφραση, Σχόλια Ο. ΚΟΜΝΗΝΟΥ-ΚΑΚΡΙΔΗ: "Ι. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ".

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑ, ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΙΣ: Μεταφρασθεῖσαι εἰς τὴν Ὀμιλουμένην Γλῶσσαν καὶ διὰ Σημειώσεων Ἐξηγηθεῖσαι ὑπὸ **ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΑΡΔΑΛΑΧΟΥ:** ἘΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, ἘΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΑΓΓΕΛΛΙΔΟΥ, **1845.**

ΠΛΑΤΩΝ, ΤΙΜΑΙΟΣ (ἢ "Περὶ φύσεως"), **ΚΡΙΤΙΑΣ** (ἢ "Ἄτλαντικός"): **ΚΑΚΤΟΣ: ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ:** ἀριθμὸς σειρᾶς **171.**

ΗΣΙΟΔΟΣ, *Ἄπαντα: Θεογονία, Ἔργα καὶ Ἡμέραι, Ἀσπὶς Ἡρακλέους, Ἀποσπάσματα:* **ΚΑΚΤΟΣ: ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ:** ἀριθμὸς σειρᾶς **110.**

Θουκυδίδου Ἱστοριῶν Γ': Μετενεχθεῖσαι εἰς τὴν Νεωτέραν Ἑλληνικὴν ὑπὸ Ἐλευθερίου Βενιζέλου.

Σκαλίδου, Α., Γ., *Ἱστορίαι Ἡροδότου ἐκ τῆς Παλαιᾶς εἰς τὴν καθ' Ἡμᾶς Ἐξηγηθεῖσαι* (τόμοι Α', Β', Γ'), *Δαπάνη Ἀνέστη Κωνσταντινίδου:* ἐν Ἀθήναις, Καταστήματα ὁ "Κοραῆς,,," **1874.**

▪ Πτυχιακαὶ καὶ Μεταπτυχιακαὶ Διπλωματικαὶ Ἔργασια:

▪ ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: ΤΙΤΛΟΣ: «ΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΟ ΤΟ 1929 ΕΩΣ ΣΗΜΕΡΑ» (σελ. 41): ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ : ΤΡΙΤΑΚΗ ΛΗΔΑ-ΜΑΡΙΑ: ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: **ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΠΑΠΑΝΗΛΙΑΣ:** ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ

ΠΕΙΡΑΙΑ, ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ, ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ & ΧΡΗΜΑΤΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ: ΑΘΗΝΑ 2014.—

▪ Μεταπτυχιακή Έργασία: *Η Πρόσβαση στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση στην Ελλάδα 1964-1980, από το «Ακαδημαϊκό Απολυτήριο» στις Πανελλαδικές Εξετάσεις: Εύφημια Θεοδωρίδου.* Έπόπτης: Βασίλης Α. Φούκας, επίκουρος καθηγητής Α. Π. Θ.: Θεσσαλονίκη 2018.

▪ «**Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΜΕΤΑΞΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΑΝΩΤΑΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ (1937-1940)**» (σελ. 438): ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΑΡΗΓΙΑΝΝΙΔΟΥ ΕΛΙΣΑΒΕΤ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΤΟΥ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΤΙΤΛΟΥ Στις «Επιστήμες τής Αγωγής: Θεωρητικές, Έρευνητικές και Διδακτικές Προσεγγίσεις στην Ιστορία και στην Τοπική Ιστορία»: Πρόγραμμα Μεταπτυχιακῶν Σπουδῶν, Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας: ΦΛΩΡΙΝΑ: ΜΑΡΤΙΟΣ 2019.—

▪ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ "ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ,,: ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, τοῦ φοιτητοῦ Γεωργίου Ἀδάμου: Θέμα: *Τὸ Περιοδικὸ «Πλάτων» καὶ ἡ Ἐκπαιδευτικὴ Μεταρρύθμιση τοῦ 1964* (σ. 99): Ἐπιβλέπων Καθηγητής: Θεοχάρης Ἀθανασιάδης, Ἰωάννινα 2011.

▪ Λεξικογραφικὰ πονήματα:

ΣΚΑΡΛΑΤΟΥ Δ. ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ, ΛΕΞΙΚΟΝ ΕΠΙΤΟΜΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ: Ἀθήνησιν, ἐκ τῆς τυπογραφίας τοῦ αὐτοῦ Ἀνδρέου Κορομηλά, **1839**.

ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ, Δ., Μέγα Λεξικὸν Ὅλης τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης: Δημοσική, Καθαρεύουσα, Μεσαιωνική, Μεταγενεστέρα, Αρχαία: ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ Χ. ΤΕΓΟΠΟΥΛΟΣ Α. ΑΣΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ: ἐν Ἀθήναις, **1964**.

Πανταζίδου Ἰω., Λεξικὸν Ὀμηρικόν, κατὰ τὴν ζ' ἔκδοσιν τοῦ Λεξικοῦ τοῦ Crusius, ἐν Ἀθήναις **1888**.

ΑΝΘΙΜΟΥ ΓΑΖΗ, ΛΕΞΙΚΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΔΙΗΛΡΗΜΕΝΟΝ ΕΙΣ ΤΟΜΟΥΣ ΤΡΕΙΣ: ΕΚΔΟΣΙΣ ΠΡΩΤΗ, ἐπιστάσι καὶ διορθώσει Σπυρίδωνος Βλαντιῆ: ΕΝ ΒΕΝΕΤΙΑΙ: ΤΥΠΟΙΣ ΜΙΧΑΗΛ ΓΛΥΚΥ ΤΟΥ ΕΞ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ, **1809**.

LIDDELL & SCOTT, ΜΕΓΑ ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ: ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, **1901**.

ΑΝΕΣΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ, Λεξικὸν Κυρίων Ὀνομάτων, Μυθολογικόν, Ἱστορικόν, Γεωγραφικόν: ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, **1900**.

▪ **Γραμματικαὶ καὶ Συντακτικά:**

Βάμβα Νεοφύτου Γραμματικὴ τῆς Αρχαίας καὶ τῆς Σημερινῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης: Ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐκ τοῦ τυπογραφείου Α. Κορομηλά, **1849**.

Ζωσιμάδων, Ἀπάνθισμα τοῦ Τεχνολογικοῦ Μέρους τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματικῆς, Αὐστρία **1802**.

Ἰωάννου Θ. Ἦρωσις Γραμματικὴ τῆς Αρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης, Μάλιστα δὲ τῆς Ἀττικῆς Διαλέκτου.

Τζαοτζάνου Α., *Συντακτικὸν τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης*, Ἐν Ἀθήναις **1966**.— Τοῦ αὐτοῦ, *Γραμματικὴ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης*, **1967**.

Ἀναγνωστοπούλου Βασιλείου Δ., *ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ*, ΑΘΗΝΑ, **2006**.

Τριανταφυλλίδη Μ., *Νεοελληνικὴ Γραμματικὴ*, Θεσσαλονίκη, **1946**.

Β' ΞΕΝΗ

Krumbacher, K., *Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας*, μεταφρασθεῖσα ὑπὸ Γεωργίου Σωτηριάδου (Τόμοι 3): Ἐν Ἀθήναις Τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου, **1897**.

Mackridge, P., *Γλῶσσα καὶ Ἐθνικὴ Ταυτότητα στὴν Ἑλλάδα, 1766-1976*: Μετάφραση: Γρηγόρης Κονδύλης· Ἐπιμέλεια Μετάφρασης: Peter Mackridge - Κώστας Σῆμος· Ἐκδόσεις Πατάκη.

C. de Boor, *Georgii monachi chronicon*, (τόμος 1^{ος}, βιβλ. 1^{ον}), Leipzig: Teubner, 1904.

Bekker, I., *Compendium historiarum: Georgius Cedrenus Ioannis Scylitzae ope*, 2 vols. [Corpus scriptorum historiae Byzantinae. Bonn: Weber, **1838-1839**].

Dindorf, L., *Chronicon paschale*, vol. 1 [Corpus scriptorum historiae Byzantinae. Bonn: Weber, **1832**].

Sophocles, E., A., *Greek Lexicon of the Roman and Byzantine periods (from B.C. 146 to A.D. 1100)* [NEW YORK, CHARLES SCRIBNER'S SONS, 1900].

Ross, W.D., *Aristotelis politica*: Clarendon Press, Oxford, **1957**.

Göttling, K. *Theodosii Alexandrini Grammatica*, p.171:Libraria Dykiana: Leipzig, 1822.

edr. **Aland, K.**, edr **Black, M.**, edr **Martini, C. M.**, edr **Metzger, B. M.**, edr. **Wikgren, A.**, *The Greek New Testament* (έκδοσις 2^α): Württemberg Bible Society: Stuttgart, 1968.

Marchant, E. C., *Thucydides: Books I-II*, London: Macmillan, 1969.

Ziegler, K. *Plutarchi vitae parallelae*, Vol. 2, *Cato Minor* 27.2.: Teubner: Leipzig, 1964.

Marchant, E.C., *XENOPHON, ALL WORKS*, Vol. 2 & 4, 2nd edition: CLARENDON PRESS, Oxford, 1970.

Burnet, J., *Plato's Works (vol.3rd): Gorgias*: Clarendon Press: Oxford, 1967.

Martin, V., *Eschine,Discours*, Volume 2th: *In Ctesiphontem*: Le Belles Lettres, Paris, 1928.

Jones, H. S., **Powell, J.E.**, *Thucydidis historiae*, Volume 1st (second edition revised): Clarendon Press, Oxford , 1970.— Volume 2nd(2nd edition republished): Clarendon Press, Oxford , 1942.

Burnet, J., *Platonis Opera*, Volume 3rd: *Lysis*: Clarendon Press, Oxford , 1903.

Marchant, E. C., *Xenophontis opera omnia*, Volume 3rd: *Anabasis*: Clarendon Press, Oxford , 1961.

Burnet, J., *Platonis Opera*, Volume 1st: *Apologia socratis*: Clarendon Press, Oxford , 1967.

Mathieu, G.- Brémond, É., *Isocrate: Discours*, Vol. 1: *In Callimachum*: Les Belles Lettres, Paris , **1929**.

Mathieu, G.- Brémond, É., *Isocrate: Discours*, Vol. 1: *Ad Demonicum* (orat. 1): Les Belles Lettres, Paris , 1929.— Vol. 1: *De pace* (orat. 8): Les Belles Lettres, Paris , **1942**.

Marchant, E. C., *Xenophontis opera omnia*, Volume 1st: *Hellenica*: Clarendon Press, Oxford, **1968**.— *Xenophontis opera omnia*, Volume 2nd (second edition): *Memorabilia*: Clarendon Press, Oxford, **1921**.— *Xenophontis Opera Omnia*, Volume 3rd: Clarendon Press: Oxford, **1961**.— *Xenophontis Opera Omnia*, Volume 4th: CLARENDON PRESS, Oxford, **1970**.

Dain, A.- Mazon, P., *Sophocle*, Vol. 2: *Ajax*: Les Belles Lettres , Paris, **1958**.— *Sophocle*, Vol. 1: *Antigone*: Les Belles Lettres , Paris, **1955**.— *Sophocle*, Vol. 3: *Philoctetes*: Les Belles Lettres , Paris, **1960**.

Coulon, V.- van Daele, M. *Aristophane*, Vol. 1: *Acharnenses*: Les Belles Lettres , Paris, **1967**.

Diggle, J., *Euripidis fabulae*, Vol. 2: *Electra*: Clarendon Press , Oxford, **1981**.

Allen, T. W., *Homeri Ilias*, Volume 2nd: Clarendon Press, Oxford , **1931**.

Nicolopoulos, P.,G., *In annuntiationem deiparae*, volume 62: Tsiveriotes, Athens, **1973**.

Hans Eideneier, *Πτωχοπρόδρομος: Κριτική Έκδοση: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης: Ήράκλειο, 2012*.

KIAPIDOU Eirini-Sophia, *Byzantina Symmeikta* (vol.21,p.170): *On the Epistolography of Michael Glykas*: Insitute for Byzantine Research, Athens, **2011**.

Bekker, I., *Corpus scriptorum Historiae Byzantinae: Michaelis Glycae annales*:
Weber: Bonn, **1836**.— *Georgius Cedrenus Ioannis Scylitzae (volume 1st)*: Weber:
Bonn, **1839**.

Adler, A., *Suidae lexicon (vol.4th)*: Teubner: Leipzig, **1971**.

C. de Boor, *Theophanis Chronographia*, vol. 1.: Leipzig: Teubner, **1883**.—
Chronicon Breve (readactio A, libre 1): Teubner: Leipzig, **1904**.

Dindorf, L., *Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae: Chronicon Paschale*, page 3:
Weber: Bonn, **1932**.

Uhlig, G., *Grammatici Graeci*, vol. 2.: Hildesheim: Olms, **1965**.

Göttling, K., *Theodosii Alexandrini Grammatica*, p.141: Libraria Dykiana: Leipzig,
1822.

* * *

.odeiosibeli

www.odeiosibelius.gr

www.odeiosibelius.gr

www.odeiosibelius.gr

www.odeiosibelius.gr

ΤΕΛΟΣ.

.odeiosibeli

www.odeiosibelius.gr

www.odeiosibelius.gr

www.odeiosibelius.gr

www.odeiosibelius.gr

